

שנתון החברה החרדית בישראל

2025

לי כהנר | גלעד מלאך

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

עריכת הטקסט: לילך צ'לנוב
עיצוב הספר: סטפני ורותי עיצוב
ביצוע גרפי: נדב שטכמן פולישוק
הדפסה: גרפוס פרינט, ירושלים

רכז המערכת ואחראי הנתונים: משה בכר
עיבודים סטטיסטיים: גבריאל גורדון ורועי קנת פורטל

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר ידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר בספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

מסת"ב 0-504-519-965-978

© כל הזכויות שמורות למכון הישראלי לדמוקרטיה (ע"ר) תשפ"ו/2025

Copyright © 2025 by The Israel Democracy Institute (RA)

המכון הישראלי לדמוקרטיה

רח' פינסקר 4, ת"ד 4702, ירושלים 9104602

טל': 02-5300888

אתר האינטרנט: www.idi.org.il

להזמנת ספרים:

החנות המקוונת: www.idi.org.il/books

דוא"ל: orders@idi.org.il

טל': 02-5300800

כל פרסומי המכון הישראלי לדמוקרטיה ניתנים להורדה חנם, במלואם או בחלקם, מאתר האינטרנט.

המכון הישראלי לדמוקרטיה הוא מוסד עצמאי א־מפלגתי, מחקרי ויישומי, הפועל בזירה הציבורית הישראלית בתחומי הממשל, הכלכלה והחברה. יעדיו הם חיזוק התשתית הערכית והמוסדית של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, שיפור התפקוד של מבני הממשל והמשק, גיבוש דרכים להתמודדות עם אתגרי הביטחון מתוך שמירה על הערכים הדמוקרטיים וטיפול שותפות ומכנה משותף אזרחי בחברה הישראלית רבת הפנים.

לצורך מימוש יעדים אלו חוקרי המכון שוקדים על מחקרים המניחים תשתית רעיונית ומעשית לדמוקרטיה הישראלית. בעקבותיהם מגובשות המלצות מעשיות לשיפור התפקוד של המשטר במדינת ישראל ולטיפול חזון ארוך טווח של תרבות דמוקרטית נכונה לחברה הישראלית ולמגוון הזהויות שבה. המכון שם לו למטרה לקדם בישראל שיח ציבורי מבוסס ידע בנושאים שעל סדר היום הלאומי, ליזום רפורמות מבניות, פוליטיות וכלכליות ולשמש גוף מייעץ למקבלי ההחלטות ולציבור הרחב.

המכון הישראלי לדמוקרטיה הוא זוכה פרס ישראל לשנת תשס"ט על מפעל חיים – תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה.

שנתון זה רואה אור הודות לתרומתן הנדיבה של קרן רזלינד וארתור גילברט, קרן דיאן וגילפורד גלזר, קרן עזריאלי וקרנות אנונימיות.

This report was made possible by the generous support of The Azrieli Foundation, The Rosalinde and Arthur Gilbert Foundation, The Diane and Guilford Glazer Foundation and anonymous foundations.

תוכן העניינים

7	דברי הקדמה
9	פרק א: אוכלוסייה
9	א.1. גודל האוכלוסייה
10	א.2. גיל האוכלוסייה
12	א.3. פריון
13	א.4. תחזית אוכלוסייה
14	א.5. מצב משפחתי
15	א.6. התפרושת הגאוגרפית של המגזר החרדי
19	לוחות אוכלוסייה
25	פרק ב: חינוך
26	ב.1. תלמידות ותלמידים (לפי פיקוח)
27	ב.2. בחינות בגרות
30	ב.3. תלמידי ישיבות ואברכים
31	ב.4. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה
33	ב.5. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה: מסגרות לימוד וגיל
34	ב.6. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה: תחומי לימוד, זכאות לתואר ונשירה
36	ב.7. סטודנטיות וסטודנטים חרדים בהכשרה טכנולוגית
38	לוחות חינוך
43	פרק ג: רמת חיים
44	ג.1. תחולת עוני
46	ג.2. ביטחון תזונתי
46	ג.3. הכנסה חודשית והוצאה חודשית למשק בית חרדי
48	ג.4. בעלות על דירה
49	ג.5. מחזיקים ברישיון נהיגה
50	ג.6. זמינות רכב
52	לוחות רמת חיים

השנה אנו מציינים את פרסום "שנתון החברה החרדית בישראל" העשירי. השנתון מבקש להציג תמונת מצב כוללת של החברה החרדית בימים אלו ולתת מידע על המגזר החרדי, ששיעורו מאוכלוסיית המדינה בשנת 2025 הוא 14.3%. תשעת השנתונים (שראו אור בשנים 2016-2024) חוללו מהפכה בחקר החברה החרדית בישראל. בפעם הראשונה כונסו יחדיו שלל נתונים על הדמוגרפיה החרדית, דפוסי הבחירות לכנסת של קבוצה זו, מערכת החינוך שלה, דפוסי התעסוקה, היקף העוני, רמת החיים ואורחות החיים שלה. הלוחות והתרשימים בשנתונים מציגים, בצד נתוני עבר, את הנתונים העדכניים ביותר – כדי שיהיה אפשר להבין את המצב הקיים ובה בעת ללמוד על מגמות השינוי לאורך זמן. בעקבות זאת הפך שנתון החברה החרדית למקור מידע מרכזי עבור מעצבי מדיניות, חוקרים ואנשי תקשורת, וגם עבור גורמים מתוך החברה החרדית.

שנתון זה, כקודמיו, מציג עובדות ומפרש אותן ללא משוא פנים לתועלת המשתמשים בו. המעיינים בשנתון יכולים לקבל תמונה מקיפה ועדכנית של החברה החרדית בישראל בשנת 2025 ושל המגמות והתהליכים המתרחשים בה. בכל אחד מששת פרקי השנתון התמקדנו בנושאים שנראו לנו החשובים ביותר לכלל העוסקים בחברה החרדית, והם מלווים בתרשימים ולוחות גדושי מידע. באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה מוצגים לוחות רבים נוספים לתועלת החוקרים בתחום, וכן הסבר מתודולוגי והגדרות של כל הנושאים בשנתון.

כמו בכל שנתון, גם השנה הוספנו פרק חדש (פרק ו). הפרק, המבוסס על הנושא המתחלף בסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס), עוסק באוריינות והכלה פיננסית בחברה החרדית, בהתנהלות הכלכלית השוטפת ובהתנהלות ארוכת הטווח (חסכונות, ביטוחים ותכנון פנסיוני). אנו מבקשים להודות למשה בכר על ריכוז הנתונים לשנתון ועל הסיוע בכתיבת פרק ו.

בעת סיום העבודה על השנתון אנחנו נמצאים במהלכה של הפסקת אש במלחמת חרבות ברזל. שנות המלחמה הרחיבו את הקיטוב והמתח בין החברה החרדית לחברה הכללית והציבו סימני שאלה בנוגע לתהליכי השינוי שעוברת החברה החרדית. על כמה מהשפעות המלחמה על החרדים עמדנו כבר בשנתון זה.

השנתון הוא תוצר של התוכנית "החברה החרדית בישראל" הפועלת במרכז ג'ייקובס לחברה משותפת במכון הישראלי לדמוקרטיה. עיקר עיסוקה של התוכנית הוא חקר

המגמות בחברה החרדית ועיצוב מדיניות ציבורית לשילוב החרדים בחברה הישראלית. אנו מקווים כי הצלחנו גם הפעם להעלות שאלות חדשות על החברה החרדית בישראל ואף לתת להן מענה מקיף.

ד"ר לי כהנר | ד"ר גלעד מלאך

עורכי השנתון

המכון הישראלי לדמוקרטיה

דצמבר 2025

קצב הגידול של האוכלוסייה החרדית הוא המהיר ביותר במדינות המפותחות, ומכאן שגם בישראל. הגורמים לקצב הגידול המואץ הזה הם שיעורי פריון גבוהים ותנאי רפואה ומחיה מודרניים. גיל הנישואים הצעיר בחברה זו ומספר הילדים הגדול במשפחה תורמים גם הם לגידול המהיר – כ־4% בשנה. אחת התוצאות של קצב גידול זה היא שהאוכלוסייה החרדית הישראלית צעירה מאוד – מחצית ממנה הם בני פחות מ־16. ניתוח הדפוסים של התא המשפחתי החרדי בעשור האחרון מראה על יציבות בשיעורי הפריון – כ־6.5 ילדים לאישה. גם גיל הנישואים ולידת הילד הראשון בחברה החרדית נותר יציב בעשור האחרון.

גידולה הדמוגרפי המהיר של האוכלוסייה החרדית משפיע כמובן על מעמדה – הכלכלי, החברתי והפוליטי – ולכן הוא מושך אליו תשומת לב ציבורית, תקשורתית ופוליטית. על פי הערכות הלמ"ס, האוכלוסייה החרדית בישראל מונה בשנת 2025 כ־1,450,000 נפש, שהן 14.3% מכלל האוכלוסייה, והיא צפויה להגיע ל־16% מכלל האוכלוסייה בשנת 2030.

א.1. גודל האוכלוסייה

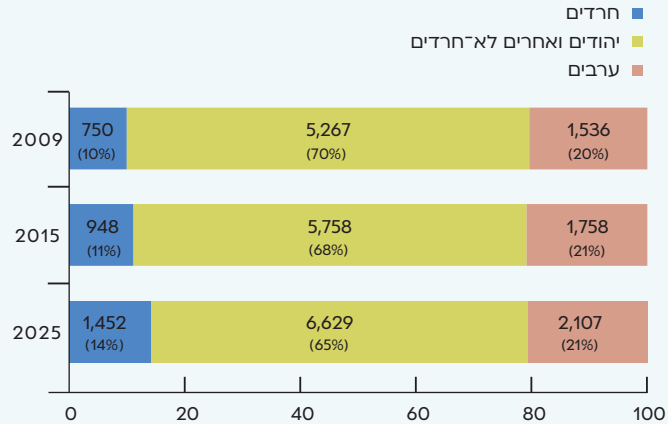
לפי אומדן הלמ"ס, בסוף שנת 2025 האוכלוסייה החרדית בישראל מונה 1,452,350 נפש (לעומת כ־750,000 ב־2009).

קצב הגידול הטבעי השנתי של האוכלוסייה החרדית מהיר – 4.2% לשנה מ־2009, לעומת 1.9% של כלל האוכלוסייה ו־1.4% של האוכלוסייה היהודית הכללית. גידול מהיר זה נובע משילוב של שיעור פריון גבוה וגיל נישואים ולידה צעיר, שניהם מאפיינים את האוכלוסייה החרדית. חלקה של אוכלוסייה זו בכלל האוכלוסייה בישראל, שגדל מ־10% ב־2009 ל־14.3% ב־2025, עומד כיום על שביעית. שיעור החרדים מכלל היהודים ואחרים¹ עלה בשנים האלה מ־12.5% ל־18.1%. אם מגמות הגידול האלה יימשכו תכפיל האוכלוסייה החרדית את גודלה בכל 17 שנים. לשם השוואה – כלל האוכלוסייה הישראלית צפויה להכפיל את גודלה בכל 40 שנים, והאוכלוסייה היהודית הלא־חרדית – בכל 80 שנים. ואולם, למרות התחזית הזאת יש סבירות גבוהה שהעתיד צופן האטה בקצב הגידול המהיר של האוכלוסייה החרדית בעקבות ירידה בשיעורי הפריון.

1 רוב מדובר בעולים מחבר המדינות שהם זכאי עלייה לישראל על פי חוק השבות אף שאינם יהודים על פי ההלכה. כמו הלמ"ס גם אנו מחשיבים אותם לחלק מהציבור היהודי.

תרשים א/1

אוכלוסיית ישראל, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2009, 2015 ו-2025
(במספרים מוחלטים [באלפים] וב-%)

2. גיל האוכלוסייה

תמונת מצב

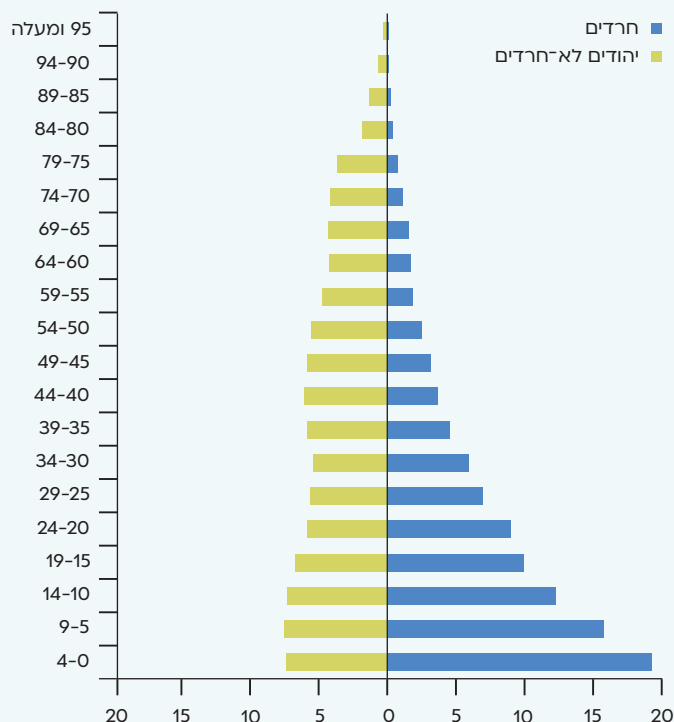
שיעור הצעירים בגילים 0-19 באוכלוסייה החרדית הוא 57%, לעומת 31% באוכלוסייה היהודית הכללית. משמע, האוכלוסייה החרדית צעירה בהרבה מהאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית. הגיל החציוני בה הוא 16, לעומת 36 באוכלוסייה היהודית הכללית. וכך, שיעור החרדים בקרב היהודים בני ה-65 ומעלה עומד על 5%, ואילו שיעורם בקרב היהודים בני 0-19 הוא 29%. הסיבות לכך הן גיל הנישואים הצעיר, הלידה בגיל צעיר והמספר הגבוה של ילדים במשפחה. גיל הנישואים הממוצע של גברים חרדים עמד בשנת 2023 על כ-23, ושל הנשים החרדיות על כ-22. גיל לידת הילד הראשון עמד על 24.5 ו-23.5 (בהתאמה). יהודים שאינם חרדים מתחתנים בממוצע בגיל מבוגר הרבה יותר (30 לגברים ו-28 לנשים), וגיל לידת הילד הראשון הממוצע עומד אצלם על כ-32.5 לגברים וכ-30.5 לנשים.

מגמות

בשנים 2003-2023 נרשמה יציבות בגיל לידת הילד הראשון בקרב נשים חרדיות, ובתחילת התקופה ובסופה הוא עמד על 23.3. עם זאת, בקרב הגברים החרדים, חלה ירידה מגיל 25.4 לגיל 24.4. לעומת זאת, בקרב יהודיות לא-חרדיות חלה באותן שנים דחייה משמעותית בגיל לידת הילד הראשון: מ-27.7 ל-30.6. גם אצל הגברים היהודים הלא-חרדים חלה דחייה בשנים האלה – מגיל 30.2 לגיל 32.6.

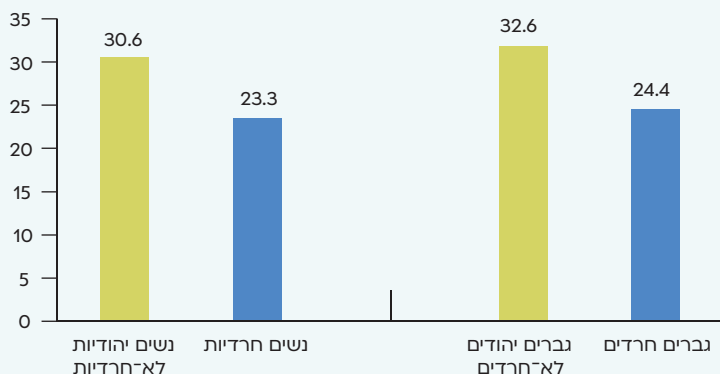
תרשים א/2

מבנה האוכלוסייה בחלוקה לגילים, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2025 (ב-%)

תרשים א/3

גיל ממוצע בעת לידת הילד הראשון, לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר, 2023

תמונת מצב

בשנים 2021–2023 היה שיעור הפריון הממוצע של נשים חרדיות 6.5 ילדים לאישה. השיעור הממוצע במדינות ה-OECD עומד על 1.5 ילדים לאישה בלבד, והשיעור הממוצע בקרב נשים יהודיות לא-חרדיות על 2.5 ילדים לאישה. כאשר בוחנים את שיעורי הפריון של הנשים היהודיות לפי מידת הדתיות על הרצף החרדי-חילוני, מתברר ששיעור הפריון של אישה דתית הוא 3.7 ילדים; של אישה מסורתית דתית – 2.8 ילדים; של אישה מסורתית לא כל כך דתית – 2.2 ילדים; ושל אישה חילונית – 2.0 ילדים. בישראל יש אפוא קשר ישיר בין רמת הדתיות של האישה (על פי הגדרה עצמית על הרצף החרדי-חילוני) לבין מספר הילדים שהיא יולדת במהלך חייה.

מגמות

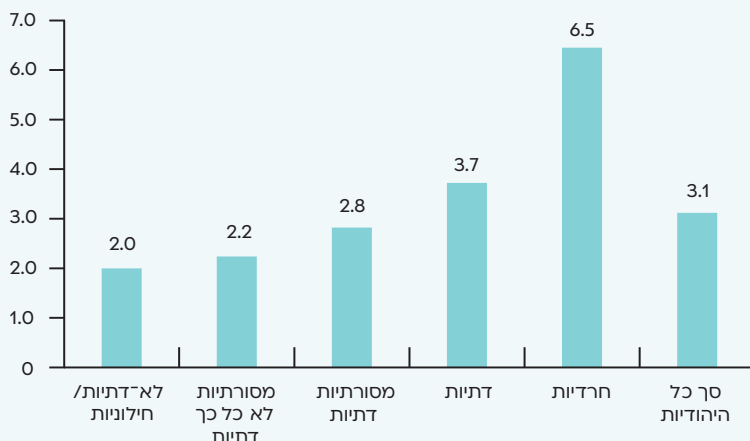
בתחילת שנות ה-80 של המאה ה-20 עמד שיעור הפריון של אישה חרדית על 6 ילדים בממוצע; מאמצע שנות ה-80 עד סוף שנות ה-90 – על כ-7 ילדים לאישה; והשיא היה 7.3 ילדים בממוצע בשנים 2000–2004. בשנת 2004 החלה ירידה בשיעור הפריון של נשים חרדיות, ומשנת 2007 עד 2023 הוא התייצב סביב ממוצע של 6.5 לאישה.

נעיר כי בשנים 2001–2018 נרשמה עלייה בשיעור הפריון של נשים יהודיות לא-חרדיות בכל הקבוצות בפילוח לפי מידת דתיות: מ-1.8 ילדים בממוצע לאישה חילונית ל-2.1; מ-2.1 לאישה מסורתית לא כל כך דתית ל-2.4; מ-2.6 לאישה מסורתית דתית ל-3.0; ומ-3.9 ילדים בממוצע לאישה דתית ל-4.3. אולם הנתונים לשנים 2019–2023 מצביעים על ירידה בשיעורי הפריון של הנשים היהודיות שאינן חרדיות לרמה שבה היו בשנת 2001.

במרוצת השנים ניכרת אצל הנשים החרדיות בגילים 20–24 ירידה במספר הלידות, כנראה בגלל העלייה בגיל הנישואים. לפיכך בשנים 2003–2005 היה יחס הלידות בגילים אלו 329 ל-1,000, ואילו בשנים 2021–2023 הוא ירד ל-304 ל-1,000. כך, באותן שנים גם הייתה ירידה בשיעור הלידות ל-1,000 בגילים 25–29 – מ-384 ל-330. דחיית גיל הלידה תביא למיתון בקצב הגידול של החברה החרדית.

תרשים א/4

שיעור הפריון הכולל אצל נשים יהודיות, לפי מידת דתיות, 2021–2023 (מספר ילדים ממוצע)

4.א. תחזית אוכלוסייה

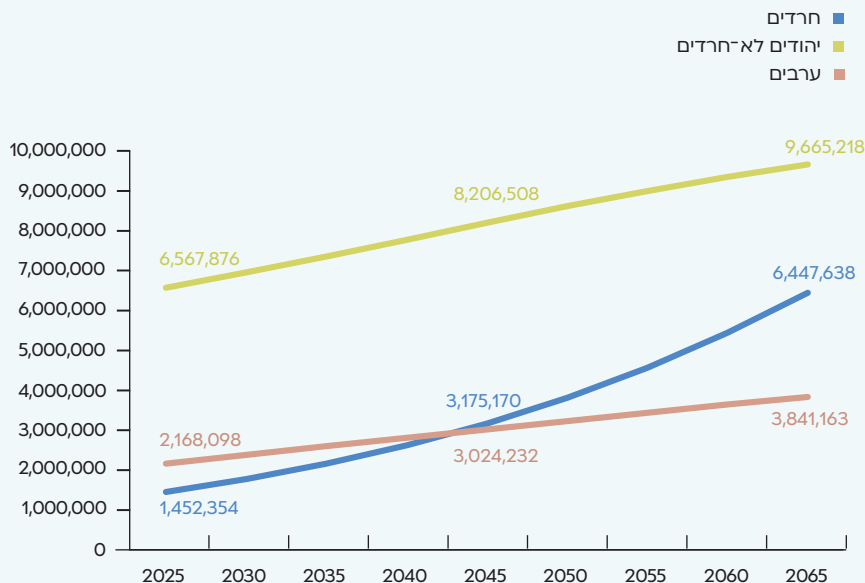
בשנת 2025 שיעורה של האוכלוסייה החרדית בישראל הוא 14.3% מכלל האוכלוסייה. קצב הגידול המהיר שלה מסביר את הצפי לעלייה בחלקה היחסי בכלל האוכלוסייה בטווח הבינוני והארוך. על פי תחזיות הלמ"ס (מ־2017), האוכלוסייה החרדית תוסיף לגדול בקצב מהיר ובהתאם לכך להגדיל את משקלה בכלל האוכלוסייה בישראל.

על פי התחזיות לטווח הבינוני (עד 15 שנה), שיעורה של האוכלוסייה החרדית מכלל האוכלוסייה ב־2030 צפוי להיות כ־16%; באותה השנה יהיה מספר החרדים מתחת לגיל 20 כמיליון נפש, ושיעורם מכלל שכבת הגיל הזאת יהיה 25%. שיעור החרדים בגילי העבודה העיקריים (25–64) יהיה 11%. הצפי הוא שבשנת 2033 תמנה האוכלוסייה החרדית כולה 2 מיליון נפש, מתוך 11.7 מיליון נפש הצפויים לחיות בישראל בשנה זו.

על פי התחזיות לטווח הארוך, שמהימנותן חלשה יחסית לתחזיות לטווח הקצר, ב־2043 צפויה האוכלוסייה החרדית לעבור את האוכלוסייה הערבית מבחינת מספר הנפשות. ב־2045 צפוי שיעור האוכלוסייה החרדית להיות כ־22% מכלל האוכלוסייה בישראל וכ־28% מהאוכלוסייה היהודית, וב־2065 הוא צפוי להיות כ־32% מכלל האוכלוסייה וכ־40% מהאוכלוסייה היהודית.

תרשים א/5

תחזית אוכלוסייה, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2025-2065 (במספרים מוחלטים)

5. מצב משפחתי

תמונת מצב

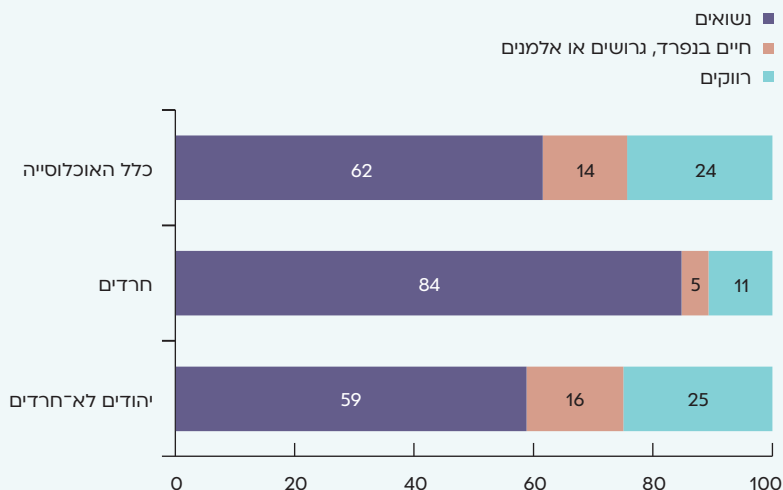
בשנים 2023-2024 היו 84% מהגברים והנשים החרדים בגילים 20+ נשואים, שיעור גבוה בהרבה משיעור הנשואים בחברה היהודית הלא-חרדית (59%). פערים אלו מוסברים בגיל הנישואים הצעיר בחברה החרדית, שבגללו שיעור הרווקים באוכלוסייה זו (11%) קטן בהרבה משיעור הרווקים באוכלוסייה היהודית הכללית (25%). כמו כן, בחברה היהודית הלא-חרדית, בניגוד לחברה החרדית, חיים משותפים ללא נישואים (קוהביטציה) הם תופעה רווחת. הפער קשור גם בשיעור הנמוך של גרושים ואלמנים באוכלוסייה החרדית (5%), לעומת עמיתיהם באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (16%).

מגמות

לאורך השנים ניכרת יציבות בשיעור הרווקים, הגרושים והאלמנים באוכלוסייה החרדית, ושיעורם עמד על כ-15% בשנת 2003 ועל 16% בשנת 2024. באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית חלה עלייה בשיעור זה: מ-37% ב-2003 ל-41% ב-2023.

תרשים א/6

מצב משפחתי של בני 20+, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2023-2024 (ב-%)

א.6. התפרושת הגאוגרפית של המגזר החרדי

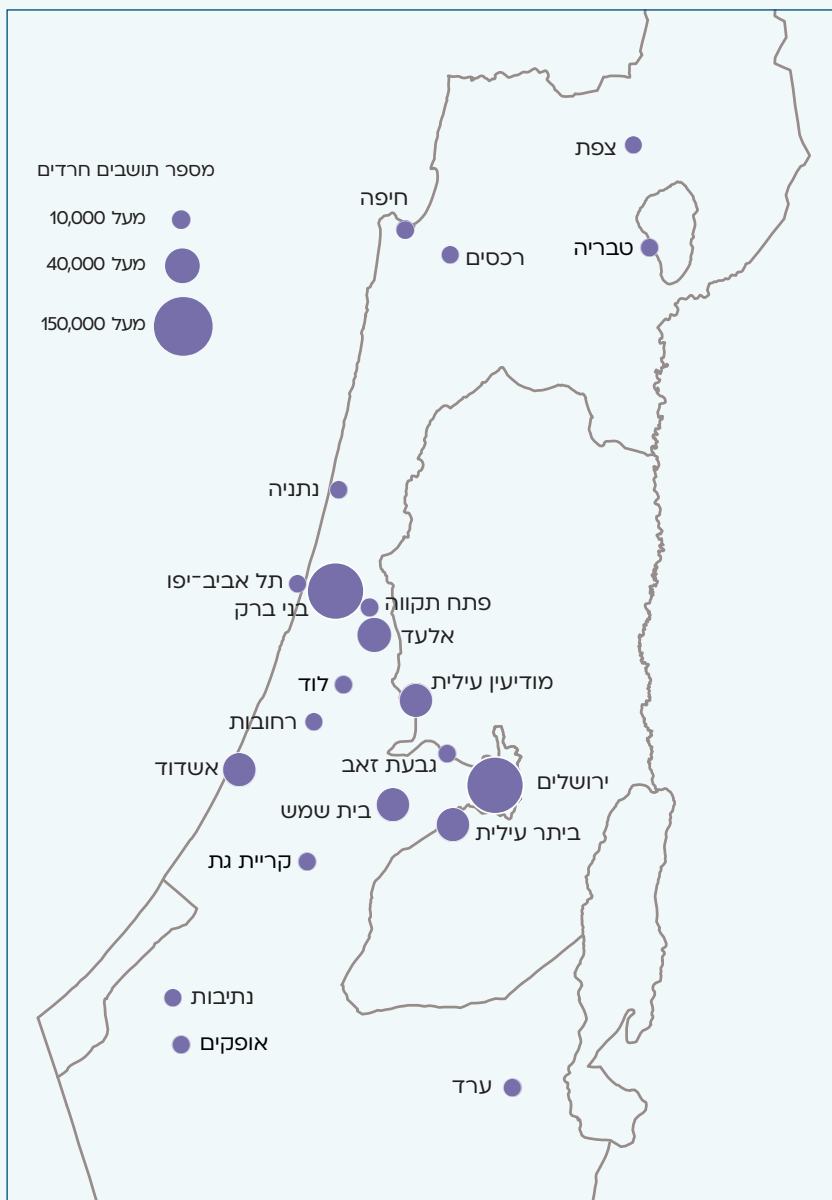
"ערי הבירה" של האוכלוסייה החרדית הן ירושלים ובני ברק. בשתי הערים האלה התגוררה עד שנות ה־90 של המאה ה־20 מרבית האוכלוסייה החרדית, וגם כיום (נתוני 2023) מתגוררים בהן 38% מאוכלוסייה זו. בירושלים, הניצבת בראש, מתגוררים 22.6% מהאוכלוסייה החרדית, ובבני ברק, השנייה לה, 15.6%. עוד קבוצה של יישובים שאוכלוסייה חרדית גדולה גרה בהם היא ערי הפרוור החרדיות, ובהן בית שמש, מודיעין עילית, ביתר עילית ואלעד. ערים אלו הוקמו בשנות ה־90 של המאה ה־20, והן חרדיות ברובן המוחלט. אומנם בית שמש נוסדה שנים רבות קודם לכן, אך בשנות ה־90 הוקמה בה רמת בית שמש, שרוב המתגוררים בה הם חרדים. כיום רוב מוחלט מתושבי העיר בית שמש הם חרדים, ובשל ההגירה הרחבה אליה היא כיום העיר החרדית השלישית בגודלה אחרי ירושלים ובני ברק. בארבע ערי הפרוור החרדיות יחד גרים 25% מהאוכלוסייה החרדית (בית שמש – 9.5%, מודיעין עילית – 6.5%, ביתר עילית – 5.1% ואלעד – 3.6%). קבוצה שלישית של ריכוזי חרדים היא ערים גדולות שיש בהן התיישבות חרדית ותיקה שגדלה בשל גלי הגירה של צעירים חרדים. בערים אלו מתגוררים 11% מהאוכלוסייה החרדית (אשדוד – 3.9%, פתח תקווה – 32.4%, חיפה – 1.5%, נתניה – 1.5%, רחובות – 1.2% ותל אביב – 0.8%). בשלושה סוגי ריכוזים אלו, המורכבים מ־12 ערים, חיים 74% מהאוכלוסייה החרדית בישראל.

ניתן לחלק את היישובים שהחרדים בישראל גרים בהם ליישובים המאוכלסים כמעט רק באוכלוסייה חרדית, יישובים שהחרדים הם רוב בהם, יישובים שחרדים הם מיעוט גדול בהם ויישובים ששיעור החרדים בהם נמוך משיעור החרדים באוכלוסייה היהודית (18%).

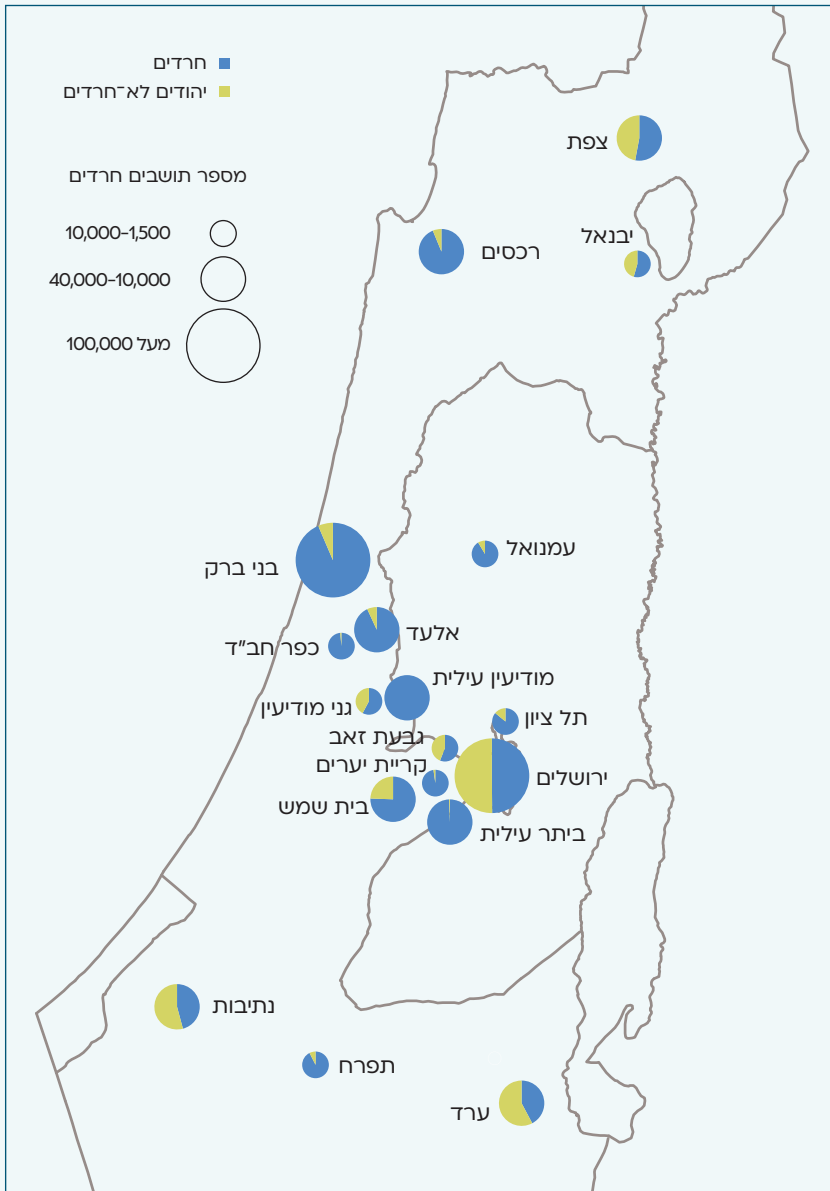
33.9% מהחרדים חיים ביישובים שמתגוררת בהם כמעט רק אוכלוסייה חרדית (80% מהאוכלוסייה ויותר). יישובים אלו הם בני ברק, מודיעין עילית, ביתר עילית, אלעד, רכסים, תל ציון, עמנואל, קריית יערים, תפרח וכפר חב"ד. 35.1% מהחרדים חיים ביישובים שגודלה של האוכלוסייה החרדית בהם הוא בין מחצית מהאוכלוסייה לרוב האוכלוסייה. יישובים אלו הם ירושלים, בית שמש, צפת, גבעת זאב, יבנאל וגני מודיעין.² אם כן, למעלה משני שלישים מהחרדים (68%) גרים ביישובים שהם רוב האוכלוסייה בהם.

11.3% מהחרדים גרים ביישובים שהאוכלוסייה החרדית בהם היא בין 18% (שיעור החרדים באוכלוסייה היהודית) ל-50% מהאוכלוסייה. ערים בולטות בקבוצה זו הן אשדוד, נתיבות, קריית גת, אופקים, טבריה, לוד וערד. הקבוצה האחרונה, ששיעורה עומד על 19.7% מהאוכלוסייה החרדית, גרה ביישובים שחלקה של האוכלוסייה החרדית בהם קטן מ-18% או שמספרם בהם עומד על פחות מ-1,500. ערים בולטות בקבוצה זו הן פתח תקווה, נתניה, חיפה, תל אביב, רחובות, חולון, באר שבע ואשקלון. החלוקה בין הקבוצות מראה שכ-69% מהחרדים גרים ביישובים חרדיים או בעלי רוב חרדי, וכ-31% חיים ביישובים מעורבים.

2 כללנו את ירושלים בקבוצה זו משום שחלקם של החרדים בה הוא 50% מן האוכלוסייה היהודית. האוכלוסייה היהודית והערבית בעיר אינן מעורבות זו בזו וגם מעמדן האזרחי אחר (הערבים בירושלים אינם אזרחי ישראל אלא תושבים).

יישובים שלמעלה מ־40% מתושביהם היהודים הם חרדים

הערה: נתוני השנתון של השנה מסתמכים על נתונים שפרסמה הלמ"ס. לעומת זאת, בשנים קודמות עיבדנו את נתוני הלמ"ס על פי אלגוריתם שפיתחנו לזיהוי האוכלוסייה החרדית.

לוחות אוכלוסייה

לוח א/1

אומדני אוכלוסייה, לפי קבוצת אוכלוסייה וגיל, אומדן 2009, אומדן 2015 ותחזית 2025–2065

שנים	גיל	סך הכול ישראל	%	מזה: יהודים ואחרים			
				סך הכול	%	חרדים	יהודים לא-חרדים ואחרים
2009	סך הכול	7,552,100	100	6,016,500	100	750,000	5,266,500
	19-0	2,704,800	35.8	1,965,300	32.7	441,600	1,523,700
	44-20	2,632,500	34.9	2,092,800	34.8	219,200	1,873,600
	64-45	1,473,300	19.5	1,276,500	21.2	73,400	1,203,100
	+65	741,500	9.8	681,900	11.3	15,800	666,100
2015	סך הכול	8,463,427	100	6,705,623	100	948,019	5,757,604
	19-0	3,054,109	36%	2,263,821	34%	548,500	1,715,321
	44-20	2,870,377	34%	2,242,998	33%	283,313	1,959,684
	64-45	1,599,998	19%	1,337,409	20%	89,612	1,247,796
	+65	938,942	11%	861,395	13%	26,593	834,802
2025	סך הכול	10,188,327	100	8,081,746	100	1,452,354	6,629,392
	19-0	3,709,538	36%	2,850,150	35%	830,330	2,019,820
	44-20	3,246,750	32%	2,443,795	30%	434,634	2,009,161
	64-45	1,926,038	19%	1,615,431	20%	131,012	1,484,419
	+65	1,306,001	13%	1,172,369	15%	56,377	1,115,992
2035	סך הכול	12,133,425	100	9,599,805	100	2,171,113	7,428,692
	19-0	4,363,573	36%	3,394,492	35%	1,242,029	2,152,463
	44-20	3,828,093	32%	2,870,690	30%	641,170	2,229,520
	64-45	2,280,203	19%	1,903,142	20%	197,941	1,705,201
	+65	1,661,557	14%	1,431,480	15%	89,972	1,341,508
2045	סך הכול	14,405,910	100	11,464,404	100	3,175,170	8,289,234
	19-0	5,140,732	36%	4,111,054	36%	1,763,554	2,347,500
	44-20	4,608,978	32%	3,544,384	31%	967,134	2,577,250
	64-45	2,532,784	18%	2,028,538	18%	303,453	1,725,085
	+65	2,123,416	15%	1,780,428	16%	141,029	1,639,399

שנים	גיל	סך הכול ישראל	%	מזה: יהודים ואחרים				
				סך הכול	%	חרדים	%	יהודים לא־חרדים ואחרים
2055	סך הכול	17,022,061	100	13,658,616	100	4,575,098	100	9,083,518
	19-0	6,108,894	36%	5,033,354	37%	2,476,746	54%	2,556,608
	44-20	5,397,521	32%	4,222,444	31%	1,425,717	31%	2,796,727
	64-45	2,938,009	17%	2,278,283	17%	458,701	10%	1,819,582
	+65	2,577,637	15%	2,124,535	16%	213,934	5%	1,910,601
2065	סך הכול	19,954,018	100	16,112,855	100	6,447,638	100	9,665,218
	19-0	7,108,694	36%	5,985,205	37%	3,386,708	53%	2,598,497
	44-20	6,273,992	31%	5,002,306	31%	2,045,927	32%	2,956,379
	64-45	3,528,012	18%	2,718,210	17%	678,945	32%	2,039,265
	+65	3,043,320	15%	2,407,135	15%	336,058	5%	2,071,077

מקור: הלמ"ס.

לוח א/2

שיעור הפריון הכולל אצל נשים יהודיות, לפי הגדרה עצמית על הרצף
חרדי-חילוני, 1979–2023

ממוצעים תלת-שנתיים	סך כל היהודיות	מידת דתיות				לא-דתיות/ חילונית
		חרדיות	דתיות	מסורתיות דתיות	מסורתיות לא כל כך דתיות	
1981–1979	2.9	6.0	3.8	3.2	2.5	2.3
1983–1981	2.9	6.2	3.6	3.2	2.5	2.3
1985–1983	2.9	6.5	3.8	3.2	2.6	2.2
1987–1985	2.9	6.6	4.2	3.1	2.6	2.1
1989–1987	2.9	7.0	3.9	3.1	2.5	2.0
1991–1989	2.8	6.9	3.9	3.0	2.6	1.9
1993–1991	2.6	7.0	3.8	2.9	2.4	1.8
1995–1993	2.7	6.9	3.9	2.8	2.3	1.8
1997–1995	2.6	6.7	3.8	2.8	2.2	1.9
1999–1997	2.7	7.0	3.7	2.6	2.2	1.9
2001–1999	2.7	7.2	3.8	2.6	2.2	1.9
2003–2001	2.7	7.2	3.8	2.6	2.1	1.8
2005–2003	2.8	7.2	4.2	2.6	2.1	1.9
2007–2005	2.8	6.8	4.2	2.5	2.1	2.0
2009–2007	2.9	6.5	4.1	2.5	2.3	2.1
2011–2009	3.0	6.6	4.1	2.8	2.3	2.1
2013–2011	3.1	6.6	4.2	2.9	2.5	2.1
2015–2013	3.2	6.6	4.2	2.8	2.6	2.2
2017–2015	3.3	6.5	4.3	2.9	2.5	2.2
2019–2017	3.3	6.8	4.3	3.0	2.4	2.1
2021–2019	3.1	6.5	3.9	2.8	2.3	2.0
2023–2021	3.1	6.5	3.7	2.8	2.2	2.0

מקור: הלמ"ס.

לוח א/3

האוכלוסייה החרדית ביישובים שבהם יותר מ-1,500 תושבים חרדים, * 2023

שירות מכלל החרדים בישראל	שירות החרדים ביישוב	אוכלוסייה חרדית ביישוב	
22.6%	29%	301,429	ירושלים
15.6%	93%	209,075	בני ברק
9.5%	76%	126,627	בית שמש
6.5%	100%	86,584	מודיעין עילית
5.1%	99%	68,716	ביתר עילית
3.9%	23%	51,694	אשדוד
3.6%	95%	48,205	אלעד
2.4%	12%	31,810	פתח תקווה
1.8%	46%	23,893	נתיבות
1.6%	54%	20,809	צפת
1.5%	7%	19,533	חיפה
1.5%	9%	19,926	נתניה
1.2%	11%	16,552	רחובות
1.1%	97%	14,205	רכסים
1.0%	20%	13,872	קריית גת
1.1%	59%	14,354	גבעת זאב
1.1%	28%	14,459	טבריה
1.2%	17%	15,579	לוד
0.9%	33%	12,252	אופקים
0.8%	36%	10,367	ערד
0.8%	2%	10,320	תל אביב-יפו
0.6%	13%	8,419	עפולה
0.4%	86%	5,727	תל ציון
0.5%	98%	6,262	כפר חב"ד
0.5%	98%	7,244	קריית יערים
0.6%	21%	8,236	חריש
0.6%	31%	8,335	קריית מלאכי
0.7%	5%	9,690	חולון
0.5%	7%	7,226	חדרה
0.5%	3%	6,889	באר שבע

שיעור החרדים בישראל	שיעור החרדים ביישוב	אוכלוסייה חרדית ביישוב	
0.4%	7%	5,357	ראש העין
0.4%	94%	5,162	עמנואל
0.4%	19%	5,453	מגדל העמק
0.6%	5%	7,543	אשקלון
0.4%	8%	5,006	קריית אתא
0.4%	4%	5,495	בת ים
0.3%	9%	4,136	נוף הגליל
0.4%	2%	5,314	ראשון לציון
0.2%	26%	2,808	חצור הגלילית
0.2%	11%	2,617	זכרון יעקב
0.2%	52%	2,499	יבנאל
0.2%	2%	2,775	רמת גן
0.2%	6%	2,910	כרמיאל
0.2%	98%	2,243	תפרח
0.1%	3%	1,628	יבנה
0.1%	58%	1,861	גני מודיעין
6%		74,933	אחר

* לא כולל חרדים שנולדו לפני 1935.
מקור: הלמ"ס.

המקורות לפרק א – אוכלוסייה

הפרק מבוסס על עיבודים של מחברי השנתון למקורות שלהלן.

כל העיבודים מופיעים במלואם בלוחות שנתון החברה החרדית באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, שם מוצגים גם נושאים שאינם מופיעים במסמך זה.

התת־פרק	המקור
א.1. גודל האוכלוסייה	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "תחזיות אוכלוסייה 2065-2015"
א.2. גיל האוכלוסייה	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "תחזיות אוכלוסייה 2065-2015"
א.2. גיל הנישואים ולידת הילד הראשון	עיבוד המחברים לנתוני קבצים מינהליים, חדר מחקר, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה*
א.3. פריון	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "פריון של נשים יהודיות ואחרות בישראל, לפי מידת דתיות, 1979-2022"
א.4. תחזית אוכלוסייה	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "תחזיות אוכלוסייה 2065-2015"
א.5. מצב משפחתי	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי, אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנים מתאימות
א.6. תפרושת אוכלוסייה	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

* על המתודולוגיה שעל פיה הופקו הנתונים ראו גבריאל גורדון, **מגמות דמוגרפיות והשתלבות בתעסוקה: מבט על המגזר החרדי**, דוח מחקר, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2022.

לחינוך החרדי חלק נכבד במערכת החינוך בישראל בכלל, ובמערכת החינוך העברית בפרט. במרוצת השנים חל גידול מהיר במספר התלמידים בחינוך החרדי, בצד שינויים מערכתיים ומבניים, ובהם הקמת המחוז החרדי במשרד החינוך וייסוד זרם החינוך הממלכתי-חרדי. שיעור התלמידים החרדים במערכת החינוך העברית עמד בשנת הלימודים תשפ"ה (2024/25) על 27%, ובמערכת החינוך הכללית על 21%. אולם משנת הלימודים תשע"ג (2012/13) נרשמה התמתנות בקצב הגידול של החינוך החרדי, והוא עומד על 3.7% בשנה, לעומת עלייה בקצב הגידול של החינוך הממלכתי העברי (לגוויני) – 2.1% בשנה.

במערכת החינוך וההשכלה העל-תיכונית גברים חרדים לומדים בארבעה מסלולים: בישיבה (לרווקים), ב"כולל" (לנשואים), בלימודים אקדמיים ובהכשרה מקצועית. לנשים החרדיות האפשרויות הן לימודים בסמינר (בכלל זה הכשרה מקצועית) ולימודים אקדמיים.

מספר הגברים החרדים בישיבות ובכוללים ידע תנודות בשנים 2013–2024, בעיקר בעקבות שינויים במצב הכלכלי, ברמת התמיכה של המדינה בלומדי התורה ובגיל הפטור מהשירות הצבאי. בשנת 2023 עמד מספר בחורי הישיבות והאברכים על כ־169,000. בשנים 2014–2023 חלה עלייה של 76% בשיעורם, ככל הנראה בעקבות הגידול בתמיכת המדינה בלומדים, שבד בבד הובילה גם להאטת המגמה של כניסת גברים חרדים לשוק התעסוקה.

בשנת תשפ"ה (2024/25) עמד מספר החרדים והחרדיות הלומדים לתואר אקדמי על כ־19,000, פי ארבעה מבשנת 2010. קצב הגידול במספר הסטודנטים החרדים בשנה האחרונה עמד על כ־9% – דומה לקצב הגידול בשנים האחרונות. המקצועות שהחרדים והחרדיות לומדים הם פרקטיים ברובם ומקצועות המאפשרים עבודה בתוך הקהילה החרדית (חינוך והוראה, מקצועות עזר רפואיים, מינהל עסקים ומשפטים) או השתלבות במקצוע הנצרך בשוק העבודה. החרדים בוחרים ללמוד בעיקר במכללות, שתנאי הסף לקבלה בהן נמוכים יחסית. שיעור הנשירה של סטודנטים חרדים מלימודים אקדמיים ירד בשנים האחרונות, אך הוא עדיין גבוה משיעור הנשירה של סטודנטים יהודים לא-חרדים. מספר הסטודנטים החרדים הלומדים בהכשרה מקצועית טכנולוגית (במסגרת המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית, המה"ט) עמד בשנת לימודים זו על 9,600. מספר זה גבוה ממספר הסטודנטים החרדים הלומדים מקצועות טכנולוגיים באקדמיה.

1.1. תלמידות ותלמידים (לפי פיקוח)

תמונת מצב

בשנת הלימודים תשפ"ה (2024/25) למדו בחינוך החרדי – היסודי והעל־יסודי – כ־420,000 תלמידים, שהם 27% מהתלמידים בחינוך העברי ו־21% מכלל התלמידים בישראל. חלקו של החינוך החרדי בחינוך העברי גדול: 31% מתלמידי כיתה א', 29% מכלל התלמידים בחינוך היסודי; 25% מתלמידי חטיבת הביניים; ו־24% מתלמידי החטיבה העליונה. רוב התלמידים בישראל לומדים בחינוך היסודי, אבל אצל החרדים הרוב הזה גדול יותר – 56%, לעומת 51% בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי־דתי. הפער בין דרגי החינוך בתוך החינוך החרדי נובע בעיקר משיעורי הילודה הגבוהים באוכלוסייה החרדית, שהם הסיבה למספר הגדול יותר של ילדים בגילים הצעירים יותר, אבל גם ממעבר של תלמידים בגיל חטיבת הביניים והחטיבה העליונה מהחינוך החרדי למערכות חינוך לא־חרדיות, בייחוד ביישובי הפריפריה.

המוסדות החרדיים בגיל בית הספר היסודי נחלקים לכמה סוגים, על פי המעמד המשפטי ופיקוח המדינה עליהם (רשמי, מוכר שאינו רשמי ו"פטור" [מחוק לימוד חובה]). 7% בלבד לומדים בחינוך הרשמי (ממלכתי־חרדי), 71% לומדים במוכר שאינו רשמי (להלן מוכש"ר), ו־21% במוסדות הפטור. החינוך המוכש"ר מתחלק לרשתות חרדיות ולמוכש"ר שאינו שייך לרשתות. מרבית התלמידים החרדים לומדים ברשתות: 41.5% מהתלמידים החרדים ביסודי לומדים ברשת החינוך העצמאי, 20% ברשת בני יוסף, ורק 8.5% לומדים במוכש"ר שאינו חלק מרשת. הלימוד במוסדות הפטור רווח במיוחד בקרב הבנים: 40%, לעומת 2% בלבד בקרב הבנות (כיתות א'–ו').

מגמות

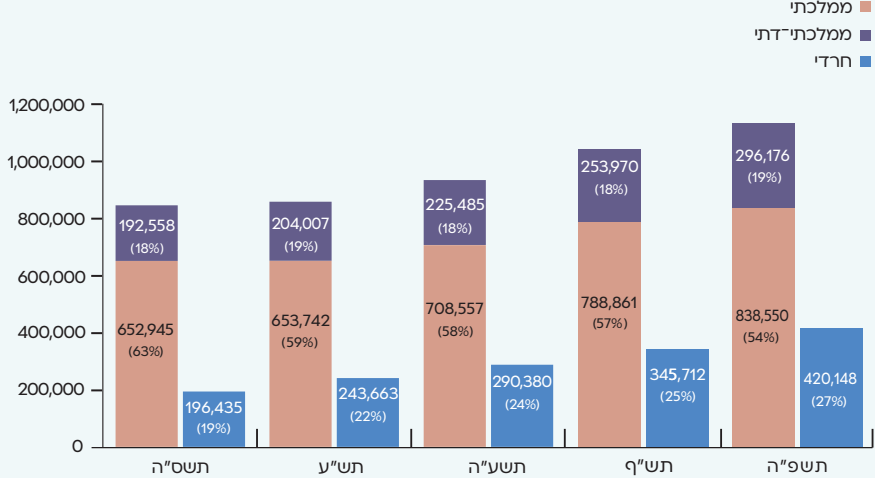
קצב הגידול של החינוך החרדי גבוה מקצב הגידול של החינוך העברי הממלכתי (כולל הממלכתי־דתי). בין השנים 2014–2024 עמד קצב הגידול של חינוך זה על 3.7% בשנה. קצב הגידול של החינוך העברי הממלכתי עמד באותן שנים על 2.1% בשנה. בעקבות גידול זה עלה בעשור האחרון משקלו של החינוך החרדי בחינוך העברי מ־24% בשנת 2015 ל־26% בשנת 2025.

עם זאת, בשנת תשפ"ה חל גידול ניכר במספר התלמידים במגזר החרדי לעומת השנה שקדמה לה (4.5%), לעומת גידול מתון במספר התלמידים בחינוך הממלכתי והממלכתי דתי (1%).

בעשור האחרון נגסו החינוך החרדי־ממלכתי ורשת בני יוסף בחינוך המוכש"ר שאינו שייך לרשתות ובמוסדות הפטור. בין שנת הלימודים תשע"ג (2012/13) לשנת הלימודים תשפ"ה (2024/25) ירד חלקו של המוכש"ר שאינו רשתות מ־17% מהחינוך החרדי ל־8.5% בלבד, וחלקו של הפטור ירד מ־24% ל־21%. לעומת זאת, שיעור התלמידים בחינוך הממלכתי־חרדי שהחל בשנת הלימודים תשע"ג (2013/14) עמד בשנת תשפ"ה על 7% מכלל התלמידים החרדים, ושיעור התלמידים ברשת בני יוסף עלה מ־17.5% ל־20%. במשקלו של החינוך

תרשים ב/1

תלמידות ותלמידים בחינוך העברי, לפי פיקוח: שנה"ל תשס"ה (2004/5), תש"ע (2009/10), תשע"ה (2014/15), תש"ף (2019/20) ותשפ"ה (2024/25) (במספרים מוחלטים וב-%)

ב.2. בחינות בגרות

תמונת מצב

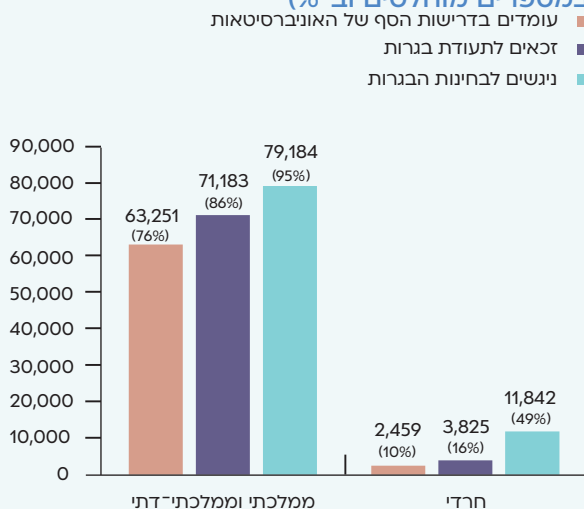
בשנת הלימודים תשפ"ג (2022/23) נבחנו 49% מתלמידי כיתות י"ב במוסדות החינוך בפיקוח חרדי בבחינות בגרות. שיעור זה נמוך מאוד בהשוואה לשיעור הנבחנים בבחינות בגרות בבתי הספר הממלכתיים והממלכתיים-דתיים (95%). נעיר כי במוסדות החינוך בפיקוח חרדי רוב מוחלט של הבנות (77%) ניגשות לכל הפחות לחלק מבחינות הבגרות, לעומת 15% בלבד מהבנים.

שיעור החרדים בקרב תלמידי כיתות י"ב הזכאים לתעודת בגרות נמוך מאוד, והוא עומד על 16% בלבד, לעומת שיעור זכאות של 86% בחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי. כמו כן, רק 33% מהחרדים שנבחנים בבחינות בגרות זכאים לתעודת בגרות, לעומת 91% מהנבחנים בחינוך הכללי הממלכתי והממלכתי-דתי. פער ניכר מתגלה גם כאשר בודקים את שיעור הזכאים לתעודת בגרות העומדים בתנאי הסף לקבלה לאוניברסיטאות (4 יחידות לפחות באנגלית): 76% בחינוך העברי הכללי הלא-חרדי, לעומת 10% בלבד בחינוך בפיקוח חרדי. פער ברור בתחום זה נמצא בין הבנים לבנות במוסדות החינוך החרדיים: שיעור הבנות החרדיות

הזכאיות לתעודות בגרות (24%) גבוה בהרבה משיעור הבנים הזכאים לה (6%).

תרשים ב/2

הניגשים לבחינות הבגרות, הזכאים לתעודת בגרות והעומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות, לפי פיקוח, שנה"ל תשפ"ג (2022/23) (במספרים מוחלטים וב-%)

מגמות

במרוצת השנים חלה עלייה של ממש בשיעור התלמידים החרדים הנבחנים בבחינת בגרות אחת או יותר, גם אם אינם זכאים בסופו של דבר לתעודה – מ־24% בשנת הלימודים תשס"ט (2008/9) ל־49% בשנת הלימודים תשפ"ג (2022/23). עלייה זו נזקפת בעיקר לזכות העלייה בשיעור הניגשות לבגרות בקרב הבנות החרדיות. בחינות הבגרות החלו לחדור בהיקף רחב לתיכונים של רשת "בית יעקב", וכיום רוב מוחלט של הבנות החרדיות נבחנות בבחינת בגרות אחת לפחות (לא כולל מבחני סאלד, הנפוצים בבתי הספר החרדיים ומוכרים כנקודות שקולות לתעודת בגרות חלקית). בשנת הלימודים תשס"ט (2008/9) ניגשו לבחינות הבגרות 31% מהתלמידות החרדיות; שיעור זה עלה בחדות בתוך 12 שנה ל־77% בשנת הלימודים תשפ"ג (2022/23). בקרב הבנים נרשמה יציבות בשיעור הניגשים לבחינות הבגרות: בשנת הלימודים תשס"ט (2008/9) נבחנו 16% מהם בבחינות בגרות, ובשנת הלימודים תשפ"ג – 15%.

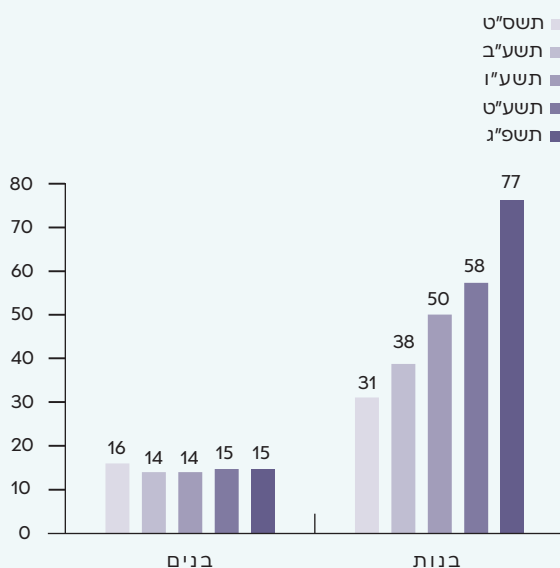
הפערים מבחינת היקף הזכאים לתעודת בגרות בין החינוך החרדי לבין החינוך הממלכתי והממלכתי-דתי נותרו גדולים מאוד. בחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי עלה שיעור הזכאים לתעודת בגרות מ־65% (בשנת הלימודים תשס"ט, 2008/9) ל־86% (בשנת הלימודים תשפ"ג,

– (2022/23), ואילו שיעור הזכאים במגזר החרדי עלה מ-11% ל-16%. בחמש השנים האחרונות – תשע"ח (2017/18)–תשפ"ג (2022/23) – חלה עלייה בזכאות לבגרות בקרב בנים חרדים מ-4% ל-6%, בעקבות פתיחתן של ישיבות תיכוניות חרדיות חדשות. גם בקרב בנות חרדיות חלה באותן השנים עלייה בזכאות לבגרות, מ-20% ל-25%.

אפשר לראות גם גידול בשיעור החרדים בעלי תעודת בגרות העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות, מ-8% בשנת הלימודים תשע"ח (2017/18) ל-10% בשנת הלימודים תשפ"ג (2022/23).

תרשים ב/3

תלמידות ותלמידים חרדים הניגשים לבחינות הבגרות, שנה"ל תשס"ט
(2008/9), תשע"ב (2011/12), תשע"ו (2015/16), תשע"ט (2018/19)
ותשפ"ג (2022/23) (ב-%)

ב.3. תלמידי ישיבות ואברכים

תמונת מצב

בשנת 2023 עמד מספר תלמידי הישיבות (לא נשואים) ואברכי הכולל (נשואים) החרדים מעל גיל 18 על 169,366. 93% מבחורי הישיבות והאברכים הם אזרחי ישראל, 71% מהם אברכים ו-29% בחורי ישיבות. ל-81% מהאברכים יש פטור משירות בצה"ל, ומנתון זה אפשר ללמוד שהמשך הלימודים בכולל אינו רק חלופה לשירות הצבאי, אלא גם תוצאה משולבת של מוטיבציות דתיות, תרבותיות וחברתיות.

תלמידי ישיבות אינם נשואים, ולפיכך רובם המוחלט הם צעירים בני פחות מ-23 (85%). לעומתם, מרבית האברכים מתמידים בלימודים בכולל גם בגיל מבוגר יותר – 53% מהאברכים הם מעל גיל 31 (65,000 במספרים מוחלטים).

בשנת 2023 פקע הסעיף בחוק שירות ביטחון שאפשר דחיית שירות לבחורי ישיבות. בשנת 2024 קבע בג"ץ שמשרד החינוך אינו יכול לתקצב בחורי ישיבות ואברכים החייבים בשירות (גילאי 18-26). בעקבות זאת צנח מספר התלמידים **המדווחים** למשרד החינוך צניחה דרמטית, ולכן המספרים לשנת 2024 והמגמות המתוארות להלן חסרים.

בשנת 2024 עמד מספר תלמידי הישיבות (לא נשואים) ואברכי הכולל (נשואים) החרדים המתוקצבים שהם מעל גיל 18 על 109,182. 87,601 מהם הם אברכי כולל ישראלים, 11,632 תלמידי חו"ל³ ורק 9,949 תלמידי ישיבות ישראלים. מספר האברכים שהם בני יותר מ-13 עומד על 68,350. רוב מוחלט של בחורי הישיבות הם בגילי גיוס, ובשל כך אינם מתוקצבים ואינם רשומים כיום במשרד החינוך.

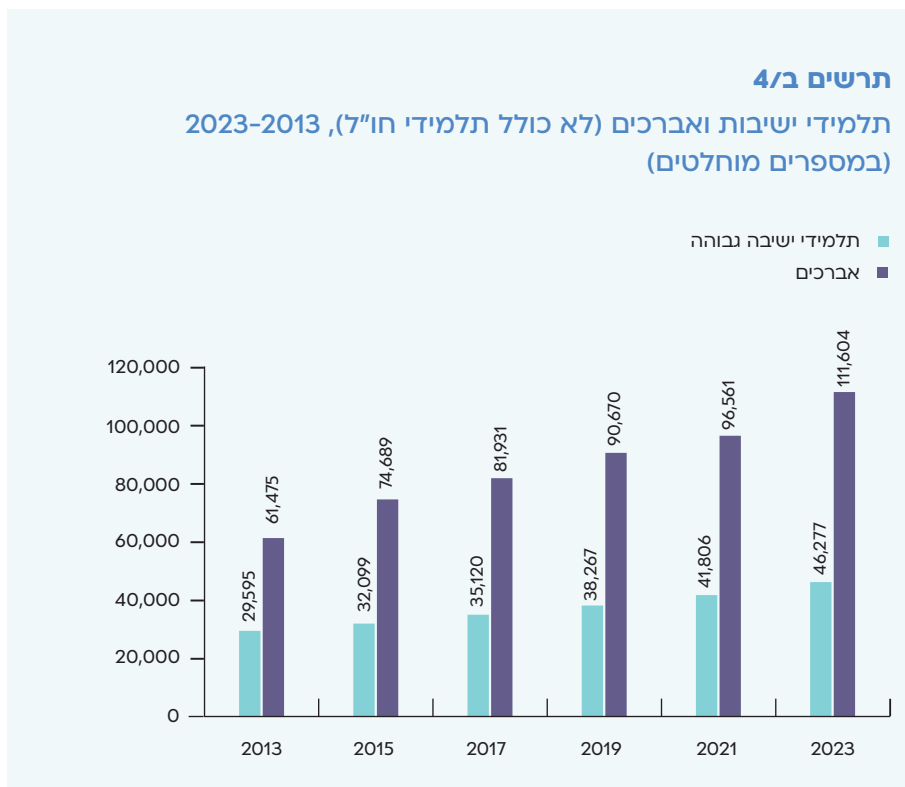
מגמות

בשנים 1999-2023 גדל בהתמדה מספרם של בני הישיבות והאברכים, בקצב של 4% בשנה, הדומה לשיעור הגידול של החברה החרדית באוכלוסיית המדינה. אולם עיון בנתונים מעלה שיש קשר בין נוכחות המפלגות החרדיות בקואליציה (ותקציב המוסדות התורניים) לבין קצב הגידול במספר בחורי הישיבות והאברכים. השנים היחידות שהייתה בהן ירידה במספרם היו 2013-2014 – השנים שבהן המפלגות החרדיות לא היו בקואליציה, ותלמידי ישיבה ואברכים בגילים 22-28 קיבלו פטור משירות צבאי. באותו פרק זמן גם צנחה תמיכת המדינה בתלמידי ישיבות ובאברכי כולל שלא שירתו בצה"ל בכ-50%. גם בשנת 2021, שבה המפלגות החרדיות לא היו בקואליציה ותקציב המוסדות התורניים נפגע במידת מה, היה שיעור הגידול במספר בחורי הישיבות והאברכים 2.5% בלבד. לעומת זאת, בשנת 2023, השנה שבתחילתה שבו המפלגות החרדיות לקואליציה, חלה עלייה דרסטית במספרם, בשיעור של 8.5% בשנת 2024 הייתה צניחה במספר בחורי הישיבה והאברכים, אך יש לשוב ולציין שהסיבה לכך היא

3 תלמידי חו"ל הם בחורי ישיבות ואברכים בעלי דרכון זר הולמדים בישראל.

הפסקת הרישום שלהם במשרד החינוך בשל היעדר תקצוב עבורם. הנתונים על אברכים מעל גיל 31, שלא הושפעו מפקיעת חוק הגיוס, משקפים עלייה של 5% במספר האברכים בשנת 2024.

ניתן לסכם ולומר שלמרות הגידול במספר הגברים החרדים הפונים להשכלה גבוהה ולתעסוקה, קצב הגידול במספר האברכים החרדים דומה לקצב הגידול הטבעי של החברה החרדית. חלק מאברכי הכולל עובדים במשרה חלקית, ובשל כך הנתונים עולים בקנה אחד גם עם עלייה בשיעורי התעסוקה של הגברים החרדים.

ב.4. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה

תמונת מצב

בשנת הלימודים תשפ"ה (2024/25) למדו במוסדות אקדמיים 18,953 סטודנטים וסטודנטיות חרדים – 5.5% מכלל הסטודנטים שלמדו בשנה זו בישראל. 68% מהסטודנטים החרדים הן נשים. כ-15,800 מהסטודנטים החרדים (83.5%) למדו לתואר ראשון, וכ-3,150 למדו לתארים מתקדמים, רובם המכריע לתואר שני. שיעור הלומדים לתארים מתקדמים מכלל הסטודנטים החרדים היה 16.5%, שיעור נמוך משיעור הלומדים לתארים מתקדמים מקרב כלל הסטודנטים בישראל (24%).

מגמות

שנים רבות היה מספר החרדים הלומדים לתארים אקדמיים נמוך ביותר, אולם בעקבות השינויים בדרישות שוק העבודה והקמת מוסדות המותאמים לצורכי המגזר החרדי ניכרת עלייה חדה במספר הסטודנטים החרדים במוסדות להשכלה גבוהה.

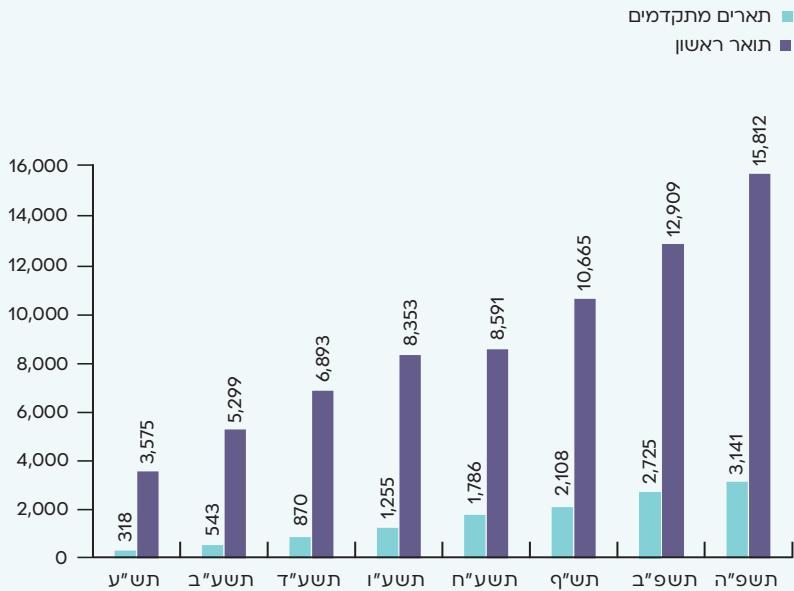
קצב הגידול במספר הסטודנטים החרדים הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה מהיר, ובשנים תש"ע-תשפ"ה (2009/10-2024/25) הוא עלה פי ארבעה (306%), לעומת גידול של 18% במספר הכללי של הסטודנטים באותן השנים. שיעור הסטודנטים החרדים מכלל הסטודנטים, שעמד בשנת הלימודים תש"ע (2009/10) על 2%, קפץ בשנת הלימודים תשפ"ה (2024/25) ל-5.5%. בחישוב ממוצע שנתי, בשנים האלה גדל מספר הסטודנטים החרדים ב-10%.

בשנת תשפ"ה (2024/25) עלה מספר הסטודנטים החרדים בכ-1,500 תלמידים, גידול של 9% – דומה לקצב הגידול בחמש השנים האחרונות (8%). הגידול בקרב הנשים עמד בשנה זו על 7%, ואילו בקרב הגברים על 15%.

מספר הסטודנטים החרדים לתארים מתקדמים (שני ושלישי) עלה בשנים תש"ע-תשפ"ה (2009/10-2024/25) בקצב ממוצע שנתי מהיר מזה של כלל הסטודנטים החרדים (16% לעומת 10%). עם זאת, בשנת תשפ"ה חלה עלייה של 2% בלבד במספר הסטודנטים לתארים מתקדמים, לעומת עלייה של 10% במספר הסטודנטים החרדים לתואר ראשון. הסטודנטים החרדים לתארים מתקדמים לומדים ברובם במוסדות האקדמיים הכלליים, שלא כמו חבריהם הסטודנטים לתואר ראשון, הלומדים ברובם המוחלט בקמפוסים נפרדים למגזר החרדי.

תרשים ב/5

סטודנטיות וסטודנטים חרדים במוסדות להשכלה גבוהה, לפי תואר, שנה ל" תש"ע-תשפ"ה (2009/10-2024/25) (במספרים מוחלטים)

ב.5. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה: מסגרות לימוד וגיל

תמונת מצב

רוב גדול מתוך הסטודנטים החרדים לתואר ראשון למדו בשנת הלימודים תשפ"ה (2024/25) במכללות אקדמיות (39%) ובמכללות לחינוך (29%), ומיעוטם בלבד באוניברסיטה הפתוחה (21%) ובשאר האוניברסיטאות (11%). התפלגות זאת שונה במידה רבה מזה של כלל הסטודנטים בישראל – שאצלם משקל הלומדים באוניברסיטאות (לא כולל האוניברסיטה הפתוחה) גבוה בהרבה (35%), ואילו שיעור הלומדים במכללות לחינוך נמוך בהרבה (10%). לעומת זאת, שיעור הסטודנטים החרדים הלומדים במכללות האקדמיות ובאוניברסיטה הפתוחה קרוב יחסית לשיעורם בקרב כלל הסטודנטים (38% ו-17% בהתאמה).

גיל הסטודנטים הגברים החרדים לתואר ראשון גבוה בממוצע מגיל הסטודנטים הגברים היהודים הלא-חרדים: 38% מהם הם בני 30 ומעלה, לעומת 18% בלבד מהסטודנטים הלא-חרדים. הסיבה העיקרית לפער זה היא גיל הפטור המאוחר של חרדים משירות צבאי,

העומד (עד שנת 2023) על 26, לעומת גיל סיום השירות הצבאי של בנים לא־חרדים – 21, נוסף על הנורמה של לימוד ארוך שנים בישיבה ובכולל. סיבה אחרת היא הצורך של הסטודנטים החרדים הגברים ללמוד תקופה ממושכת במכינה קדם־אקדמית לפני תחילת הלימודים האקדמיים שלהם לשם השלמת לימודי יסוד.

בקרב הסטודנטיות החרדיות התופעה הפוכה: גילן של 48.5% מהסטודנטיות החרדיות לתואר ראשון הוא פחות מ־21, לעומת 14% מהסטודנטיות היהודיות הלא־חרדיות. גם כאן הסיבה היא השירות הצבאי – נשים חרדיות מקבלות פטור ממנו כבר בגיל 18. המספר הגבוה יחסית של סטודנטיות חרדיות בנות 18–21 (כ־5,100) מעיד על תופעה חדשה במגזר החרדי – פנייה ללימודים באקדמיה במקום בסמינרים לבנות.

מגמות

בשנות הלימודים תש"ע–תשפ"ה (2009/10–2024/25) ניכרה ירידה בשיעור החרדים הלומדים לתואר ראשון באוניברסיטאות (מ־15% ל־11%), לעומת עלייה קלה שנרשמה בשיעור הסטודנטים הלומדים באוניברסיטאות בקרב כלל הסטודנטים בישראל (מ־33% ל־35%). ירידה חלה גם בשיעור הסטודנטים החרדים במכללות האקדמיות (מ־50% ל־39%). לעומת זאת, חלה עלייה ניכרת בשיעור הסטודנטים החרדים במכללות האקדמיות לחינוך (מ־20% ל־29%), שניתן להסבירה בהתפתחותם של אפיקי המעבר להשלמת תארים אקדמיים בחינוך ובפתיחת תוכניות לגברים חרדים. עלייה חלה גם בשיעור הסטודנטים החרדים באוניברסיטה הפתוחה (מ־16% ל־21%), שהיא תוצאה של פתיחת מסלולים ייעודיים לנשים חרדיות במוסד הזה.

בשנים תשע"ח–תשפ"ה (2017/18–2024/25) חלה עלייה קלה בשיעור הגברים החרדים הלומדים באקדמיה לאחר גיל 30 (מ־36% ל־38%). לעומת זאת, בקרב הנשים החרדיות חלה באותן שנים עלייה קלה בשיעור הנשים הצעירות הלומדות באקדמיה (מתחת לגיל 21) – מ־45% ל־48.5% מכלל הסטודנטיות החרדיות.

ב.6. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה: תחומי לימוד, זכאות לתואר ונשירה

תמונת מצב

התפלגות תחומי הלימוד לתואר ראשון של הסטודנטים והסטודנטיות החרדים שונה מאוד מההתפלגות של כלל אוכלוסיית הסטודנטים. סטודנטים חרדים לומדים בשיעורים גבוהים יותר חינוך והוראה (34% לעומת 10% בקרב סטודנטים יהודים לא־חרדים) ומקצועות עזר רפואיים (9% לעומת 4.5%). נוכחות מוגבלת של סטודנטים חרדים ניכרת במדעי החברה (19% לעומת 24%), בלימודי הנדסה (6% לעומת 16%) ובמדעי הרוח (2.5% לעומת 9%). ממצא מעניין הוא השיעור הגבוה יחסית של חרדים הלומדים מדעי המחשב ומדעי הטבע (15%), אף שהוא נמוך מהשיעור בקרב סטודנטים יהודים לא־חרדים (20%). שיעור דומה של חרדים ויהודים לא־חרדים לומדים מינהל עסקים (כ־7.5%–9%) ומשפטים (6.5%).

אפשר אפוא להסיק שסטודנטים חרדים מעדיפים ללמוד מקצועות הנחשבים פרקטיים או שמאפשרים עבודה גם בתוך הקהילה החרדית (חינוך והוראה, מקצועות עזר רפואיים). בתחומי לימוד אקדמיים שנועדו להעשיר את הידע, כמו מדעי הרוח, או בתחומי לימוד המחייבים ידע מתמטי מתקדם (הנדסה), יש נוכחות חרדית קטנה למדי. תופעה זו בולטת במיוחד בקרב סטודנטיות חרדיות – 12% מהן לומדות מקצועות עזר רפואיים, לעומת 2.5% בלבד מהגברים. לעומת זאת, רק 4.5% לומדות הנדסה ואדריכלות, לעומת 8.5% מהגברים. הבדל בולט נוסף הוא בין השיעור הנמוך של סטודנטיות חרדיות למשפטים (4%) לבין השיעור הגבוה יחסית של סטודנטים חרדים גברים במקצוע הזה (11%); הסיבה לכך היא לגיטימציה מוגבלת בחברה החרדית לעיסוק של נשים חרדיות בעריכת דין. שיעור דומה של חרדים (19.5%) וחרדיות (19%) לומדים מדעי החברה.

תחום הלימוד של רוב מוחלט מהסטודנטים החרדים הזכאים לתואר ראשון בשנת תשפ"ד (2023/24) היה חינוך (49%), שיעור הגבוה בהרבה ממשקל הסטודנטים לחינוך בכלל הסטודנטים החרדים (29%). הסיבה לפער זה היא שמסלול לימודי החינוך הוא בדרך כלל מסלול השלמה לבוגרות סמינר ולבוגרי ישיבות, ולפיכך משך הלימודים בו קצר והשלמת התואר בו מהירה. המשקל הגבוה של זכאים חרדים לתואר בחינוך מביא לכך שהפערים בזכאות לתואר בין חרדים ליהודים לא־חרדים בתחומים אחרים גדולים יותר אף מהפערים בשיעור הלומדים לתארים אלו. כך, שיעור החרדים הזכאים לתואר במדעי הטבע והמחשב עומד על 10% מכלל הזכאים, לעומת 16% בקרב יהודים לא־חרדים, ושיעור החרדים הזכאים לתואר בהנדסה עומד על 4%, לעומת 15% בקרב יהודים לא־חרדים.

שיעור הסטודנטים החרדים שאינם ממשיכים לשנת לימודים שנייה גבוה מזה של הסטודנטים היהודים הלא־חרדים ועומד על 13% לעומת 7.5%. עם זאת, כאשר מפלחים את הנתונים מתברר שהמוסדות העיקריים שסטודנטים חרדים אינם ממשיכים את לימודיהם בהם הם המכללות לחינוך (26.5% לעומת 14.5% בקרב סטודנטים יהודים לא־חרדים). במוסדות אלו מרבית המקרים שבהם הסטודנטים (לרוב סטודנטיות) אינם ממשיכים את הלימודים האקדמיים אינם מבטאים נשירה אלא השלמת מסלול לימודים קצר (מתעודת הוראה לתואר אקדמי) העשויה להמשך שנה אחת בלבד.

עם זאת, גם שיעור הסטודנטים החרדים הנושרים מהמכללות האקדמיות גבוה מזה של הסטודנטים היהודים הלא־חרדים במוסדות אלו – 11.5% לעומת 7.5%. שיעור הנשירה של סטודנטים חרדים מאוניברסיטאות נמוך יותר משל סטודנטים יהודים לא חרדים (3.5% לעומת 5.5%, בהתאמה).

מגמות

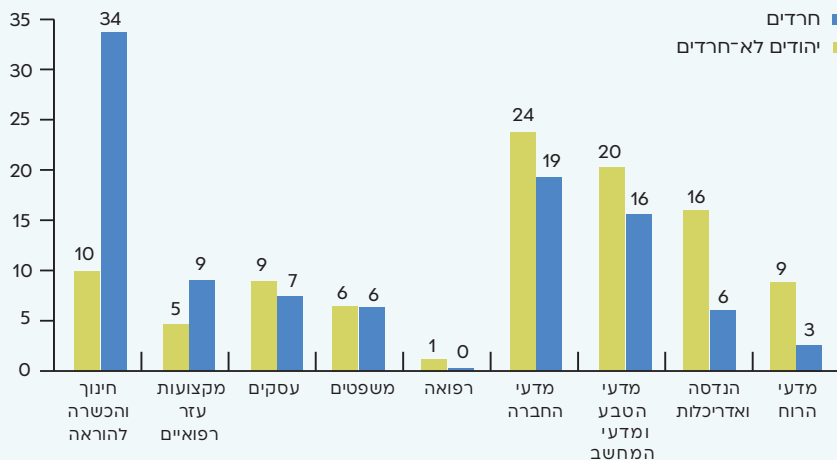
במרוצת השנים חלו שינויים בתחומי הלימוד שהסטודנטים החרדים לומדים. שיעור החרדים הלומדים משפטים עמד על 12% בשנת הלימודים תשע"ו (2015/16) וירד בשנת הלימודים תשפ"ה (2024/25) ל־6.5%, שיעור דומה לכלל האוכלוסייה (6.5%). גם שיעור הסטודנטים החרדים הלומדים מינהל עסקים ירד באותן השנים מ־14% ל־7.5%. אפשר להסביר זאת בירידה בתמיכת המל"גות"ת בסטודנטים החרדים הלומדים מקצועות אלו, וגם בהפנמה

של הקשחת הרגולציה (במשפטים) ושל הרוויה בשוק התעסוקה בתחומים אלו. לעומת זאת, באותן השנים חלה קפיצה בשיעור הסטודנטים החרדים הלומדים מדעי החברה (מ-8% ל-19%) ובשיעור הלומדים מדעי המחשב (ומדעי הטבע) (מ-9% ל-15.5%). בשנת הלימודים תשפ"ה (2024/25) חלה קפיצה בשיעור הגברים החרדים הלומדים חינוך והוראה, מ-23.5% ל-33%.

נתוני הנשירה מהלימודים בשנת הלימודים תשפ"ה (2024/25) משקפים תנודות קלות בשיעור הנשירה בשנים האחרונות. כך, שיעור הנושרים מהאוניברסיטאות עמד בשנת תשע"ז על 8% וירד בשנת תשפ"ה (2024/25) ל-3.5%. לעומת זאת, באותן שנים לא נרשמה ירידה בנשירת סטודנטים חרדים מהמכללות האקדמיות, והיא נותרה בשיעור של 11.5%.

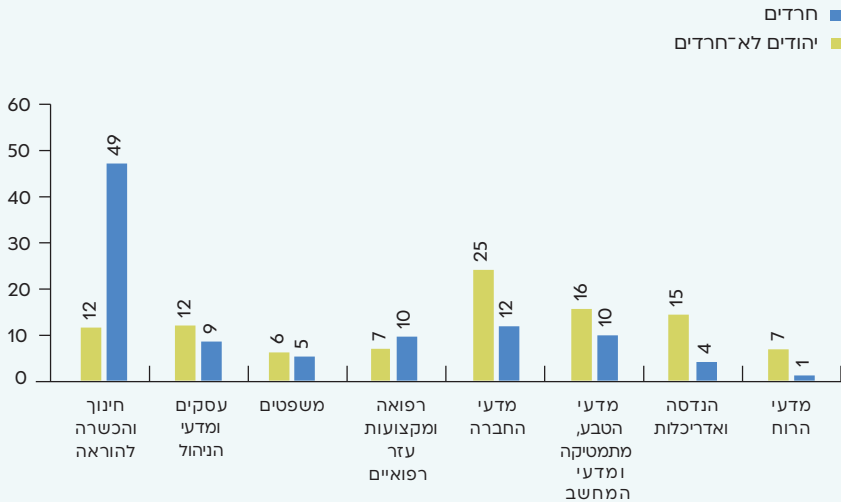
תרשים ב/6

סטודנטיות וסטודנטים לתואר ראשון במוסדות להשכלה גבוהה,
לפי תחום לימוד וקבוצת אוכלוסייה, שנה"ל תשפ"ה (2024/25) (ב-%)

תרשים ב/7

מקבלי תואר ראשון, לפי תחום לימוד וקבוצת אוכלוסייה, שנה"ל תשפ"ד (2023/24) (ב-%)

ב.7. סטודנטיות וסטודנטים חרדים בהכשרה טכנולוגית

תמונת מצב

נוסף על לימודים אקדמיים מתקיים בישראל מערך נרחב של הכשרות מקצועיות, ותחום מרכזי בו הוא הכשרות טכנולוגיות. הכשרות אלו הן בתחום האחריות של המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית (מה"ט). מספר החרדים שלמדו במסלולי הכשרה אלו עמד בשנת 2024 על כ-9,600 סטודנטים וסטודנטיות. רובם למדו הנדסת תוכנה (52%), ומקצוע פופולרי נוסף הוא אדריכלות ועיצוב פנים (17%).

משקלם של החרדים בכלל הלימודים בתחומי ההכשרה הטכנולוגית עומד על 24%, שיעור גבוה משיעורם של החרדים בני 18-24 בכלל האוכלוסייה (17%). בפילוח מגדרי אפשר לראות הבדל גדול בין גברים לנשים בכל הקשור ללימוד מקצועות אלו. רק 33% מהסטודנטים החרדים במסלולים להכשרה טכנולוגית הם גברים, שיעור דומה לשיעור הגברים החרדים מכלל הסטודנטים החרדים באקדמיה. כמעט כל הגברים החרדים לומדים הנדסה אזרחית (34%), הנדסת תוכנה (31%) והנדסת חשמל (23%). רוב מוחלט של הנשים החרדיות לומדות הנדסת תוכנה (62%), ושיעור לא מבוטל לומדות אדריכלות ועיצוב פנים (21%). כשליש מהגברים החרדים (36%) לומדים במסלולים כלליים של הכשרה טכנולוגית, תופעה שכמעט

אינה קיימת בקרב נשים חרדיות – רובן ככולן לומדות את המקצועות האלה בסמינרים לנשים חרדיות.

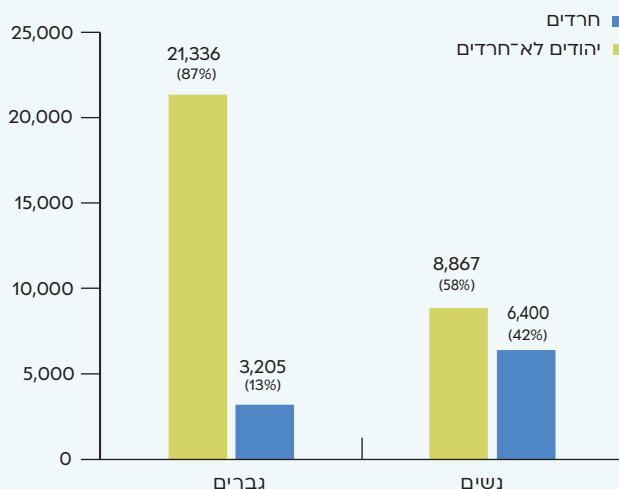
מרבית הסטודנטים בישראל העוברים הכשרה טכנולוגית הם גברים, ואולם הגברים החרדים הם 13% בלבד מהסטודנטים הגברים הלומדים את המקצועות האלה. הנשים החרדיות, לעומת זאת, הן 42% מכלל הסטודנטיות הלומדות את המקצועות האלה בישראל.

מגמות

בשנים 2014–2024 חל גידול של 203% במספר הסטודנטים החרדים במקצועות ההכשרה הטכנולוגית, והוא מבטא גידול שנתי ממוצע מהיר של 12%. גידול זה התרחש בקרב סטודנטים חרדים, גברים ונשים כאחד (204% ו-202%, בהתאמה).

תרשים ב/8

לימודי הכשרה טכנולוגית, לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר, 2024
(במספרים מוחלטים וב-%)

לוחות חינוך

לוח ב/1

תלמידי החינוך היסודי והעל-יסודי, לפי מגדר, פיקוח ודרג חינוך,¹
תשפ"ה (2024/25)

דרג חינוך	סך הכול ישראל	חינוך עברי לפי סוג פיקוח					
		סך הכול חינוך עברי	חרדי		ממלכתי וממלכתי-דתי ³		
			סך הכול	% חרדי מחינוך עברי	סך הכול	לפי סוג פיקוח	
						ממלכתי- דתי ³	
סך הכול ²							
סך הכול	2,009,341	1,554,874	420,148	27	1,134,726	838,550	296,176
יסודי	1,055,604	818,165	236,740	29	581,425	415,714	165,711
חטיבת ביניים	492,706	379,944	94,643	25	285,301	214,590	70,711
חטיבה עליונה	461,031	356,765	88,765	25	268,000	208,246	59,754
בנים							
סך הכול	1,027,381	795,521	217,050	27	578,471	430,684	147,787
יסודי	541,246	418,947	121,794	29	297,153	214,050	83,103
חטיבת ביניים	251,359	193,707	47,929	25	145,778	110,380	35,398
חטיבה עליונה	234,776	182,867	47,327	26	135,540	106,254	29,286
בנות							
סך הכול	981,960	759,353	203,098	27	556,255	407,866	148,389
יסודי	514,358	399,218	114,946	29	284,272	201,664	82,608
חטיבת ביניים	241,347	186,237	46,714	25	139,523	104,210	35,313
חטיבה עליונה	226,255	173,898	41,438	24	132,460	101,992	30,468

1 דרג חינוך סטנדרטי (להגדרות ראו שנתון 2016).

2 כולל לא ידוע.

3 בחטיבה העליונה - דתי בפיקוח המינהל לחינוך דתי במשרד החינוך.

מקור: אתר "במבט רחב", משרד החינוך.

לוח ב/2

תלמידי ישיבות ואברכים, לפי מוסד, 2012-2024

שיעור גידול -2023 2012 (ב-%)	שנה								סוג מוסד
	2024	2023	2022	2020	2018	2016	2014	2012	
51.1	109,182	169,366	156,036	146,157	131,521	120,239	96,060	112,103	סך הכול
47.9	9,949	46,277	43,427	41,443	35,970	33,102	30,271	31,290	תלמידי ישיבה גבוהה
14.6	6,208	6,355	6,182	5,696	6,451	5,454	1,053	5,545	תלמידי חוץ לארץ בישיבה גבוהה
57.6	87,601	111,604	101,640	94,322	84,565	77,081	64,581	70,798	אברכי כולל
מהם									
91.7	87,601	90,779	81,942	76,201	67,005	59,604	47,176	47,358	אברכי כולל פטורי שירות
-11.2		20,825	19,698	18,121	17,560	17,477	17,405	23,440	אברכי כולל דחויי שירות
14.8	5,424	5,130	4,787	4,696	4,535	4,602	155	4,470	אברכי חוץ לארץ בכולל

מקור: משרד החינוך.

לוח ב/3

סטודנטיות וסטודנטים לתואר ראשון במוסדות להשכלה גבוהה,
לפי קבוצת אוכלוסייה, 2009/10-2023/24

שנה עברית	שנה קלנדרית	סך הכול ישראל	יהודים ואחרים		
			סך הכול	חרדים ¹	
			לא־חרדים		
מוסדות להשכלה גבוהה					
תש"ע	10/2009	227,902	201,313	4,300	197,013
תשע"ב	12/2011	235,570	205,985	6,305	199,680
תשע"ד	14/2013	241,829	207,856	8,321	199,535
תשע"ו	16/2015	240,146	201,613	9,901	191,712
תשע"ח	18/2017	237,965	195,667	10,243	185,424
תש"ף	20/2019	243,409	197,139	10,665	186,474
תשפ"ב	22/2021	262,837	212,261	12,906	199,355
תשפ"ג	23/2022	260,547	208,183	14,066	194,117
תשפ"ד	24/2023	259,499	205,914	14,332	191,582
תשפ"ה	25/2024	260,109	206,331	15,812	190,519
אוניברסיטאות					
תש"ע	10/2009	75,271	65,199	642	64,557
תשע"ב	12/2011	74,608	63,489	868	62,621
תשע"ד	14/2013	82,519	70,429	1,255	69,174
תשע"ו	16/2015	78,610	65,886	1,338	64,548
תשע"ח	18/2017	74,748	62,095	1,426	60,669
תש"ף	20/2019	76,278	62,447	1,155	61,292
תשפ"ב	22/2021	88,661	72,849	1,087	71,762
תשפ"ג	23/2022	88,325	71,564	1,434	70,130
תשפ"ד	23/2022	89,541	71,509	1,553	69,956
תשפ"ה	25/2024	90,031	70,615	1,669	68,946

יהודים ואחרים			סך הכול ישראל	שנה קלנדרית	שנה עברית
לא־חרדים	חרדים ¹	סך הכול			
מכללות אקדמיות					
75,556	2,126	77,682	83,371	10/2009	תש״ע
81,279	3,042	84,321	91,666	12/2011	תשע״ב
73,973	3,830	77,803	86,377	14/2013	תשע״ד
73,117	4,634	77,751	89,944	16/2015	תשע״ו
69,789	4,734	74,523	90,120	18/2017	תשע״ח
70,659	4,840	75,499	94,742	20/2019	תש״ף
72,019	6,079	78,098	100,959	22/2021	תשפ״ב
70,643	6,458	77,101	101,702	23/2022	תשפ״ג
70,892	6,003	76,895	102,235	23/2022	תשפ״ד
69,190	6,164	75,354	99,525	25/2024	תשפ״ה
האוניברסיטה הפתוחה					
39,023	701	39,724	43,051	10/2009	תש״ע
36,811	907	37,718	41,441	12/2011	תשע״ב
36,951	1,232	38,183	44,011	14/2013	תשע״ד
34,753	1,339	36,092	42,726	16/2015	תשע״ו
35,775	1,652	37,427	44,602	18/2017	תשע״ח
37,020	2,071	39,091	45,863	20/2019	תש״ף
39,454	2,714	42,168	48,295	22/2021	תשפ״ב
37,840	2,965	40,805	46,300	23/2022	תשפ״ג
35,809	3,174	38,983	43,656	24/2023	תשפ״ד
37,064	3,374	40,438	44,900	25/2024	תשפ״ה
מכללות אקדמיות לחינוך					
17,877	831	18,708	26,209	10/2009	תש״ע
18,969	1,488	20,457	27,855	12/2011	תשע״ב
19,437	2,004	21,441	28,922	14/2013	תשע״ד
19,294	2,590	21,884	28,866	16/2015	תשע״ו
19,191	2,431	21,622	28,495	18/2017	תשע״ח
17,503	2,599	20,102	26,526	20/2019	תש״ף
16,120	3,026	19,146	24,922	22/2021	תשפ״ב
15,504	3,209	18,713	24,220	23/2022	תשפ״ג
14,925	3,602	18,527	24,067	24/2023	תשפ״ד
15,319	4,605	19,924	25,653	25/2024	תשפ״ה

1 משנת תשפ"ג לא נעשה תיקון לפיקוח של משרד החינוך, והספירה בוצעה לפי פיקוח חרדי בלבד.

מקור: הלמ"ס.

המקורות לפרק ב – חינוך

הפרק מבוסס על עיבודים של מחברי השנתון למקורות שלהלן.

כל העיבודים מופיעים במלואם בלוחות של שנתון החברה החרדית באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, שם מוצגים גם נושאים שאינם מופיעים במסמך זה.

התנת-פרק

1. תלמידים (לפי פיקוח)

המקור

- עיבודי המחברים לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, תחום בכיר חינוך, אגף בכיר חינוך וחברה
- "חינוך במבט רחב", משרד החינוך

2. בחינות בגרות

- עיבודי המחברים לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, גף חינוך, השכלה וכוחות הוראה

3. תלמידי ישיבות ואברכים

- האגף למוסדות תורניים במשרד החינוך

4. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה

- "יוצאי מוסדות החינוך החרדי העל-יסודי בהשכלה הגבוהה בישראל", אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

5. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה: מסגרות לימוד וגיל

- "יוצאי מוסדות החינוך החרדי העל-יסודי בהשכלה הגבוהה בישראל", אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

6. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה: תחומי לימוד ונשירה

- עיבודי המחברים לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, תחום בכיר השכלה גבוהה ומדע, אגף בכיר חינוך וחברה

7. סטודנטיות וסטודנטים חרדים בהכשרה טכנולוגית

- עיבודי המחברים לנתוני המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית

היקפי העוני באוכלוסייה החרדית גדולים בהרבה מהיקפם באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית, והשפעתם על רמת החיים גדולה יותר אף היא. אומנם מ-2015 ניכרת ירידה בשיעורי העוני באוכלוסייה החרדית, אך בשנת 2023 הם היו עדיין גבוהים (33% לעומת 14% בקרב יהודים לא-חרדים).

רמת החיים קשורה קשר הדוק לרמת ההכנסות וההוצאות של משק הבית. בשנת 2022 הייתה ההכנסה החודשית הממוצעת ברוטו למשק בית חרדי 14,816 ש"ח – הכנסה נמוכה בהרבה מההכנסה הממוצעת ברוטו למשק בית יהודי לא-חרדי (24,466 ש"ח). הגורמים להכנסה הנמוכה הזאת הם תא משפחתי המבוסס פעמים רבות על מפרנסים (או מפרנסת יחידה) העובדים בהיקף משרה קטן במשלח יד שרמת ההכנסה בו נמוכה, וכן שימוש מופחת בהון ובקרנות פנסיה.

כאשר בודקים את ההוצאה החודשית של משקי הבית מתברר כי ב-2022 הוציא משק בית חרדי 15,190 ש"ח בחודש בממוצע, 16% פחות ממשק בית יהודי לא-חרדי (18,096 ש"ח), אף שמספר הנפשות הממוצע במשק בית חרדי עומד על קרוב לפי שניים. פערי ההוצאה יכולים להיות מוסברים במאפייני תרבות הצריכה החרדית, הדוגלת בחיסכון, במרחבי צריכה קהילתיים ייעודיים לאוכלוסייה החרדית המאפשרים לקנות מוצרים בזול, וגם בהטבות מדיניות הקשורות במצב החברתי-כלכלי של החברה החרדית.

ניתוח דפוסי ההתנהגות הקשורים ברמת החיים של הציבור החרדי מלמד שהפערים בין שתי האוכלוסיות – החרדית והיהודית הלא-חרדית – עודם גדולים, הגם שהצטמצמו בשנים האחרונות. כך גם באשר לרמת ההכנסה, שיעורי העוני, הצריכה והמינוע.

תמונת מצב

לפי נתוני המוסד לביטוח לאומי לשנת 2023, הכנסתן של 20% מהמשפחות בישראל נמוכה מקו העוני לאחר הוספת תשלומי העברה ומיסים (34% לפני הוספת התשלומים). באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית השיעור הוא 14% (28% לפני הוספת התשלומים); באוכלוסייה החרדית שיעור זה גבוה בהרבה – 33% (52% לפני הוספת התשלומים). את הפער הגדול בשיעורי תחולת העוני בין חרדים לכלל האוכלוסייה אפשר להסביר במבנה משק הבית החרדי, המאופיין במשפחות גדולות, בשיעור נמוך של גברים עובדים ובשכר נמוך יחסית של מי שעובדים. בשתי האוכלוסיות – החרדית וכלל האוכלוסייה – תשלומי ההעברה משפיעים השפעה ניכרת ודומה על שיעור העוני. בקרב כלל האוכלוסייה בעקבות התשלומים יורד חלקה היחסי של האוכלוסייה שמתחת לקו העוני ב-48%, ואצל החרדים ב-37%.

תמונת המצב של תחולת העוני לאחר תשלומי ההעברה והמיסים בחלוקה לנפשות, למשפחות ולילדים לשנת 2023 מלמדת כי שיעור הנפשות החיות מתחת לקו העוני לאחר תשלומי העברה ומיסים באוכלוסייה החרדית (39%) גבוה בהרבה משיעורן בכלל האוכלוסייה (20%) ומשיעורן באוכלוסייה היהודים הלא-חרדים (14%).

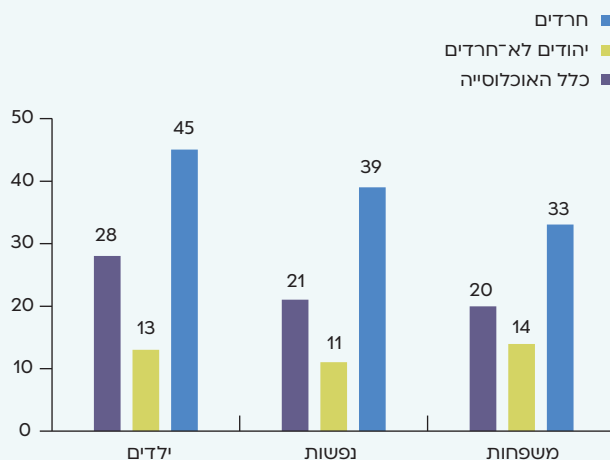
הפערים בין הקבוצות גדולים יותר אם מחשבים את תחולת העוני בקרב ילדים. שיעור הילדים החרדים החיים מתחת לקו העוני לאחר תשלומי ההעברה (45%) גבוה מאוד יחסית לשיעור הזה בכלל האוכלוסייה (28%) ובאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (13%). הסיבה לכך היא מספר הילדים הגבוה במשפחה חרדית ממוצעת בשילוב שיעורי תעסוקה ושכר נמוכים מהממוצע של הוריהם.

מגמות

בשנים 2015-2023 חלה ירידה בתחולת העוני בקרב משפחות חרדיות – מ-39% ל-33%. ירידה זו יכולה להיות מוסברת בגידול בשיעור התעסוקה של נשים חרדיות, בעלייה ברמת ההכנסות בקרב העובדים ובגידול בתמיכת המדינה באברכים ובקצבאות הילדים. תחולת העוני באוכלוסייה החרדית עומדת כיום על הרמה הנמוכה ביותר שלה מאז שנת 2015.

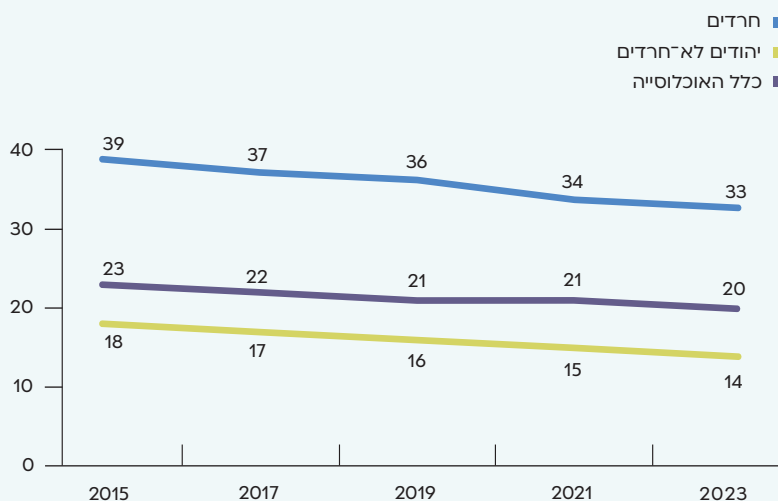
תרשים ג/1

תחולת העוני של משפחות, נפשות וילדים לאחר תשלומי העברה ומיסים, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2023 (ב-%)

תרשים ג/2

תחולת העוני של משפחות, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2015-2023 (ב-%)

ג.2. ביטחון תזונתי

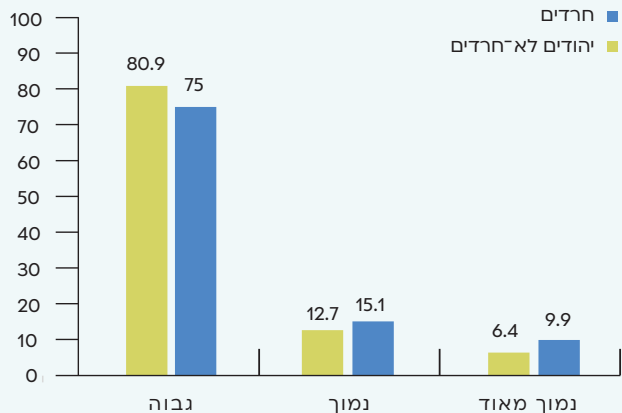
לפי הגדרת המוסד לביטוח לאומי, רמת הביטחון התזונתי כוללת זמינות של מזון ושל משאבים לרכישת מזון, וכן את איכות המזון מבחינה תברואתית ותזונתית.

לפי סקר שערך המוסד לביטוח לאומי בשנת 2024, שיעור משקי הבית באוכלוסייה החרדית החיים בחוסר ביטחון תזונתי (ביטחון תזונתי נמוך או נמוך מאוד) עומד על 25%. שיעור זה נמוך במעט מהשיעור בכלל האוכלוסייה (27.1%), גבוה מהשיעור באוכלוסייה היהודית הלא־חרדית (19.1%), אך נמוך במידה ניכרת מהשיעור באוכלוסייה הערבית (58%). הפער בין חרדים ליהודים לא־חרדים קטן בהשוואה למדד תחולת העוני, שלפיו השיעור בקרב החרדים גבוה פי שניים וחצי מהשיעור בקרב יהודים לא־חרדים. נתון זה מלמד שרק חלק מהמשפחות החרדיות הנמצאות מתחת לקו העוני חיות באי־ביטחון תזונתי.

בשנת 2024 הייתה ירידה של קרוב ל־4 נקודות אחוז בשיעור משקי הבית החרדיים הנמצאים בחוסר ביטחון תזונתי בהשוואה לשנת 2023 (29%). ירידה בשיעור דומה נרשמה בכלל משקי הבית בישראל, וההסבר של ביטוח לאומי לממצאים אלו הוא תמיכת המדינה במפונים מהדרום ומהצפון בזמן המלחמה.

תרשים ג/3

רמת הביטחון התזונתי של משפחות, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2024 (ב-%)

תמונת מצב

הנתונים המתבססים על סקר הוצאות משק הבית של הלמ"ס מראים שבשנת 2022 הייתה ההכנסה החודשית הממוצעת ברוטו למשק בית חרדי 14,816 ש"ח, 67% מההכנסה ברוטו למשק בית יהודי לא־חרדי (24,466 ש"ח).

מקובל לחשב את ההכנסה לנפש על פי סולם הנותן משקל פוחת והולך לכל נפש בשל העלות השולית שלה למשק הבית. לפי חישוב זה, ההכנסה נטו לנפש תקנית במשפחה חרדית היא 4,027 ש"ח, והיא עומדת על 48% בלבד מההכנסה לנפש תקנית במשפחה יהודית לא־חרדית (8,307 ש"ח). הפער הגדול מוסבר במספר הנפשות הגבוה במשק הבית החרדי (5.1), לעומת משק הבית היהודי הלא־חרדי (2.8); במספר המפרנסים הממוצע; ובהכנסה נמוכה מעבודה (10,221 ש"ח במשק בית חרדי, לעומת 18,604 ש"ח במשק בית יהודי לא־חרדי). אפשר שבמציאות הפערים בהכנסות קטנים יותר בשל ההכנסות מעבודה שאינן מדווחות באוכלוסייה החרדית.

ההכנסה ברוטו במשק בית חרדי מתחלקת ל־69% מעבודה (לעומת 76% במשק בית יהודי לא־חרדי) ול־25% מקצבאות ותמיכות (לעומת 11% במשק בית יהודי לא־חרדי). יש הבדל גדול אפוא בין האוכלוסייה החרדית לאוכלוסייה היהודית הלא־חרדית בשימוש בקצבאות ובתמיכות.

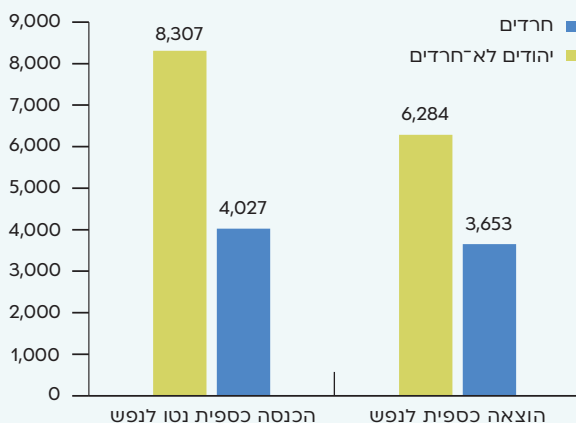
ההוצאה של משקי בית חרדיים על תשלומי חובה – מס הכנסה, ביטוח לאומי וביטוח בריאות היא כ־33% מההוצאה של משקי הבית הלא־חרדיים (1,469 ש"ח לעומת 4,496 ש"ח). ההוצאה החודשית של משק בית חרדי לתצרוכת, שהיא סך כל התשלומים שמשק בית משלם על קניית מוצרים או שירותים, נמוכה ב־16% מההוצאה של משק בית יהודי לא־חרדי (15,190 ש"ח לעומת 18,096 ש"ח), אך שמספר הנפשות הממוצע במשק בית חרדי גדול יותר. ההסבר לכך טמון, כפי הנראה, בהכנסה הנמוכה של משק הבית החרדי, בתרבות הצריכה החרדית המאופיינת בצניעות ובחיסכון, וכן במרחב הצריכה הקהילתי המאפשר לקנות חלק ממוצרי הצריכה במחיר זול במיוחד.

למרות ההבדלים בגודל משק הבית ובהכנסות בין משק הבית החרדי למשק הבית היהודי הלא־חרדי אין ביניהם הבדלים ניכרים בחלוקת ההוצאות לתחומים השונים, למשל מזון, דיור, בריאות או חינוך. פער של ממש נמצא, עם זאת, בכל הקשור לתחבורה ולתקשורת (10% מההוצאות במשקי הבית החרדיים, לעומת 19% במשקי הבית היהודיים הלא־חרדיים). הגורמים להבדלים: בתחום התחבורה חרדים מסתמכים הרבה יותר על תחבורה ציבורית ונחשבים צרכנים חסכנים ויעילים שלה, ובתחום התקשורת הציבור החרדי משתמש פחות באינטרנט, בטלוויזיה ובטלפונים ניידים חכמים.

בין 2015 ל-2022 גדלו גם ההכנסות וגם ההוצאות של משקי הבית החרדיים. בשנים אלו נרשמה עלייה של 17% בהכנסה החודשית ברוטו של משק בית חרדי (מ-12,616 ש"ח ל-14,816 ש"ח), שיעור דומה לעלייה בקרב האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (18% בהכנסות ברוטו – מ-20,807 ש"ח ל-24,466 ש"ח). בהיקף ההוצאה החודשית לתצרוכת של משק בית חרדי חלה עלייה מ-13,676 ש"ח ל-15,190 ש"ח (גידול של 11%). כמו כן נרשמה עלייה של 16% בהוצאה של משקי בית חרדיים על תשלומי חובה – מס הכנסה, ביטוח לאומי וביטוח בריאות – מ-1,261 ש"ח ל-1,469 ש"ח. עלייה בשיעור דומה של תשלומי החובה (17%) חלה גם בהוצאה של האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית, מ-3,853 ש"ח ל-4,496 ש"ח.

תרשים ג/4

הכנסה חודשית והוצאה חודשית לנפש (תקנית), לפי קבוצת אוכלוסייה, 2022 (בש"ח)

ג.4. בעלות על דירה

תמונת מצב

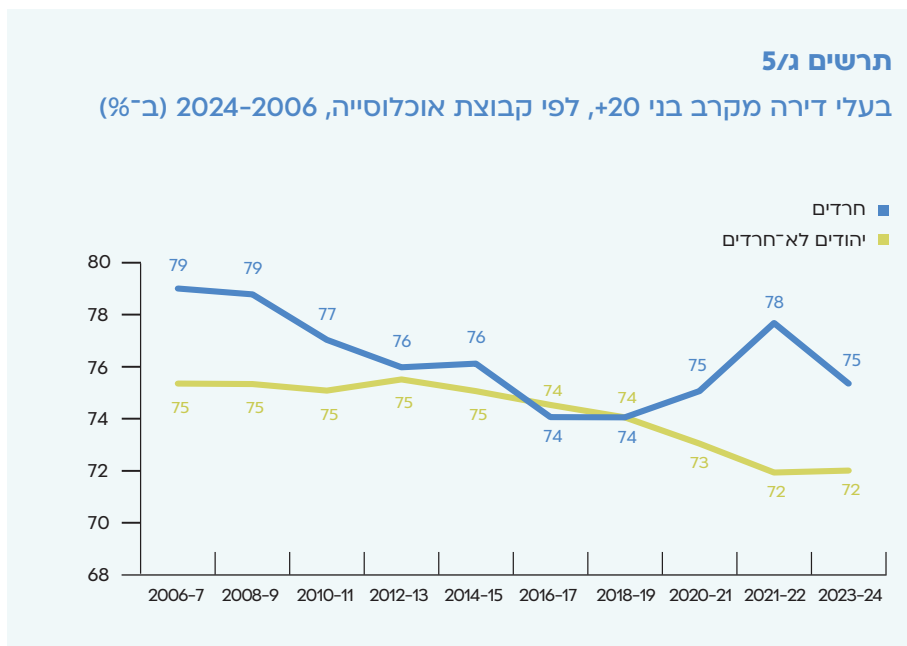
שיעור הבעלות על דירה באוכלוסייה החרדית גבוה ועמד בשנים 2023-2024 על 75%. בקרב האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית שיעור הבעלות על דירה עמד על 72% בלבד, ושיעור דומה של בעלות נמדד בכלל האוכלוסייה בישראל (71%).

בממוצע, בשנים 2023-2024 החזיקו 15% מכלל האוכלוסייה ו-18% מהאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית יותר מדירה אחת בבעלותם. שיעור נמוך יותר נרשם באוכלוסייה החרדית – 11% הצהירו שבבעלותם יותר מדירה אחת.

מגמות

בשנים 2006-2024 נרשמה באוכלוסייה החרדית ירידה קלה בשיעור בעלי הדירות – מ-79% ל-75%, ככל הנראה בשל העלייה ביוקר הדיור המקשה על רכישת דירה.

בשנים 2003-2024 נרשמה עלייה בשיעור הבעלים של יותר מדירה אחת, בשני המגזרים: באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית עלה שיעורם מ-9% ל-18%, ובאוכלוסייה החרדית מ-3% ל-11%.

5. מחזיקים ברישיון נהיגה

תמונת מצב

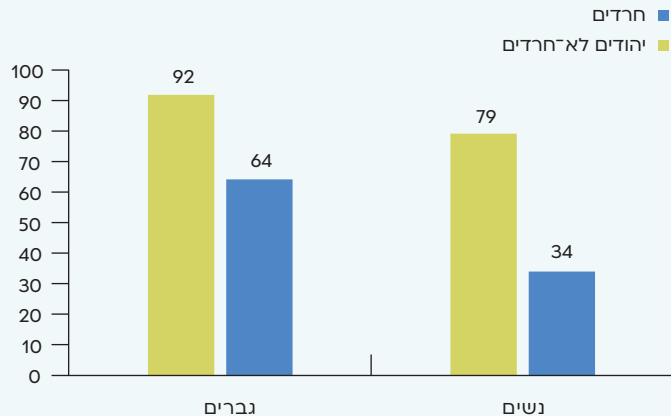
בשנים 2023-2024 החזיקו 50% מהחרדים בגילי 20+ ברישיון נהיגה. שיעור זה נמוך בהרבה משיעור בעלי רישיונות הנהיגה באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (85%). בפילוח לפי מגדר אפשר לראות שהפערים בין החרדים ליהודים הלא-חרדים היו גבוהים יותר בקרב הנשים: 34% מהנשים החרדיות החזיקו ברישיון נהיגה, לעומת 79% מהנשים היהודיות הלא-חרדיות. אצל הגברים הפער היה קטן יותר אך עדיין משמעותי ביותר – 64% לעומת 92%. את הפער בין הגברים החרדים לנשים החרדיות אפשר להסביר בכך שנהיגת נשים עדיין אינה מקובלת בחלק מהקהילות החרדיות.

מגמות

לאורך השנים אפשר לראות עלייה בשיעור החרדים בעלי רישיון נהיגה: בשנים 2006–2005 החזיקו ברישיון נהיגה 40%; ובשנים 2024–2023 – 50%. שינוי גדול יותר התרחש אצל הנשים החרדיות: 21% מהן החזיקו ברישיון נהיגה בשנים 2008–2007; ו-34% בשנים 2024–2023. הסיבות האפשריות למגמה זו בקרב הנשים הן השתלבותן של יותר חרדיות במערכת ההשכלה הגבוהה והצטרפותן לתעסוקה איכותית, וכן השיח המודרני שנכנס במובהק לכמה מהקהילות החרדיות.

תרשים ג/6

בעלי רישיון נהיגה בקרב בני 20+, לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר,
(ב-%) 2024–2023

ג.6. זמינות רכב

תמונת מצב

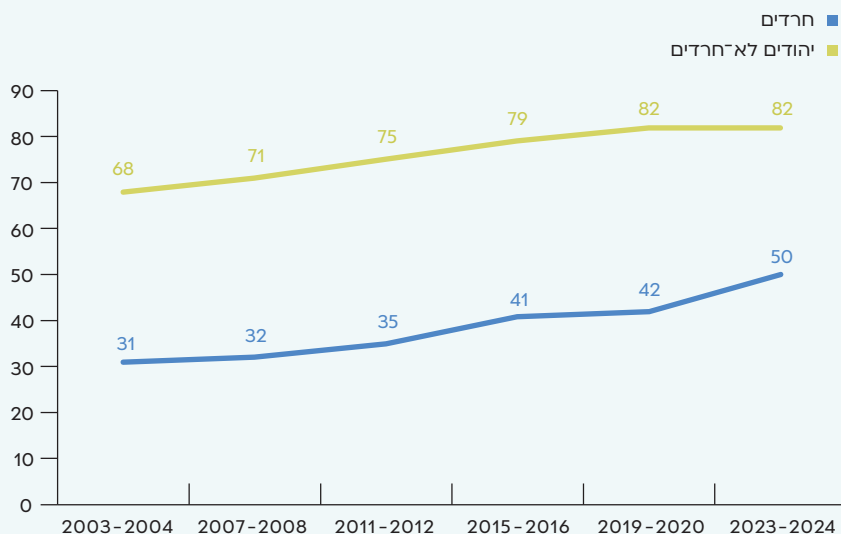
בשנים 2024–2023 החזיקו ברשותם רכב 50% מבני 20+ באוכלוסייה החרדית, שיעור נמוך בהרבה מהשיעור באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (82%). אפשר לתלות את הפער הזה ביוקר הקנייה וההחזקה של מכוניות בישראל, בצורך של חרדים בהחזקת מכונית יקרה יותר (המותאמת למשפחות מרובות ילדים), ובתפיסה החרדית ששימוש בתחבורה הציבורית הוא חלק יום-יומי ובלתי נפרד מאורח החיים.

מגמות

בשנים 2003-2024 נרשמה עלייה ניכרת בשיעור החרדים בני 20+ שהצהירו כי ברשות משק הבית שהם חיים בו יש רכב זמין (מ-31% ל-50%). גם בקרב היהודים הלא-חרדים נרשמה עלייה באותן שנים (מ-68% ל-82%). הגידול החד במספר החרדים המחזיקים ברשותם רכב פרטי משקף שינוי ברמת החיים של משפחות חרדיות, גידול בשיעורי החרדים העובדים ואימוץ אורחות חיים המקובלים בחברה הכללית.

תרשים ג/7

זמינות רכב בקרב בני 20+, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2003-2024 (ב-%)

לוחות רמת חיים

לוח ג/1

תחולת העוני של משפחות, נפשות וילדים לאחר תשלומי העברה ומיסים,
לפי קבוצת אוכלוסייה, 2015–2023 (ב-%)

מדדים	שנה	סך הכול ישראל	סך הכול יהודים	חרדים ¹	לא־חרדים
תחולת עוני משפחות	2015	23	19	39	18
	2016	21	18	37	16
	2017	22	19	37	17
	2018	23	20	36	18
	2019	21	18	36	16
	2020	20	17	35	15
	2021	21	17	34	15
	2022	20	16	34	14
	2023	20	16	33	14
תחולת עוני נפשות	2015	23	17	44	13
	2016	22	17	43	13
	2017	22	17	42	13
	2018	22	17	41	13
	2019	22	17	43	12
	2020	21	16	41	12
	2021	21	16	40	12
	2022	21	16	40	11
	2023	21	15	39	11
תחולת עוני ילדים	2015	30	22	52	14
	2016	29	22	51	14
	2017	28	21	50	13
	2018	28	21	49	13
	2019	29	22	51	14
	2020	29	22	49	14
	2021	28	21	47	13
	2022	28	21	47	13
	2023	28	21	45	13

1 חרדים: על פי הגדרה של מינהל המחקר והתכנון.
מקור: המוסד לביטוח לאומי.

הכנסה חודשית והוצאה חודשית לתצרוכת למשקי בית יהודיים, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2022

מזרע יהודים	סך הכול		סך הכול ישראל	
	חרדים	לא-חרדים		
3,991	593	4,584	5,478	משקי בית במדגם
2,162.8	215.9	2,378.7	2,920.8	משקי בית באוכלוסייה (אלפים)
2.8	5.1	3.0	3.2	ממוצע נפשות במשק בית
2.4	3.7	2.5	2.6	ממוצע נפשות סטנדרטיות במשק בית
1.4	1.3	1.4	1.4	ממוצע מפרנסים במשק בית
50.3	39.4	49.3	48.2	ממוצע גיל ראש משק בית כלכלי
14.5	16.8	14.7	14.2	ממוצע שנות לימוד של ראש משק בית כלכלי
19,969	13,347	19,368	18,237	הכנסה כספית נטו למשק בית
8,307	4,027	7,918	7,291	הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית
14,731	12,353	14,515	14,526	הוצאה כספית למשק בית
6,284	3,653	6,045	5,849	הוצאה כספית לנפש סטנדרטית
19,182	12,456	18,146	16,471	חציון הכנסה כספית ברוטו למשק בית
24,466	14,816	23,590	22,013	הכנסה כספית ברוטו
4,496	1,469	4,222	3,776	תשלומי חובה
הכנסה כספית ברוטו				
בשקלים חדשים				
24,466	14,816	23,590	22,013	הכנסה כספית ברוטו סך הכול
18,604	10,221	17,843	16,821	מעבודה
1,305	443	1,227	1,012	מהון
1,829	512	1,710	1,464	מפנסיות וקופות גמל
2,728	3,640	2,810	2,715	מקצבאות ומתמיכות
באחוזים				
100	100	100	100	הכנסה כספית ברוטו סך הכול
76	69	76	76	מעבודה
5	3	5	5	מהון
7	3	7	7	מפנסיות וקופות גמל
11	25	12	12	מקצבאות ומתמיכות

מזה יהודים			סך הכול ישראל	
לא־חרדים	חרדים	סך הכול		
הוצאה לתצרוכת				
בשקלים חדשים				
18,096	15,190	17,832	17,600	הוצאה לתצרוכת סך הכול
2,375	2,265	2,365	2,551	מזון (ללא ירקות ופירות)
563	564	563	611	ירקות ופירות
4,822	4,127	4,759	4,362	דיור
1,701	1,328	1,667	1,642	תחזוקת הדירה ומשק הבית
645	669	647	660	ריהוט וציוד לבית
500	693	517	579	הלבשה והנעלה
1,225	785	1,185	1,133	בריאות
2,044	2,283	2,066	1,931	חינוך, תרבות ובידור
3,424	1,494	3,249	3,272	תחבורה ותקשורת
798	981	815	860	מוצרים ושירותים אחרים
באחוזים				
100	100	100	100	הוצאה לתצרוכת סך הכול
13	15	13	14	מזון (ללא ירקות ופירות)
3	4	3	3	ירקות ופירות
27	27	27	25	דיור
9	9	9	9	תחזוקת הדירה ומשק הבית
4	4	4	4	ריהוט וציוד לבית
3	5	3	3	הלבשה והנעלה
7	5	7	6	בריאות
11	15	12	11	חינוך, תרבות ובידור
19	10	18	19	תחבורה ותקשורת
4	6	5	5	מוצרים ושירותים אחרים

המקורות לפרק ג – רמת חיים

הפרק מבוסס על עיבודים של מחברי השנתון למקורות שלהלן.

כל העיבודים מופיעים במלואם בלוחות של שנתון החברה החרדית באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, שם מוצגים גם נושאים שאינם מופיעים במסמך זה.

התת־פרק	המקור
1. תחולת עוני	● עיבודי המחברים לנתוני המוסד לביטוח לאומי ולנתוני מינהל המחקר והתכנון
	● הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר הוצאות משק הבית
2. ביטחון תזונתי	ביטוח לאומי
3. הכנסה חודשית והוצאה חודשית למשק בית חרדי	● עיבודי המחברים לנתוני המוסד לביטוח לאומי ולנתוני מינהל המחקר והתכנון
	● הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר הוצאות משק הבית
4. בעלות על דירה	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי
5. מחזיקים ברישיון נהיגה	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי
6. זמינות רכב	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי

אחד ממוקדי הדיון הציבורי במקומה של הקהילה החרדית בחברה הישראלית הוא התעסוקה. הפער הגדול ביותר בתחום זה בין חרדים לשאר האוכלוסייה היהודית בישראל היה ב־2002, אז כשליש בלבד מהגברים החרדים היו מועסקים ורק מעט יותר ממחצית הנשים. בקרב הנשים החרדיות חל מפנה מאז, בעקבות שילוב של צורכי הקהילה עם מדיניות ציבורית שתמכה בכניסתן לשוק העבודה במגוון דרכים. בעקבות זאת, כיום מעל 80% מהנשים החרדיות עובדות – שיעור קרוב לשיעורי התעסוקה של יהודיות לא חרדיות. עם זאת, בקרב הגברים החרדים השינוי היה צנוע יותר. בשנים 2003–2015 חלה עלייה בשיעורי התעסוקה שלהם והם הגיעו ל־52%. אך משנת 2015 ועד שנת 2025 ניכרת עצירה מוחלטת בעלייה בשיעורי התעסוקה שלהם.

תיאור מצבה של האוכלוסייה החרדית בעולם העבודה אינו מתמצה בשיעורי תעסוקה. רכיב חשוב נוסף הוא רמת ההכנסה. גובה ההכנסה הממוצעת של עובדים חרדים הוא 56% בלבד מגובה ההכנסה הממוצעת של עובדים יהודים לא־חרדים. הסיבות לפער זה הן היקף תעסוקה קטן יותר אצל החרדים ורמת הכנסה נמוכה יותר, שהיא גם תוצאה של הכשרה מקצועית מוגבלת והתמקדות בענפים כלכליים שרמת ההכנסה בהם נמוכה יותר.

הנתונים מלמדים על פערים ניכרים בין תחומי התעסוקה של גברים ונשים חרדים לתחומי התעסוקה של גברים ונשים יהודים לא־חרדים, שלא הצטמצמו בעשור האחרון. פערים אלו משפיעים על ההכנסה הנמוכה לנפש של העובדים החרדים וכנגזרת ממנה – על רמת החיים של משק הבית החרדי.

ד.1. שיעורי תעסוקה

תמונת מצב

בשנת 2024 עמד שיעור המועסקים באוכלוסייה החרדית בגילי העבודה העיקריים (25–66) על 67.5% – נמוך משיעור המועסקים באוכלוסייה היהודית הלא־חרדית (84.5%) ומשיעור התעסוקה בכלל האוכלוסייה (78%). מספר הגברים החרדים העובדים בגילים אלו עמד על כ־106,000, ואילו מספר הנשים החרדיות העובדות – על כ־156,500⁴.

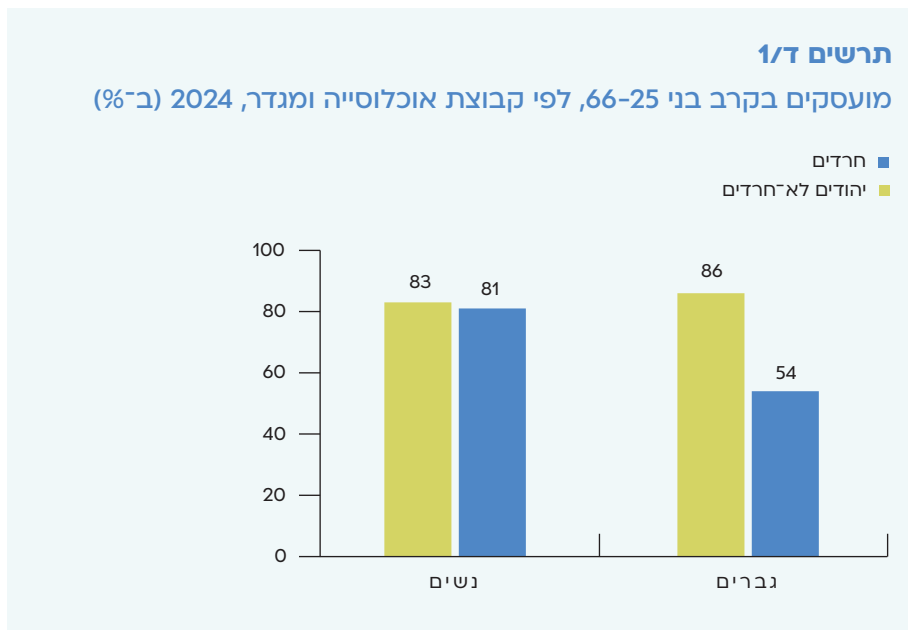
4. משנת 2014 אנו מודדים חרדים על פי ההגדרה העצמית בסקרי כוח האדם של הלמ"ס. להגדרה הקודמת ראו בשנתון החברה החרדית 2016.

שיעור התעסוקה של גברים חרדים בשנת 2024 (54%) היה נמוך במידה רבה מזה של גברים יהודים לא-חרדים (86.5%). לעומת זאת, בין חרדיות עובדות ליהודיות לא-חרדיות עובדות כמעט שאין פערים (81% לעומת 82.5%).

מגמות

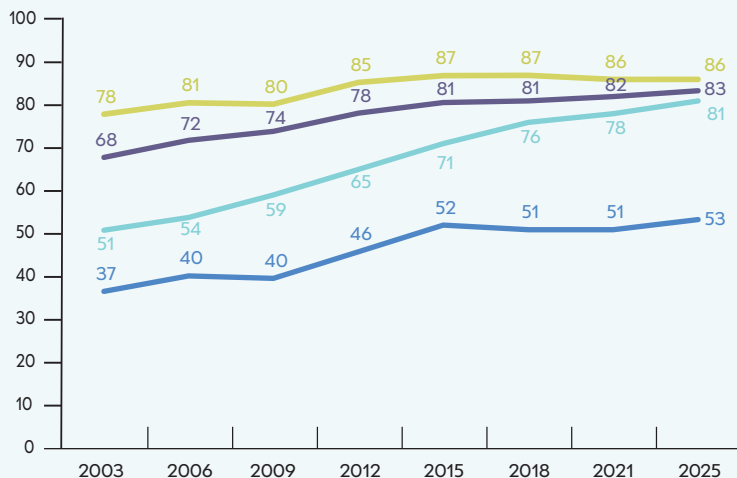
שיעור התעסוקה הנמוך ביותר בקרב גברים חרדים נרשם בשנת 2002: 35%. בעשור שלאחר מכן חלה עלייה רצופה בשיעור התעסוקה שלהם. שנת 2015 התייחדה בכך שבפעם הראשונה מאז 1995 היה שיעור הגברים החרדים העובדים לפרנסתם יותר מ-50%. ואולם לאחר עלייה מרשימה בשיעורי התעסוקה של הגברים החרדים במשך כעשור, בשנים 2016-2024 הייתה דריכה במקום. בשנים 2022-2023 התחדשה אומנם העלייה בשיעורי התעסוקה של גברים חרדים, ובעקבותיה הגיעו שיעורי התעסוקה לרמה הגבוהה ביותר בשלושת העשורים האחרונים (55.5%), אך נתוני שנת 2024 מצביעים על ירידה בשיעורי התעסוקה ל-54%, ונתוני שלושת הרבעונים הראשונים של שנת 2025 על ירידה נוספת (53.3%), קרוב מאוד לנתונים שנרשמו ב-2015.

לעומת זאת, שיעורי התעסוקה בקרב נשים חרדיות הוסיפו לעלות ברציפות לאורך כל השנים. כך, אם בשנת 2002 עמד שיעור המועסקות החרדיות על 50%, בשנת 2015 הוא עלה ל-71%, ובשנים 2024-2025 הגיע כבר ל-81%. הפער בהיקפי התעסוקה בין נשים חרדיות לנשים יהודיות לא-חרדיות עמד על פחות מ-2%.

תרשים 2/ד

מועסקים בקרב בני 25-66, לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר, 2003-2025 (ב-%)

הערה: משנת 2014 שיטת החישוב היא לפי הגדרה עצמית. עד לשנת 2014 הנתונים הם לגילי 25-64. נתוני 2025 הם הנתונים לשלושת הרבעונים הראשונים בלבד.

2.ד. הכנסה חודשית

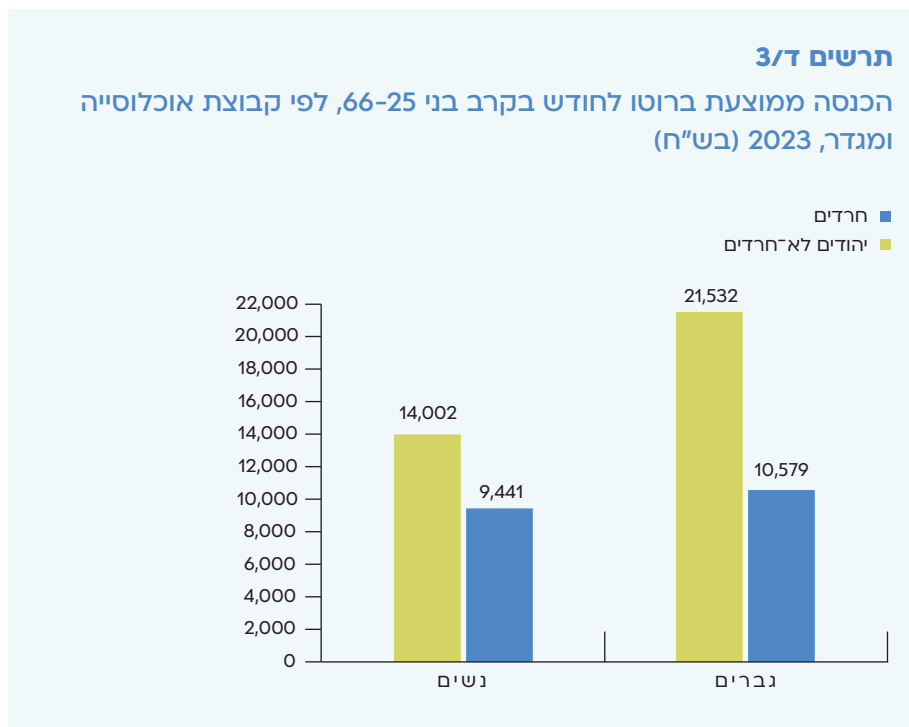
תמונת מצב

בשנת 2023 עמדה ההכנסה החודשית הממוצעת לנפש מעבודה (שכירים) באוכלוסייה החרדית על 9,961 ש"ח – 56% מההכנסה הממוצעת בקרב יהודים לא-חרדים (17,665 ש"ח). הפער מוסבר בהיקף הנמוך יחסית של שעות עבודה במגזר החרדי ובשכר שעתי ממוצע נמוך יותר.

רמת השכר של גברים חרדים שכירים נמוכה מאוד לעומת רמת השכר של גברים יהודים לא-חרדים שכירים. הפערים ביניהם גדולים אפילו מהפערים שבין נשים חרדיות שכירות לנשים יהודיות לא-חרדיות שכירות. ההכנסה הממוצעת החודשית של גברים חרדים בשנת 2023 הייתה 10,579 ש"ח, 49% בלבד מההכנסה הממוצעת החודשית בקרב גברים יהודים לא-חרדים (21,532 ש"ח); הנשים החרדיות השתכרו באותה שנה 9,441 ש"ח בחודש בממוצע, 67% מההכנסה הממוצעת החודשית בקרב נשים יהודיות לא-חרדיות (14,002 ש"ח).

אצל הגברים החרדים השכר הנמוך נובע בעיקר משכר שעתי נמוך, אך גם ממספר שעות עבודה נמוך (82% ממספר שעות העבודה של גברים יהודים לא-חרדים). בשנת 2023 עבדו גברים חרדים 36.5 שעות בשבוע, לעומת 44.5 שעות שעבדו גברים יהודים לא-חרדים.

אצל הנשים החרדיות השכר הנמוך נובע בעיקר מעבודה במשרות חלקיות (84% משעות העבודה של יהודיות לא-חרדיות). בשנת 2022 עבדה אישה חרדית 32 שעות בשבוע בממוצע, לעומת 38.5 שעות שבועיות בקרב יהודיות לא-חרדיות.

מגמות

ב-2003 היה שיעור ההכנסה של העובדים השכירים החרדים 76% מההכנסה של העובדים היהודים הלא-חרדים השכירים במשק, והוא ירד ל-72% בשנת 2010. לאחר שנים אחדות של יציבות חלה שוב ירידה, מהירה יותר, ורמת ההכנסה של העובדים החרדים שנרשמה בשנת 2023 הייתה 56% מרמת ההכנסה של האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית.

הירידה בהכנסה של העובדים החרדים יחסית להכנסה של האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית ניכרת הן אצל הגברים והן אצל הנשים. בשנים 2003-2022 חלה אצל הגברים ירידה מ-71% ל-49%. בקרב הנשים חלה ירידה מתונה יותר במרוצת השנים, מ-80% בשנת 2003 ל-67% בשנת 2023. הירידות, בייחוד בקרב הגברים, הן כנראה תוצאה של עלייה במספר המועסקים

החרדים בעלי רמת הכשרה נמוכה המניבה רמות הכנסה נמוכות לעובדים החדשים. בקרב עובדים יהודים לא-חרדים חלה באותן שנים עלייה ניכרת בהכשרה ובהתמקצעות, ובעקבות זאת הפער בינם לבין העובדים החרדים גדל.

ד.3. תעסוקה, לפי משלח יד

תמונת מצב

בשנת 2024 היו הבדלים גדולים בענפי התעסוקה וביעור המועסקים בהם בין עובדים חרדים לעובדים יהודים לא-חרדים. שיעור הגברים החרדים שהועסקו בחינוך (30%) היה גבוה בהרבה משיעור הגברים שהועסקו בתחום זה באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (5.5%). תחום נוסף שהגברים החרדים נוכחים בו יותר מהגברים היהודים הלא-חרדים הוא שירותי בריאות, רווחה וסעד: 7% מהגברים החרדים העובדים מועסקים בשירותים אלו, לעומת 4.5% משאר העובדים היהודים.

שני ענפים בולטים אצל הגברים היהודים הלא-חרדים באותה שנה היו מינהל ציבורי וביטחון (7.5%) ושירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים (8%). שיעור המועסקים החרדים בכל אחד מהענפים האלה היה 3.5%-4% בלבד.

פילוח מיוחד של ענף ההיי-טק בשנת 2024 העלה שרק 4.8% מהגברים החרדים עסקו בתחום זה, לעומת 19% מהגברים היהודים הלא-חרדים.

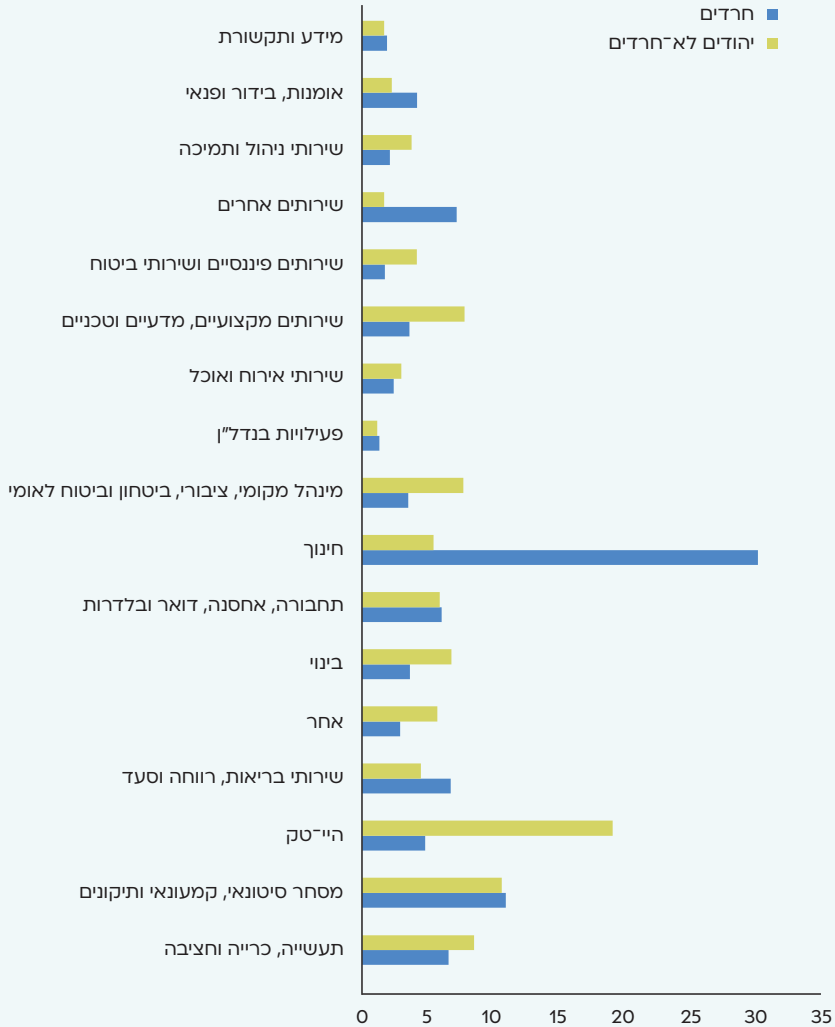
אצל הנשים הפערים דומים: שיעור הנשים החרדיות שהועסקו ב-2024 בחינוך (42.5%) היה גבוה בהרבה משיעור המועסקות בתחום זה באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (19.5%). הסיבה לכך היא בראש ובראשונה מספר הילדים הגדול באוכלוסייה החרדית, המצריך מספר גדול יותר של עובדות ועובדים במערכת החינוך. נוסף על כך, נשים חרדיות רבות מעדיפות את מקצוע החינוך בשל שעות העבודה הנוחות והאפשרות לעבוד בתוך הקהילה.

שיעור הנשים החרדיות שהועסקו באותה שנה בתחום המינהל הציבורי והביטחון עמד על 3% בלבד, לעומת 6.5% מקרב שאר העובדות היהודיות. תחום נוסף שבו ניכר משקל הנמוך יחסית של עובדות חרדיות הוא התעשייה (1.5%), לעומת 4.5% משאר העובדות היהודיות. בתחום המסחר שיעור הנשים החרדיות עמד על 5%, לעומת 8% מהעובדות היהודיות הלא-חרדיות. הפילוח המיוחד של ענף ההיי-טק בשנת 2024 העלה ש-4.9% מהנשים החרדיות עסקו בתחום זה, לעומת 9.5% מהנשים היהודיות הלא-חרדיות.

עם זאת, בכמה תחומים ניכר דמיון בין נשים חרדיות לנשים יהודיות לא-חרדיות: למשל בתחום שירותי הבריאות, הרווחה והסעד, שבו שיעור החרדיות עומד על 20% ושיעור היהודיות הלא-חרדיות על 19%.

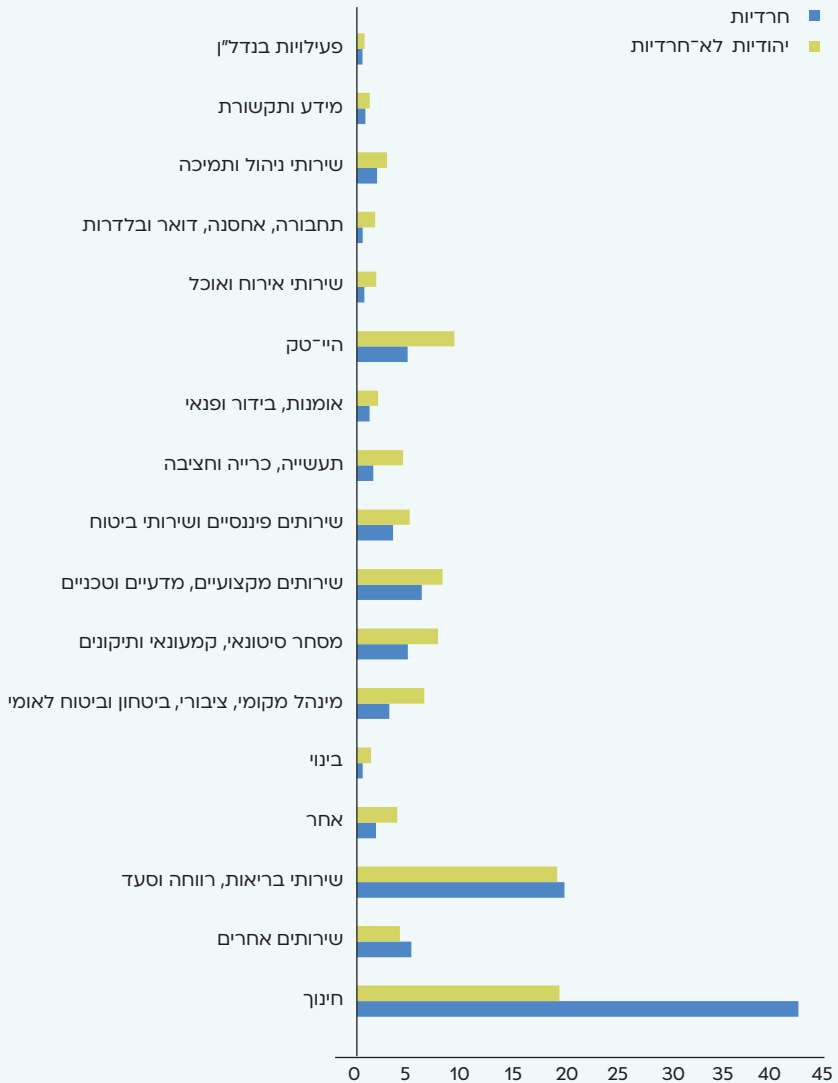
תרשים ד/4

מועסקים גברים, לפי ענף כלכלי וקבוצת אוכלוסייה, 2024 (ב-%)

תרשים 5/ד

מועסקות נשים, לפי ענף כלכלי וקבוצת אוכלוסייה, 2024 (ב-%)

מגמות

במשך עשור (2014-2024) לא ניכרת מגמת התקרבות בין ענפי הכלכלה שגברים ונשים חרדים מועסקים בהם לבין ענפי הכלכלה שגברים ונשים יהודים לא-חרדים מועסקים בהם.

בשנת 2014, למשל, עסקו 28% מהגברים החרדים העובדים בחינוך, ובשנת 2024 – 30%; בכלל האוכלוסייה היהודית שיעור הגברים שעסקו בחינוך ב-2024 נותר נמוך לאין ערוך – כ-5%. גם בתחום המינהל הציבורי הפער בין חרדים ליהודים לא-חרדים נותר גדול. בשיעור הגברים החרדים העוסקים בהיי-טק חלה עלייה (מ-3% ל-5%), אך גם בקרב הגברים היהודים הלא-חרדים חלה באותן שנים עלייה – מ-12% ל-20%.

גם אצל הנשים החרדיות לא ניכרת מגמת התקרבות לנשים היהודיות הלא-חרדיות – 44% מהן עסקו בשנת 2014 בחינוך, לעומת 42.5% בשנת 2024, אך שביעור העובדות היהודיות הלא-חרדיות בחינוך חלה עלייה קלה (18% ב-2014, 19.5% ב-2024). בשנים 2014-2024 חלה עלייה בשיעור הנשים החרדיות העוסקות בהיי-טק, מ-3% ל-4.9%, אך גם בקרב נשים יהודיות לא-חרדיות חלה עלייה בענף זה (מ-6% ל-9.5%).

כמו כן, נותרו פערים גדולים בין נשים חרדיות לבין נשים יהודיות לא-חרדיות בכמה תחומים. למשל, בתחום המינהל הציבורי שיעורן של הנשים החרדיות נמוך מאוד, והוא עלה רק בנקודת אחוז בשנים 2014-2024 (מ-2% ל-3%), לעומת שיעור גבוה הרבה יותר של יהודיות לא-חרדיות בענף זה (6.5%).

תעסוקה בקרב בני 25–66, לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר, 1995–2024 (ב-%)

שנים	סך הכול			גברים			נשים		
	סך הכול ישראל	חרדים ¹	יהודים לא- חרדים	סך הכול ישראל	חרדים ¹	יהודים לא- חרדים	סך הכול ישראל	חרדים ¹	יהודים לא- חרדים
1995	68	48	73	81	48	83	56	48	64
1997	67	45	72	78	43	81	57	49	64
1999	67	44	73	76	40	79	58	48	66
2001	67	43	73	75	39	79	59	47	67
2003	67	43	73	74	37	78	60	51	68
2005	68	46	75	75	40	79	62	53	70
2007	71	47	78	78	39	82	64	56	73
2009	71	49	77	76	40	80	65	59	74
2011	73	53	79	79	45	82	67	62	76
2013	75	56	82	81	45	85	70	69	78
2015	76	61	82	81	52	85	71	70	79
2017	77	62	83	82	52	86	72	73	80
2019	77	64	84	82	52	87	73	76	82
2021	75	64	83	79	51	85	72	78	80
2023	79	68	85	82	56	87	75	81	83
2024	78	67	84	81	54	87	75	81	82

1 עד שנת 2013 הנדרת חרדי היא לפי מוסד הלימודים האחרון ו/או מגורים באחד מיישובי הגרעין החרדיים: רכסים, כפר חב"ד, ביתר עילית, כוכב יעקב, מודיעין עילית, קריית יערים, עמנואל, מיצד (אספר), מתתיהו ואלומה. כמו כן, עד שנה זו הנתונים הם לגילים 25–64. משנת 2014 החישוב הוא על פי הנדרה עצמית וכולל את הגילים 25–66.

מקור: הלמ"ס, נתוני סקר כוח אדם.

לוח ד/2

הכנסה ממוצעת מעבודה שכירה, בני 25–66, לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר,
2000–2023 (בש"ח)

שנים	סך הכול ישראל	חרדים ¹	גברים יהודים לא-חרדים	גברים חרדים ¹	יהודיות לא-חרדיות	נשים חרדיות ¹
הכנסה ממוצעת ברוטו לחודש (ממוצעים דו־שנתיים)						
2001–2000	7,417	5,099	9,651	5,976	5,636	4,095
2002–2003	7,544	5,843	9,874	6,981	5,815	4,900
2004–2005	7,590	5,521	10,012	6,897	6,054	4,475
2006–2007	8,052	5,571	10,699	6,781	6,526	4,651
2008–2009	8,573	5,852	11,367	7,243	7,025	4,927
2010–2011	8,818	6,282	11,670	7,572	7,361	5,316
2012–2013	9,990	7,498	13,255	9,882	8,359	5,561
2014–2015	10,776	6,701	14,380	7,804	9,184	5,839
2016–2017	11,263	7,682	15,180	8,400	9,557	7,117
2019–2018	11,883	7,922	16,006	8,743	10,432	7,293
2021–2020	13,546	8,876	18,964	9,724	12,143	8,148
2022	14,366	9,225	20,464	9,929	13,057	8,617
2023	15,196	9,961	21,532	10,579	14,002	9,441
הכנסה ממוצעת ברוטו לשעה (ממוצעים דו־שנתיים)						
2000–2001	42	34	48	35	37	34
2002–2003	44	41	50	42	39	41
2004–2005	44	40	50	40	40	39
2006–2007	46	40	54	41	43	39
2008–2009	49	42	58	43	46	40
2010–2011	51	45	60	46	47	44
2012–2013	56	51	67	56	53	44
2014–2015	61	49	73	48	58	49
2016–2017	64	55	77	53	59	59
2018–2019	68	56	82	55	65	58
2021–2020	72	61	87	56	70	64
2022	41	35	45	37	38	33
2023	41	34	44	36	38	32

1 הגדרת חרדים לפי סוג מוסד לימודים אחרון ו/או לפי מגורים באחד היישובים החרדיים: בני ברק, קריית ספר ואלעד. משנת 2019 הנתונים הם לגילי 25–66. משנת 2020 הגדרת חרדים היא לפי הגדרה עצמית.

מקור: עיבודי הלמ"ס לנתוני רשות המיסים.

מועסקים תושבי ישראל, לפי קבוצת אוכלוסייה, ענף כלכלי ומגדר, 2024 (ב-%)

סך הכול ישראל	חרדים	לא־חרדים	
סך הכול			
6.7%	3.6%	6.5%	תעשייה, כרייה וחציבה
14.3%	37.5%	12.4%	חינוך
9.6%	7.3%	9.2%	מסחר סיטונאי, קמעונאי ותיקונים
3.0%	6.0%	2.9%	שירותים אחרים
11.3%	4.9%	14.3%	היי־טק
12.5%	14.6%	11.8%	שירותי בריאות, רווחה וסעד
5.8%	2.3%	4.8%	אחר
5.7%	1.8%	4.1%	בינוי
6.0%	3.3%	7.1%	מינהל מקומי, ציבורי, ביטחון וביטוח לאומי
4.5%	2.8%	3.9%	תחבורה, אחסנה, דואר ובלדרות
7.0%	5.2%	8.0%	שירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים
3.7%	2.8%	4.6%	שירותים פיננסיים ושירותי ביטוח
0.8%	0.9%	0.9%	פעילויות בנדל"ן
2.5%	1.4%	2.4%	שירותי אירוח ואוכל
1.8%	2.4%	2.1%	אומנות, בידור ופנאי
3.5%	2.0%	3.3%	שירותי ניהול ותמיכה
1.2%	1.2%	1.5%	מידע ותקשורת
גברים			
9.1%	6.6%	8.6%	תעשייה, כרייה וחציבה
11.4%	11.0%	10.7%	מסחר סיטונאי, קמעונאי ותיקונים
14.7%	4.8%	19.1%	היי־טק
5.2%	6.8%	4.5%	שירותי בריאות, רווחה וסעד
5.9%	2.9%	5.7%	אחר
10.1%	3.6%	6.8%	בינוי
7.2%	6.1%	5.9%	תחבורה, אחסנה, דואר ובלדרות
6.7%	30.2%	5.5%	חינוך
6.5%	3.5%	7.7%	מינהל מקומי, ציבורי, ביטחון וביטוח לאומי
1.0%	1.3%	1.2%	פעילויות בנדל"ן
3.2%	2.4%	3.0%	שירותי אירוח ואוכל
6.7%	3.6%	7.8%	שירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים

לא־חרדים	חרדים	סך הכול ישראל	
4.2%	1.7%	3.2%	שירותים פיננסיים ושירותי ביטוח
1.7%	7.2%	2.0%	שירותים אחרים
3.8%	2.1%	3.8%	שירותי ניהול ותמיכה
2.3%	4.2%	2.0%	אומנות, בידור ופנאי
1.7%	1.9%	1.4%	מידע ותקשורת
נשים			
19.5%	42.5%	22.3%	חינוך
4.1%	5.2%	4.1%	שירותים אחרים
19.3%	20.0%	20.2%	שירותי בריאות, רווחה וסעד
3.9%	1.8%	5.7%	אחר
1.4%	0.6%	1.2%	בינוי
6.5%	3.1%	5.4%	מינהל מקומי, ציבורי, ביטחון וביטוח לאומי
7.8%	4.9%	7.7%	מסחר סטונאי, קמעונאי ותיקונים
8.2%	6.2%	7.3%	שירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים
5.1%	3.5%	4.2%	שירותים פיננסיים ושירותי ביטוח
4.4%	1.6%	4.2%	תעשייה, כרייה וחציבה
2.0%	1.2%	1.7%	אומנות, בידור ופנאי
9.4%	4.9%	7.7%	היי־טק
1.9%	0.7%	1.8%	שירותי אירוח ואוכל
1.8%	0.6%	1.7%	תחבורה, אחסנה, דואר ובלדרות
2.9%	1.9%	3.1%	שירותי ניהול ותמיכה
1.2%	0.8%	1.0%	מידע ותקשורת
0.7%	0.5%	0.6%	פעילויות בנדל"ן

מקור: הלמ"ס, סקר כוח אדם.

המקורות לפרק ד – תעסוקה

הפרק מבוסס על עיבודים של מחברי השנתון למקורות שלהלן.

כל העיבודים מופיעים במלואם בלוחות של שנתון החברה החרדית באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, שם מוצגים גם נושאים שאינם מופיעים במסמך זה.

התנת־פרק

ד.1. שיעורי תעסוקה

ד.2. הכנסה חודשית

ד.3. תעסוקה, לפי משלח יד

המקור

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר כוח אדם

עיבודי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לנתוני רשות המיסים

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר כוח אדם

פרק ה

אורחות חיים

אורחות החיים בחברה החרדית משתנים תדיר, ואפשר ללמוד מהם על מערכת היחסים בין החרדים לחברה הישראלית בכללותה. למשל, צמצום הפערים בשיעור המשתמשים באינטרנט מעיד על מגמה של השתלבות כלכלית-חברתית של החברה החרדית בחברה הכללית. הרוב המוחלט של הגברים החרדים וכלל הנשים החרדיות אינם משרתים בשירות צבאי או לאומי-אזרחי. עם זאת, בשנתיים האחרונות ניכרת עלייה בשיעור בוגרי החינוך החרדי המשרתים בשירות צבאי ולאומי, אך שמרבותם הם חרדים לשעבר. מלחמת חרבות ברזל העצימה את המתח בין האוכלוסייה החרדית ללא-חרדים בשל המחלוקת הגדולה בסוגיית גיוס חרדים. האופי הקהילתי של האוכלוסייה החרדית, ניכר בפעילות התנדבותית ובהרמת תרומה כספית גדולה לקהילה, נפוצות בקרבה הרבה יותר בהשוואה לחברה היהודית הלא-חרדית. יש לציין שהמרחב האזרחי-התנדבותי בחברה הלא-חרדית צמח בשנתיים האחרונות בעקבות המלחמה.

בפרק זה מוצגים גם דפוסי ההצבעה לרשימות יהדות התורה וש"ס בבחירות לכנסת, בכלל זה בבחירות 2022, שיש בהם משום אינדיקציה לכוחן הפוליטי של המפלגות החרדיות, לתפישת הגאוגרפיה של חרדים בישראל ולחלוקה הפנים-קהילתית בריכוזים החרדיים.

האם בעקבות התהליכים הכלכליים והחברתיים המשנים את פניה ישתנו המאפיינים הקהילתיים והמרחביים של החברה החרדית הישראלית, או שהם ישתמרו לצד השינויים ימים יגידו.

ה.1. שירות צבאי ושירות לאומי-אזרחי

תמונת מצב

בשנת הגיוס 2024 (יולי 2024-יוני 2025) הצטרפו לשירות הצבאי והלאומי-אזרחי 3,060 גברים בוגרי החינוך החרדי, שהם כ-22% ממחזור בנים בוגרי מערכת חינוך זו. 2,560 מהם התגייסו לצה"ל ו-500 התנדבו לשירות לאומי-אזרחי. רק 31% מבוגרי החינוך החרדי בגילים 20-29 ששירתו בצה"ל הגדירו את עצמם חרדים.⁵ ואכן, מבין המתגייסים לשירות צבאי בשנת 2024, 55% שירתו במסלול כללי שאינו ייעודי לחרדים (מרביתם חרדים לשעבר),

ו-45% שירתו במסלול שירות חרדי (כמו נצח יהודה). שיעור החיילים הקרביים מקרב הפונים למסלול הכללי עומד על 40%, לעומת 30% במסלול החרדי.⁶

מקרב הגברים החרדים המתגייסים, הרוב המוחלט פונים לשירות צבאי ולא לשירות לאומי-אזרחי. הסברים אפשריים לכך הם שחרדים לשעבר, שהם רוב המשרתים, מעדיפים שירות במסגרת כללית ולא קהילתית, ושהשירות הצבאי מציע יותר אפשרויות להכנה לשוק העבודה, שכן במקרים מסוימים הוא מלווה בלימודי מקצוע. הסבר נוסף הוא שהשירות הצבאי נחשב בעיני הצעירים תרומה משמעותית יותר לחברה מהשירות הלאומי-אזרחי.

רוב הפונים החרדים לשירות הלאומי-אזרחי מעדיפים לשרת במסלול פנים-קהילתי, שניתן בדרך כלל לשלבו עם לימוד תורה. אולם בשל צורכי הביטחון מעדיפה רשות השירות הלאומי-אזרחי להפנות אותם למסלול שירות ביטחוני. בשנת 2024 התחלק מספר המשרתים שווה בשווה בין שני המסלולים (50% בכל מסלול).

שיעור הפונים לשירות הלאומי-אזרחי לאחר גיל 24 עומד על 55% מכלל המשרתים. בגיל זה הפנייה לשירות היא תחליף ליציאה מלאה לעבודה או לחובת שירות צבאי. השיעור הגבוה יחסית של משרתים מבוגרים נובע גם מהנטייה של הצבא להגביל את הפנייה למסלול השירות האזרחי לצעירים רווקים או לנשואים ללא ילדים.

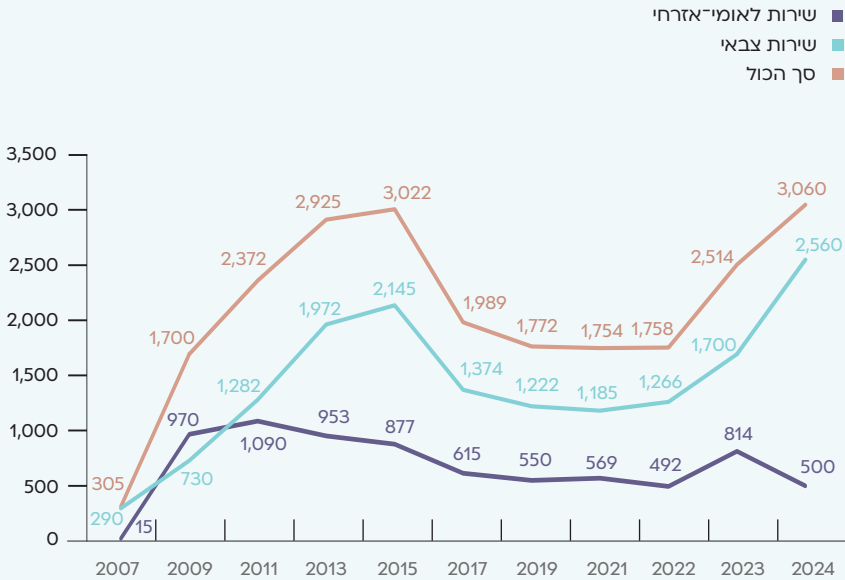
מגמות

לאחר עשור של ירידה ועמידה במקום במספר בוגרי החינוך החרדי המתגייסים לשירות צבאי, בשנים 2023-2024 הייתה קפיצה במספר בוגרי החינוך החרדי שהתגייסו לצבא. מספר המתגייסים שעמד על כ-1,200 בשנים האחרונות, עלה ל-2,560 מתגייסים בשנת 2024 (גידול של 113% בשנתיים). הסיבה לגידול עשויה להיות הצורך הביטחוני ותחושת המחויבות לשירות בעקבות מלחמת חרבות ברזל, וגם צווי הגיוס שנשלחו לכל המלש"בים החרדים.

הכרסום במספר החרדים מתנדבי השירות הלאומי-אזרחי היה רצוף. הוא החל כבר בשנת 2011, ובשנת הגיוס 2022 הצטמצם עד כדי פחות מ-500 מתנדבים בשנה. הירידה במספר המתנדבים החרדים לשתי מסגרות הגיוס הביאה לכך שלמרות הגידול הטבעי במחזורי הגיוס, מספר הפונים החרדים לשירות עמד בשנת הגיוס 2022 על 55% בלבד מהמספר בשנת הגיוס 2015. עם זאת, בשנת 2023 חלה קפיצה של 64% במספר המתנדבים לשירות הלאומי-אזרחי לעומת שנת 2022, ככל הנראה בעקבות מלחמת חרבות ברזל. בשנת 2024 ירד מספר המשרתים ל-500 בלבד, גם בשל המגבלות שהטיל צה"ל על היכולת לפנות למסלולים אלו. שיעור הפונים למסלול האזרחי-ביטחוני הכפיל את עצמו בתוך שנתיים (מ-25% ל-50%). הסיבה לכך היא הכוונת רשות השירות הלאומי-אזרחי לסיוע למאמץ הביטחוני בשל מלחמת חרבות ברזל.

תרשים ה/1

חרדים שהחלו להתנדב לשירות לאומי-אזרחי ולשירות צבאי, 2024-2007
(במספרים מוחלטים)

ה.2. שימוש באינטרנט

תמונת מצב

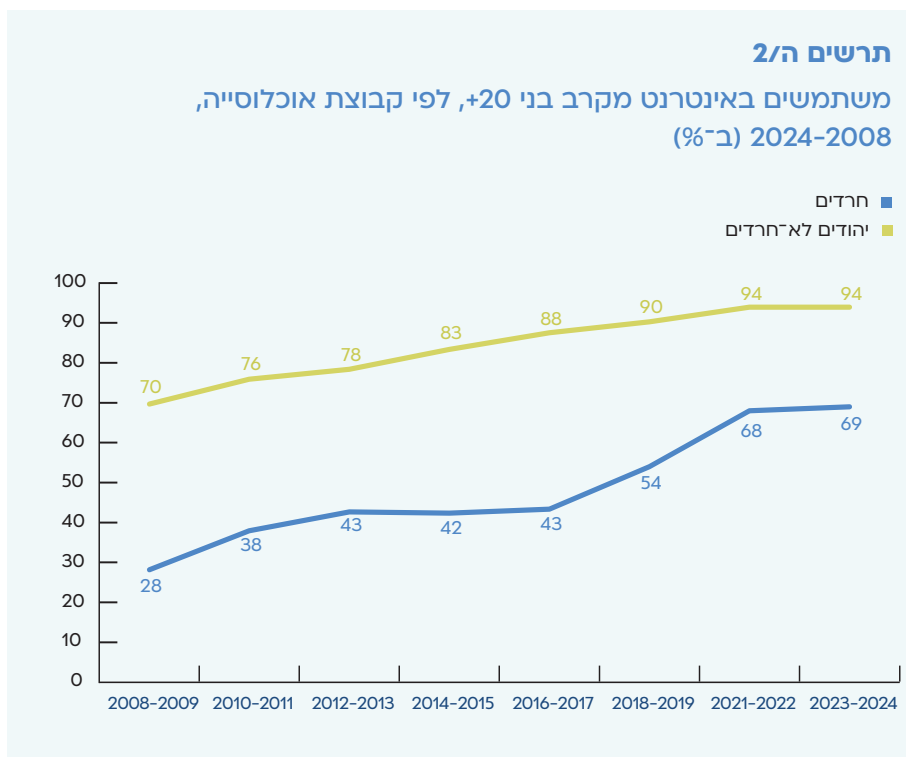
בשנים 2024-2023 דיווחו רוב גדול מהאוכלוסייה החרדית הבוגרת על שימוש באינטרנט (69%), ולא נמצאו הבדלים גדולים בין גברים (68%) לנשים (69%). שיעור המשתמשים בקרב היהודים הלא-חרדים עמד על 94%.

מגמות

בעשור האחרון חלה מהפכה של ממש בשימוש האוכלוסייה החרדית באינטרנט. שיעור המשתמשים ברשת הכפיל את עצמו ויותר – מ-28% בשנים 2008-2009 ל-69% בשנים 2024-2023. גם באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית גדל שיעור המשתמשים באינטרנט באותן שנים, אך בקצב מתון בהרבה – מ-70% ל-94%.

היקף השימוש באינטרנט נגזר מהחדירה רחבת ההיקף והממדים של הטכנולוגיה לעולם החרדי, וכן מהפלטפורמות הרבות שאפשר להיכנס דרכן לאינטרנט, למשל, טלפונים חכמים.

יש לשער שגם הגידול במספר המועסקים ובמספר הסטודנטים החרדים משפיע על החשיפה של אוכלוסייה זו לאינטרנט ועל השימוש ברשת. לכל אלו יש להוסיף את השינויים במאפייני תרבות הפנאי והצריכה החרדית, כלומר שימוש הולך וגדל באינטרנט לשם רכישת מוצרים, וגם לצריכת תקשורת ולצרכים חברתיים (השתתפות ברשתות חברתיות כמו פייסבוק, ווטסאפ וטוויטר). בעקבות מגפת הקורונה עלה במהירות שיעור המשתמשים באינטרנט בחברה החרדית. הקורונה הדגישה את הצורך בחיבור לאינטרנט בכל בית כדי להמשיך בשגרת החיים בהקשרים של תעסוקה, חינוך, קיום קשרי משפחה ולימוד תורה. החרדים שהתחברו לרשת האינטרנט בתקופה זו בחרו שלא להתנתק ממנה גם לאחריה. ניתן גם לראות שההבדל המגדרי שניכר בעבר מבחינת השימוש באינטרנט, בשל היותה של האישה החרדית המפרנסת הראשית של הבית, כבר אינו קיים, ושיעור הגברים החרדים המשתמשים באינטרנט דומה לשיעורן של הנשים החרדיות.

ה.3. חופשה בארץ ובחו"ל

תמונת מצב

בשנים 2023-2024 נפשו בארץ 48% מהחרדים בני 20+, שיעור מקורב לשיעור הנופשים בישראל מתוך האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (52%). 15% בלבד מהחרדים בני 20+ יצאו לחופשה בחו"ל בשנים האלה, פחות משיעור הנופשים בחו"ל מקרב האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (42%). חופשה בחו"ל מחייבת תקציב גדול מחופשה בישראל, ההתארגנות בכל מה שקשור למזון כשר מורכבת הרבה יותר, ונדרשת גם תודעה והשקפת עולם פתוחות יותר, שהן במידה מסוימת אנטינזה לאורח החיים השמרני המאפיין את ההשתייכות לחברה החרדית. כפי הנראה, אלו הסיבות להבדלים בהרגלי החופשה בין החרדים ליהודים הלא-חרדים.

מגמות

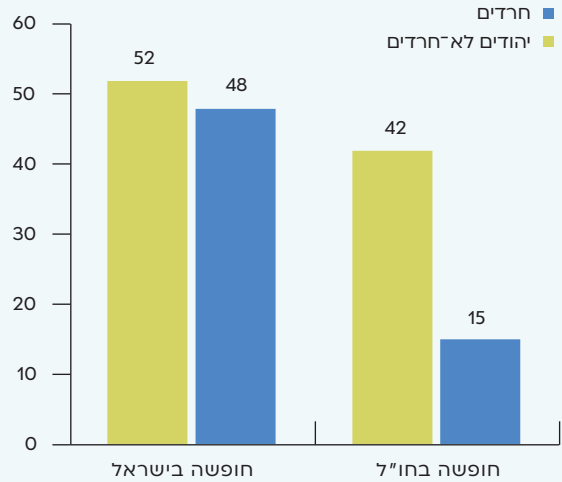
בשנים 2003-2019 חלה עלייה בשיעור החרדים היוצאים לחופשות: בארץ – מ-46% ב-2003 ל-53% ב-2019; ובחו"ל – מ-12% ב-2003-2004 ל-17% ב-2018-2019. העלייה בשיעור החרדים הנופשים בישראל משקפת את הפיכת הבילוי מסוג זה לנורמה רווחת בקרב חרדים, בהיקף דומה ליהודים לא-חרדים.

העלייה בשנים אלו בשיעור הבוחרים לנפוש בארץ ובחו"ל הוסברה במידה מסוימת בגורמים המשפיעים גם על כלל האוכלוסייה, למשל רפורמת "השמיים הפתוחים" וההצטרפות לשוק התעסוקה, המאפשרות עלייה בהכנסה הפנויה, וכן המודעות ההולכת ומתפתחת לתרבות הפנאי והנופש גם באוכלוסייה החרדית ובקבוצות מעמד הביניים המתפתחות בתוכה.

בשנים האחרונות חלה ירידה מסוימת ביציאה לחופשה בחו"ל (ואף בישראל) – בזמן מגפת הקורונה ובזמן מלחמת חרבות ברזל, בקרב כלל האוכלוסייה ובקרב חרדים. כך, שיעור הנופשים החרדים בישראל בשנים 2023-2024 עמד על 48%, והיה נמוך מהשיעור בשנים 2017-2018 (54%), ושיעור החרדים היוצאים לחופשה בחו"ל ירד מעט ועמד בשנים 2023-2024 על 15%, לעומת 17% בשנים 2017-2018.

תרשים ה/3

נפשים בישראל ובחו"ל, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2024-2023 (ב-%)

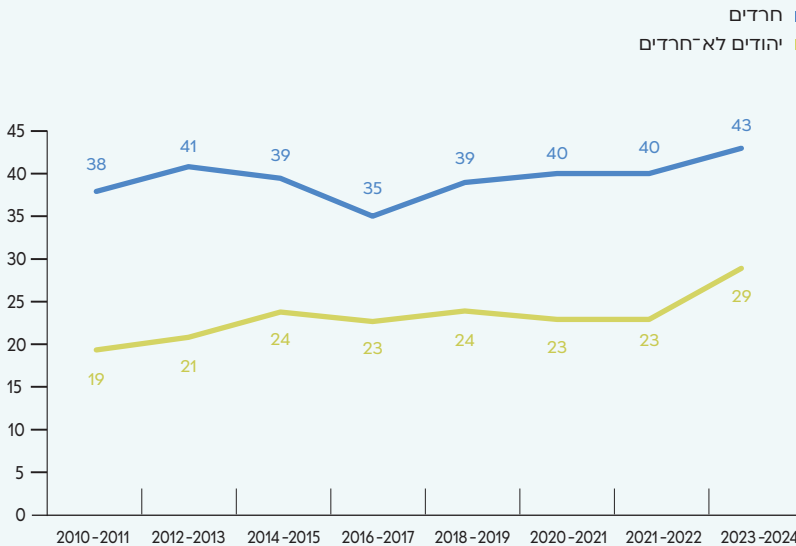
ה.4. התנדבות

תמונת מצב ומגמות

בשנים 2024-2023 עסקו 43% מהחרדים בפעילות התנדבותית, שיעור גדול בהרבה משיעור המתנדבים היהודים הלא-חרדים (29%). בשנים 2010-2024 נשאר שיעור החרדים שעסקו בפעילות התנדבותית דומה ועמד על 43%-38%. באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית, לעומת זאת, גדל בשנים אלו שיעור המתנדבים – מ-19% ל-29%, אך הוא עדיין רחוק משיעור באוכלוסייה החרדית. בחברה החרדית ההתנדבות היא חלק מרכזי וחשוב באורח החיים של הקהילה. רבים מהחרדים מתנדבים בתדירות גבוהה, וההתנדבות היא חלק בלתי נפרד מחיי היום-יום שלהם. בחברה היהודית הלא-חרדית התפתח במהלך מלחמת חרבות ברזל מרחב מגוון של התנדבות ותרומה למען החיילים, למען החטופים, למען המפונים ולמען נפגעי המלחמה בזירות שונות.

תרשים 4/ה

מתנדבים מקרב בני 20+, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2010-2024 (ב-%)

5. תרומה כספית

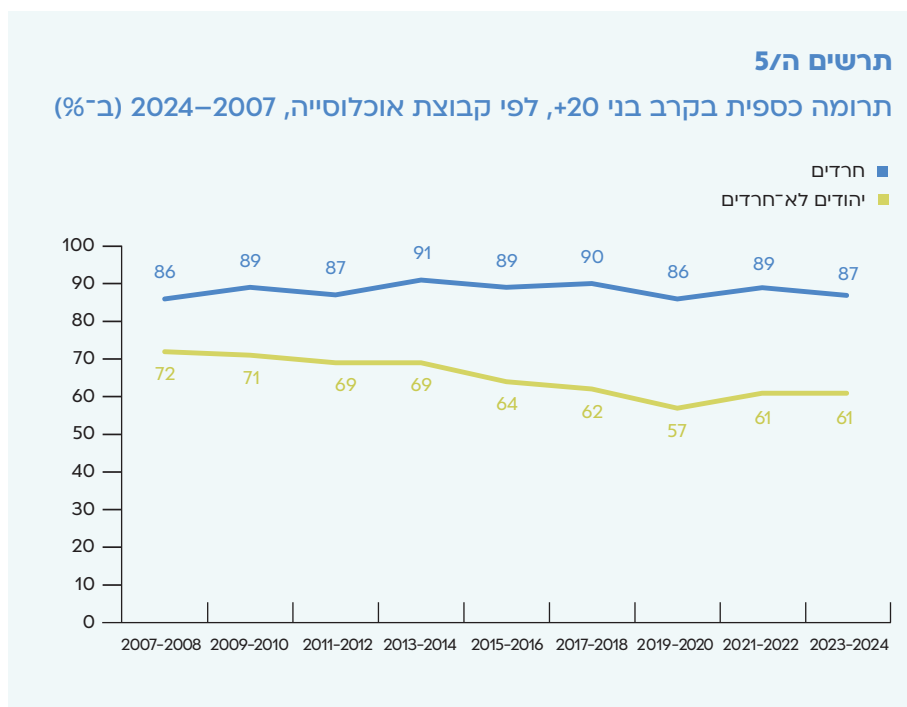
תמונת מצב

בשנים 2024-2023 תרמו 87% מהחרדים בני 20+ תרומה כספית כלשהי, שיעור גבוה בהרבה משיעור היהודים הלא-חרדים שתרמו תרומה כזאת (61%). מבין התורמים בשנים אלו הצהירו 60% מהחרדים שהם תרמו יותר מ-1,000 ש"ח, לעומת 25% בלבד מהאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית שהצהירו על תרומה בסדר גודל כזה.

מגמות

שיעור החרדים שהצהירו כי תרמו תרומה כספית נותר יציב לאורך השנים (86% בשנים 2008-2007 ו-87% בשנים 2024-2023), לעומת ירידה בשיעור המצהירים על תרומה כספית באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (72% בשנים 2008-2007 ו-61% בשנים 2024-2023). בשיעור החרדים שהצהירו על תרומה כספית גדולה נרשמה עלייה ניכרת (46% בשנים 2008-2007 ו-60% בשנים 2024-2023), עלייה דומה נרשמה גם בשיעור התורמים תרומה כזאת מקרב האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (10% בשנים 2008-2007 ו-25% בשנים 2024-2023). בשתי האוכלוסיות חל אפוא גידול בתרומות הכספיות הגדולות, אך הפער ביניהן נותר גדול.

הממצאים מלמדים שהחברה החרדית מתאפיינת בתרבות המעלה על נס את התרומה, גם בתדירויות תכופות וגם בסכומים גבוהים, ורואה בה חלק בלתי נפרד מאורח החיים.

ה.6. בחירות לכנסת

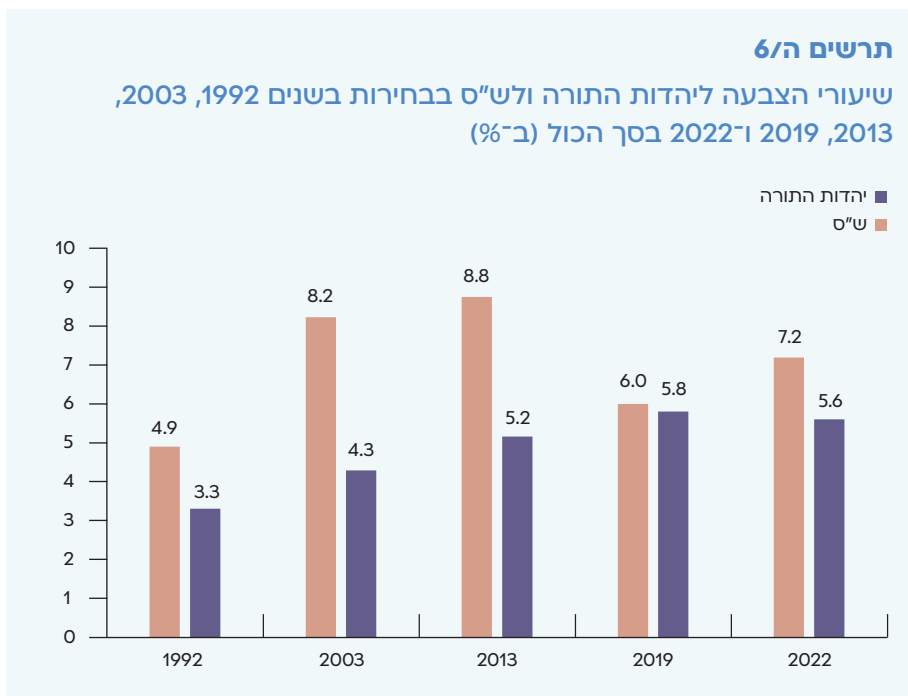
תמונת מצב

בבחירות לכנסת ה־25 (2022) היה שיעור ההצבעה לרשימת יהדות התורה 5.9% (280,194 קולות) מכלל הקולות הכשרים, ולרשימת ש"ס – 8.3% (392,964 קולות). סך כל הקולות לשתי המפלגות יחד עמד על 14.1% (673,158 קולות).

המצביעים החרדים מצביעים בעיקר לשתי מפלגות: ש"ס, שזכתה ב־11 מנדטים בבחירות 2022, ויהדות התורה, שזכתה ב־7 מנדטים. ההצבעה לשתי המפלגות מייצגת שוני במוצא ובאורח החיים. מפלגת יהדות התורה היא מפלגה שכמעט כל מצביעיה הם חרדים, ואילו ש"ס פונה גם לקהל מסורתי ודתי לא-חרדי. עם זאת, בשנים 2015–2021, לאחר פטירתו של הרב עובדיה יוסף שידע לפנות גם לציבור מסורתי, הדגישה ש"ס יותר את האופי החרדי שלה ופחות את ההיבטים המזרחיים־פריפריאליים שאפיינו אותה. וכך, בשנים 1994–1999 עמד שיעור החרדים מתוך מצביעי ש"ס על שליש בלבד, ואילו בשנת 2021 היו כמעט שני שלישים

(64%) ממצביעי חרדים, ובעקבות זאת היא ירדה מ־11 מנדטים בבחירות 2013 ל־9 מנדטים ב־2021. הסיבה לגידול במנדטים של ש"ס בבחירות 2022 נעוצה בהצלחתה להשיב אליה מצביעים מסורתיים ודתיים, והם שהחזירו אותה לייצוג של 11 מנדטים.

המפלגות החרדיות משקפות גם את השסע הערדתי הפנימי במגזר החרדי ומייצגות את שלוש הקבוצות העיקריות שבו: יהדות התורה מייצגת את שתי הקבוצות האשכנזיות – החסידית (סיעת אגודת ישראל) והליטאית (סיעת דגל התורה) – וש"ס את הקבוצה המזרחית־ספרדית.

תפרושת המצביעים ליהדות התורה ולש"ס

שתי ערים שכמעט שליש מהמצביעים למפלגות החרדיות מתרכזים בהן הן ירושלים ובני ברק. בבחירות 2022 היו 17% מסך המצביעים לרשימות יהדות התורה וש"ס מירושלים ו־12% מבני ברק. ערי הפרוור החרדיות (מודיעין עילית, ביתר עילית, אלעד ובית שמש) משקפות התפתחות משמעותית במרחב החרדי במדינה. וכך, בבחירות 2022 עמד שיעור ההצבעה לרשימות יהדות התורה וש"ס בארבע ערי הפרוור החרדיות על 14% מכלל הקולות לרשימות אלו.

מקור נוסף לחרדים שהצביעו לרשימות יהדות התורה וש"ס בבחירות 2022 היו ערים גדולות שמתגורר בהן מיעוט חרדי המונה מעל 5,000 מצביעים (אשדוד, פתח תקווה, רחובות, חיפה,

נתניה, תל אביב, אשקלון, באר שבע, בת ים, חולון וראשון לציון), ומהן הגיעו לשתי רשימות אלו 22% מכלל הקולות. שש ערי פריפריה (רכסים, צפת, ערד, קריית גת, אופקים ונתיבות) היו מקור ל-6% נוספים מכלל הקולות ליהדות התורה וש"ס בבחירות אלו.

בסך הכול היישובים שהוזכרו הם המקור לכ-70% מכלל המצביעים החרדים לרשימות יהדות התורה וש"ס, והם גם ריכוזי האוכלוסייה החרדית העיקריים.

שיעור המצביעים ליהדות התורה ולש"ס בערים נבחרות מתוך כלל הבוחרים באותה עיר

שיעורי ההצבעה למפלגות החרדיות מלמדים על גודלו של הריכוז החרדי ועל החלוקה האתנית הפנים-חרדית בתוכו.

בבחירות 2022 היה שיעור ההצבעה למפלגות יהדות התורה וש"ס בבני ברק 90% מכלל הבוחרים בעיר (78,892 קולות בחלוקה הזאת: 60% ליהדות התורה ו-30% לש"ס), ובירושלים (111,478 – 42% קולות בחלוקה הזאת: 24% ליהדות התורה ו-18% לש"ס).

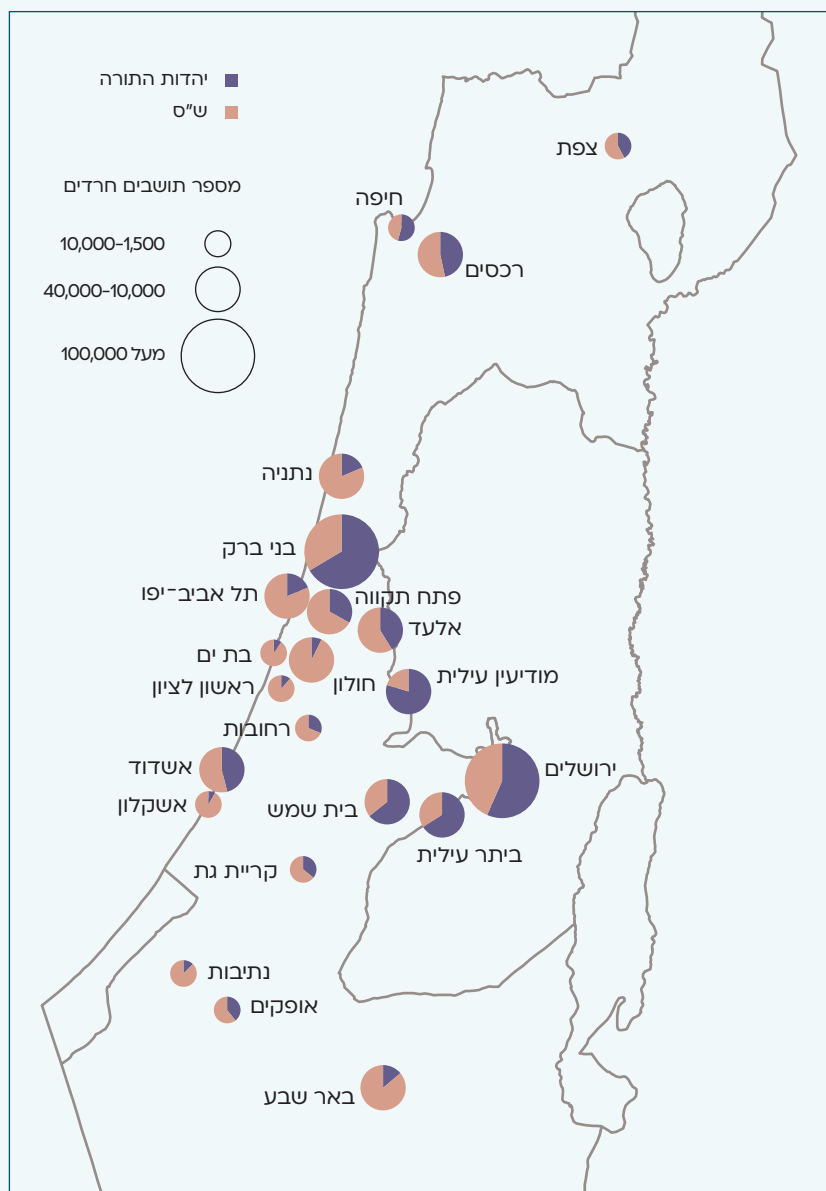
שיעור המצביעים ליהדות התורה ולש"ס משתנה בכל אחת מערי הפרוור החרדיות בשל המשקל היחסי השונה של חרדים אשכנזים וחרדים מזרחים ביישוב. במודיעין עילית שיעור ההצבעה ליהדות התורה היה (20,662) 78% קולות) מכלל הבוחרים בעיר, לעומת (5,277) 20% קולות) שהצביעו לש"ס; בביתר עילית (14,081 – 59% קולות) ליהדות התורה, לעומת (9,743) 31% קולות) לש"ס; באלעד (6,862 – 35% קולות) ליהדות התורה, לעומת (9,743) 50% קולות) לש"ס; ובבית שמש (19,871 – 39% קולות) ליהדות התורה, לעומת (11,076) 22% קולות) שהצביעו לש"ס.

במבט על הערים הגדולות שיש בהן מיעוט חרדי ניכר שבדרך כלל רוב המצביעים הם לש"ס או שהחלוקה בין שתי הרשימות מאוזנת. בערים אלו חלק ממצביעי ש"ס אינם חרדים: למשל, באשדוד היה שיעור ההצבעה ליהדות התורה ולש"ס (33,891) 29% קולות), בחלוקה דומה בין המפלגות: 14% ליהדות התורה ו-16% לש"ס; בפתח תקווה (17,832 – 13% קולות), ושיעור ההצבעה לש"ס גבוה יותר (9%) משיעור ההצבעה ליהדות התורה (4%); בנתניה – (16,930) 15% קולות) הצביעו למפלגות החרדיות, עם רוב מוחלט לש"ס (12%), לעומת 3% שהצביעו למפלגת יהדות התורה.

הריכוזים החרדיים בפריפריה מורכבים מאוכלוסייה מסורתית, מאוכלוסייה חרדית מזרחית ומאוכלוסייה חרדית אשכנזית, ההולכת וגדלה בעשור האחרון. נתוני הבחירות מראים שבריקוזים החרדיים בערי פריפריה נבחרות הרוב מצביעים בדרך כלל לש"ס. למשל, בנתיבות היה שיעור ההצבעה ליהדות התורה ולש"ס יחד (10,284) 49% קולות) ורוב גדול למצביעי ש"ס (43%), לעומת יהדות התורה (6%); באופקים (6,210 – 38% קולות) ורוב למצביעי ש"ס (23%), לעומת יהדות התורה (15%); ובקריית גת (7,427) 24% קולות) ורוב למצביעי ש"ס (15.5%), לעומת יהדות התורה (9%); בערד התמונה הפוכה, 33% הצביעו לשתי המפלגות ורוב גדול ליהדות התורה (31%), לעומת ש"ס (2%).

מפה ה/1

ריכוזי המצביעים למפלגות החרדיות (יהדות התורה וש"ס) בבחירות
לכנסת ה-25 (2022)

בשנים 1992–2022 עלה שיעור המצביעים לרשימות יהדות התורה וש"ס מתוך כלל המצביעים בבחירות פי 1.7 – מ-8.2% ל-14.1%. באותן השנים עלה שיעור המצביעים ליהדות התורה מ-3.3% ל-5.9%; ושיעור המצביעים לש"ס עלה מ-4.9% ל-8.3%. בשנים אלו התרחש גם שינוי בתפוצת המצביעים לרשימות אלו – עלייה במשקלן של ערי הפרוור החרדיות וריכוזי הפריפריה, וירידה במשקלן של ירושלים ובני ברק.

תפוצת המצביעים ליהדות התורה ולש"ס

בבחירות 2022 היה שיעור המצביעים מירושלים ומבני ברק לרשימות יהדות התורה וש"ס 29% מכלל המצביעים לשתי הרשימות (17% בירושלים ו-12% בבני ברק) – ירידה לעומת נתוני הבחירות בשנת 1992, שבהן היה שיעור המצביעים לרשימות מערים אלו 34% מכלל המצביעים להן (19% בירושלים ו-15% בבני ברק). שינוי זה מוסבר בעיקר בהגירה מערים אלו לריכוזים חרדיים אחרים.

בבחירות 2022 היה שיעור ההצבעה לרשימות יהדות התורה וש"ס בערי הפרוור החרדיות (מודיעין עילית, ביתר עילית, אלעד ובית שמש) 14% מכלל הקולות לרשימה, לעומת 7% בבחירות בשנת 2003. העלייה נובעת בעיקר מהגידול המהיר במספר החרדים בעיר בית שמש, שהפכה לעיר שמספר המצביעים בה למפלגות החרדיות הוא הגבוה ביותר לאחר ירושלים ובני ברק.

בכל הערים המרכזיות שבהן היו בשנת 1992 יותר מ-5,000 מצביעים למפלגות החרדיות (אשדוד, פתח תקווה, רחובות, חיפה, נתניה, אשקלון, באר שבע, בת ים, חולון וראשון לציון) חלה בבחירות 2022 עלייה ניכרת במספר המצביעים לש"ס וליהדות התורה, בעיקר בשל הגידול הדמוגרפי של החברה החרדית. יוצאת מן הכלל יחידה היא העיר תל אביב, שבה חלה ירידה במספר המצביעים בשל הגירה של חרדים ממנה. עם זאת, בשנים האלה ירד שיעור המצביעים לרשימות יהדות התורה וש"ס בערים אלו מסך כל המצביעים לרשימות האלה: בבחירות 2022 ניתנו 22% מכלל הקולות בערים אלו ליהדות התורה ולש"ס, לעומת 31% בבחירות בשנת 1992. הקמתן של ערי הפרוור החרדיות הביאה לירידה בנתח של הערים המרכזיות מכלל המצביעים החרדים.

בבחירות 2022 נשאר שיעור המצביעים ליהדות התורה ולש"ס בערי פריפריה נבחרות (רכסים, צפת, ערד, קריית גת, אופקים ונתיבות) מתוך כלל הקולות לרשימה (6%) דומה לשיעורם בבחירות בשנת 1992.

שיעור המצביעים ליהדות התורה ולש"ס בערים נבחרות מתוך כלל הבוחרים באותה עיר

בשנים 1992–2022 התחזקו תהליכי התחרדות בשתי הערים שמתגוררים בהן מרבית החרדים (ירושלים ובני ברק). שיעור המצביעים ליהדות התורה ולש"ס בירושלים, שב-1992 היה 22% מכלל המצביעים בעיר, כמעט הכפיל את עצמו ב-2022 – ל-42% מכלל המצביעים. בבני ברק

עלה שיעור המצביעים מ-56% (ב-1992) ל-90% (ב-2022).

שיעור המצביעים ליהדות התורה וש"ס בערי הפרוור החרדיות עלה במעט בין הבחירות ב-2003 לבחירות ב-2022. כך, באלעד עלה השיעור מ-83% ל-85%, במודיעין עילית – מ-96% ל-97%, ובביתר עילית חלה עלייה גדולה יותר – מ-76% ב-2003 ל-90% ב-2022. השיאנית מבחינה זו היא בית שמש, ששיעור המצביעים בה ליהדות התורה וש"ס זינק בשנים האלה מ-15% ל-60% מכלל המצביעים. הסיבה לכך היא ההתחדדות שעברה העיר בעקבות ההתרחבות והפיתוח המואצים של רמת בית שמש.

בדיקה של שיעור המצביעים ליהדות התורה וש"ס בשנים 1992–2021 בערי מרכז שחי בהן מיעוט חרדי גדול מעלה שברובן הייתה עלייה: בפתח תקווה – מ-7% ל-13%; ברחובות – מ-6% ל-12%; בחיפה – מ-3% ל-7%; ובנתניה – מ-8% ל-15%. באשדוד, העוברת תהליכי התחדדות, שיעור המצביעים ליהדות התורה וש"ס באותן השנים הכפיל את עצמו – מ-15% ל-29%; ואילו בתל אביב ה"חילונית" הוא ירד במעט מ-6% ל-5%.

גם בערי הפריפריה הנבחרות עלה בשנים אלו שיעור המצביעים החרדים ליהדות התורה וש"ס: ברכסים – מ-51% ל-89%; ובאופקים – מ-25% ל-38%. בצפת, שעברה תהליכי התחדדות, שיעור המצביעים למפלגות החרדיות הכפיל את עצמו ויותר – מ-17% ל-37%. ואולם העיר שחוותה את ההתחדדות הניכרת ביותר היא ערד, שבה קפץ שיעור המצביעים ליהדות התורה מ-8% בשנת 1992 ל-33% בשנת 2022. שינויים אלו משקפים מגמה של גידול טבעי, ויותר מזה – של הגירה של זוגות צעירים חרדים לפריפריה.

לוחות אורחות חיים

לוח ה-1

משתמשים באינטרנט מקרב בני 20+, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2008-2024 (ב-%)

שנים (ממוצע דו־שנתי)	סך הכול ישראל (כולל לא ידוע)	יהודים סך הכול (לא כולל לא ידוע)	חרדים	לא־חרדים
2009-2008	61	66	28	70
2011-2010	68	73	38	76
2013-2012	71	75	43	78
2015-2014	76	80	42	83
2017-2016	81	82	43	88
2019-2018	85	87	54	90
2021-2020	90	91	66	94
2022-2021	91	92	68	94
2024-2023	90	91	69	94

מקור: הלמ"ס, הסקר החברתי.

לוח ה/2

יוצאים לחופשה בחו"ל ובישראל מקרב בני 20+, לפי קבוצת אוכלוסייה,
2003–2024 (ב-%)

שנים (ממוצע דו־שנתי)		סך הכול ישראל (כולל לא ידוע)	יהודים	סך הכול (לא כולל לא ידוע)	חרדים	לא־חרדים
חופשה בארץ						
2004-2003	50	54	46	55		
2006-2005	50	56	47	57		
2008-2007	50	56	45	56		
2010-2009	52	57	47	58		
2012-2011	52	57	49	58		
2014-2013	53	58	46	59		
2016-2015	54	60	49	61		
2018-2017	54	59	54	60		
2020-2019	49	56	53	56		
2021-2020	43	47	44	49		
2022-2021	45	49	44	50		
2024-2023	47	51	48	52		
חופשה בחו"ל						
2004-2003	29	30	12	32		
2006-2005	30	32	14	33		
2008-2007	31	32	12	34		
2010-2009	31	33	12	35		
2012-2011	34	36	12	39		
2014-2013	35	37	12	40		
2016-2015	41	44	16	47		
2018-2017	46	49	17	52		
2020-2019	41	44	15	46		
2021-2020	24	26	10	27		
2022-2021	23	23	10	25		
2024-2023	38	39	15	42		

מקור: הלמ"ס, הסקר החברתי.

המקורות לפרק ה – אורחות חיים

הפרק מבוסס על עיבודים של מחברי השנתון למקורות שלהלן. העיבודים מופיעים במלואם בלוחות של שנתון החברה החרדית באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, שם מוצגים גם נושאים שאינם מופיעים במסמך זה.

התנת-פרק

המקור

ה.1. שירות צבאי ולאומי-אזרחי	● צה"ל ורשות השירות הלאומי-אזרחי
ה.2. שימוש באינטרנט	● הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי
ה.3. חופשה בארץ ובחו"ל	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי
ה.4. התנדבות	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי
ה.5. תרומה כספית	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי
ה.6. בחירות לכנסת	ועדת הבחירות המרכזית לכנסת

פרק ו

הכלה פיננסית

הנושא המתחלף בסקר החברתי של הלמ"ס בשנת 2024 היה אוריינות והכלה פיננסית. אוריינות פיננסית היא היכולת להבין מושגים וכלים כלכליים בסיסיים, כמו חיסכון, ריבית, אשראי וביטוח ולתרגם אותם לקבלת החלטות מושכלות בניהול כספים אישי ומשפחתי. הכלה פיננסית היא מידת הנגישות והשימוש בפועל של משקי הבית בשירותים פיננסיים בסיסיים, כמו חשבון בנק, הלוואות, חיסכון וביטוח בתנאים הוגנים.

הסקר בחן את עמדות הציבור ופעולותיו בעניין החלטות ופעולות בנוגע לכסף, לדרכים לחסוך כסף, לעמידה בהוצאות לא צפויות, לתכנון הפנסיה, לרמת האוריינות הפיננסית, ולדרכים שבהם אנשים מקבלים החלטות פיננסיות ועושים פעולות פיננסיות.

הסקר מעלה פערים בין הציבור החרדי לכלל הציבור היהודי כמעט בכל התחומים שנסקרו.

1.1. התנהלות פיננסית

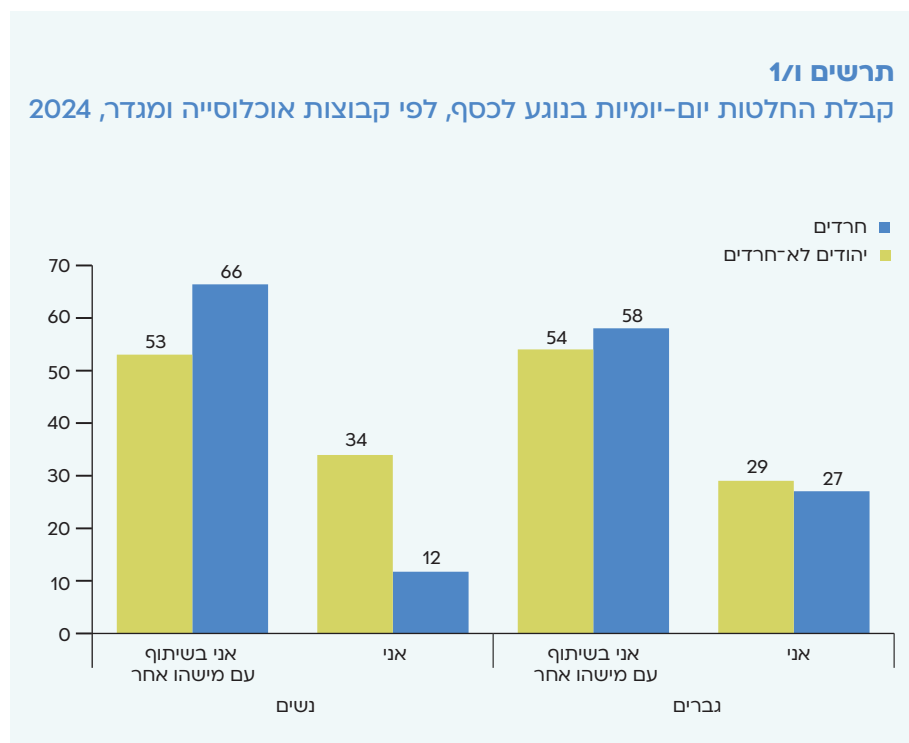
החלטות ופעולות

בתמונת המצב העולה מהסקר החברתי ניכרים פערים בהתנהלות הפיננסית בין החרדים ליהודים הלא-חרדים. 71% מהחרדים דיווחו שהם עוקבים אחר ההוצאות וההכנסות שלהם, בהשוואה ל-78% מהיהודים הלא-חרדים. פער גדול יותר נמצא בכל הנוגע לשימוש באפליקציה למעקב אחר הוצאות והכנסות - 31% מהחרדים משתמשים באפליקציות המעקב, לעומת 58% מיהודים הלא-חרדים. עם זאת, לא ניכר הבדל של ממש ביחס לשימוש בהוראות קבע בין חרדים (73%) לבין יהודים לא חרדים (75%).

אפשר לראות פער מובהק בין החרדים ליהודים הלא-חרדים בשאלת האחריות היום-יומית לכסף. 19% מהחרדים מדווחים שהם מקבלים את ההחלטות היום-יומיות בנוגע לכסף בעצמם בלי להתייעץ עם מישהו אחר, לעומת 32% מהיהודים הלא-חרדים. לעומת זאת, 62% מהחרדים מקבלים את ההחלטות היום-יומיות על כסף בשותפות עם מישהו נוסף, לעומת 54% מהיהודים הלא-חרדים.

בפילוח לפי מגדר אפשר לראות שהפערים בין החרדים ליהודים הלא-חרדים באחריות האישית לכסף הם בעיקר בקרב נשים. 34% מהנשים היהודיות הלא-חרדיות מקבלות בעצמן את ההחלטות היום-יומיות בנוגע לכסף, לעומת 12% מהנשים החרדיות. אצל הגברים כמעט שאין פער: 29% בקרב יהודים לא-חרדים, לעומת 27% בקרב חרדים.

בקרוב יהודים לא־חרדים יש שוויון בין גברים לנשים בשיעור המקבלים את החלטותיהם הפיננסיות היום־יומיות בשותפות עם מישהו נוסף – 54% מהגברים ו־53% מהנשים. אצל החרדים, לעומת זאת, ניכר פער בין נשים לגברים – 66% מהנשים החרדיות מקבלות את ההחלטות היום־יומיות בנוגע לכסף בשותפות עם מישהו נוסף, לעומת 58% מהגברים החרדים.

חיסכון ועמידה בהוצאות

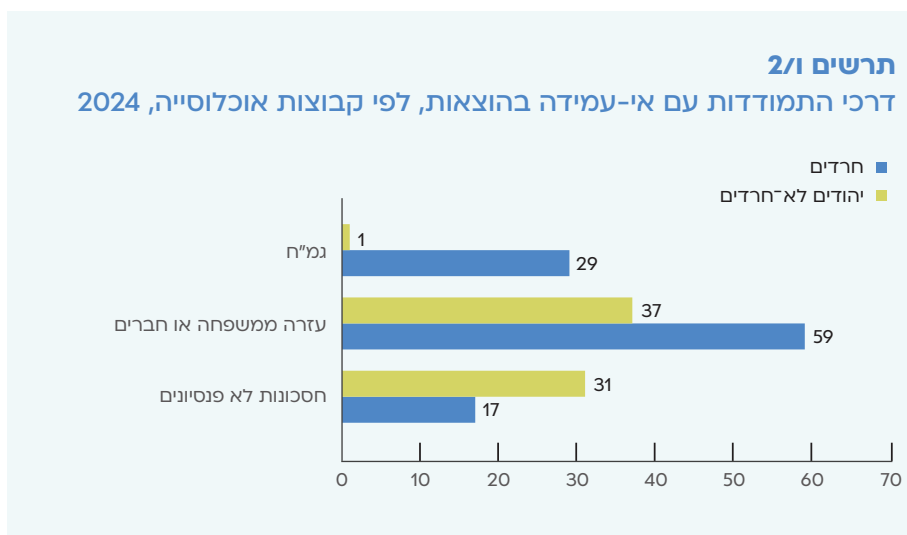
בבחינה של יכולת החיסכון והעמידה בהוצאות, הסקר החברתי מצא ששיעור גדול יותר של חרדים אינם מאזנים כלכלית בהשוואה ליהודים לא־חרדים. כמו כן מצא הסקר שדרך ההתמודדות עם אי־עמידה בהוצאות שונה מדרך ההתמודדות של הציבור היהודי הלא־חרדי. 47% מהחרדים דיווחו שהכנסותיהם לא כיסו את ההוצאות בשנה האחרונה, בהשוואה ל־36% מהיהודים הלא־חרדים.

הפער בהתנהלות הפיננסית בין החרדים ליהודים הלא־חרדים ניכר גם בשימוש בסוגים שונים של כרטיסי אשראי. 37% מהחרדים משתמשים בכרטיס "דביט דיירקט" (חיוב מיידי), לעומת 21% מהיהודים הלא־חרדים. בהתאמה, חרדים משתמשים בכרטיס אשראי "רגיל" מעט פחות מיהודים לא־חרדים, 84% לעומת 92% (בהתאמה).

היבט נוסף הנוגע להתנהלות הפיננסית הוא הלוואות. יותר חרדים מיהודים לא-חרדים הם בעלי חובות, כמו משכנתאות והלוואות אחרות. 41% מהחרדים נושאים איתם חובות כמו משכנתה, וכן הלוואות אחרות שאינן משכנתה (36%), לעומת 29% בעלי משכנתה ו-28% בעלי הלוואות שאינן משכנתה אצל יהודים לא-חרדים.

59% מהחרדים דיווחו שיעזרו במשפחה או בחברים אם לא יעמדו בהוצאות שלהם, בהשוואה ל-37% בלבד מהיהודים הלא-חרדים. 17% מהחרדים ישתמשו בחסכונות לא פנסיונים, לעומת 31% אצל יהודים לא-חרדים. הפער הגדול ביותר נמצא בשימוש בהלוואה מגמ"ח, 29% מהחרדים אמרו שישתמשו בסוג הלוואה זה, לעומת 1% מקרב היהודים הלא-חרדים.

אף שתזרים המזומנים של משקי הבית החרדיים מאוזן פחות משל משקי הבית של יהודים לא-חרדים, שיעור דומה (45%) של חרדים ויהודים לא-חרדים הסכימו או הסכימו מאוד עם ההיגד "אני בדרך כלל משלם את החשבונות בזמן".

נמצאו הבדלים ניכרים בין חרדים ליהודים לא-חרדים בנוגע לדרכי החיסכון כסף. למעט בגמ"חים ובמזומן, יהודים לא-חרדים משתמשים יותר בכלל אפיקי החיסכון: 61% מהיהודים הלא-חרדים חוסכים באמצעות תוכנית חיסכון, בפיקדון או בחשבון עו"ש, לעומת 47% מהחרדים.

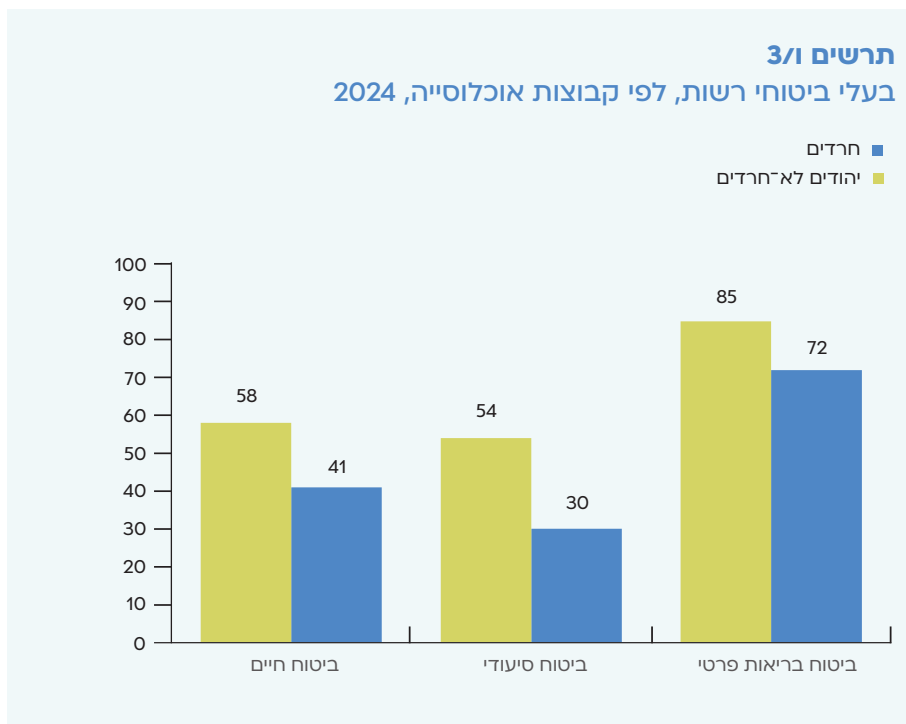
11% בלבד מהחרדים חסכו כסף דרך השקעה בשוק ההון, לעומת 28% מהיהודים הלא-חרדים. 55% מהחרדים חסכו כסף דרך בעלות על חיסכון פנסיוני, בהשוואה ל-76% מקרב היהודים הלא-חרדים. מנגד חרדים חסכו מעט יותר מיהודים לא-חרדים במזומן או באמצעות הפקדה אצל בני משפחה או חברים (16% לעומת 13%). פער ניכר נרשם בחיסכון באמצעות גמ"ח, 18% מהחרדים, לעומת 2% בלבד מקרב היהודים הלא-חרדים.

אף שבמרבית המדדים מצבם הכלכלי של חרדים טוב פחות ממצבם של יהודים לא-חרדים, בתפיסה הסובייקטיבית של הנשאלים את מצבם הכלכלי לא נמצא הבדל בין הקבוצות: 27% מהחרדים ו-26% מהיהודים הלא-חרדים העידו שהם מרוצים או מרוצים מאוד מהמצב הכלכלי שלהם.

2. היערכות למצב משברי ולפנסיה

היערכות למצב משברי

ביטוחי רשות יוצרים רשת ביטחון כלכלית פרטית לשם הגנה על הפרט ועל המשפחה מפני אירועים שעלולים לפגוע במצב הכלכלי, נוסף על רשת הביטחון המדינתית (ביטוחי חובה). בהשוואה בין האוכלוסיות נמצא ששיעור החרדים בעלי ביטוחי רשות נמוך במידה רבה משיעור היהודים הלא-חרדים. שיעור המבוטחים החרדים בביטוח בריאות פרטי ב-2023-2024 עמד על 73%, לעומת 85% בציבור היהודי הלא-חרדי. פער גדול יותר נרשם בשיעור המבוטחים בביטוח סיעודי, 30% מהחרדים לעומת 54% יהודים לא-חרדים. כמו כן, 41% מהחרדים היו בעלי ביטוח חיים, לעומת 58% יהודים לא-חרדים שהחזיקו בסוג ביטוח זה.

הבדלים גדולים בין חרדים ליהודים לא-חרדים נמצאו ביכולת לעמוד בהוצאות לא צפויות. הסקר מצא שהיכולת של חרדים לממן הוצאות מחיה במצב של אובדן הכנסה – בלי ללוות כסף או לעבור דירה – נמוכה בהרבה מהיכולת של יהודים לא-חרדים לעמוד בסיטואציה דומה. 41% מהחרדים דיווחו שיוכלו להחזיק במצב כלכלי כזה עד חודש בלבד, לעומת 28% מהיהודים הלא-חרדים. מנגד, רק 16% מהחרדים אמרו שיוכלו להישאר במצב כלכלי כזה יותר מחצי שנה, לעומת 32% מהיהודים לא-חרדים.

רק 41% מהחרדים חשבו שיצליחו לעמוד בהוצאה לא צפויה בלי להיעזר בבני משפחה או חברים, לעומת 63% מהיהודים הלא-חרדים שחשבו שיצליחו לעמוד בכך גם ללא תמיכה כזאת.

היערכות לפנסיה והתנהלות בפנסיה

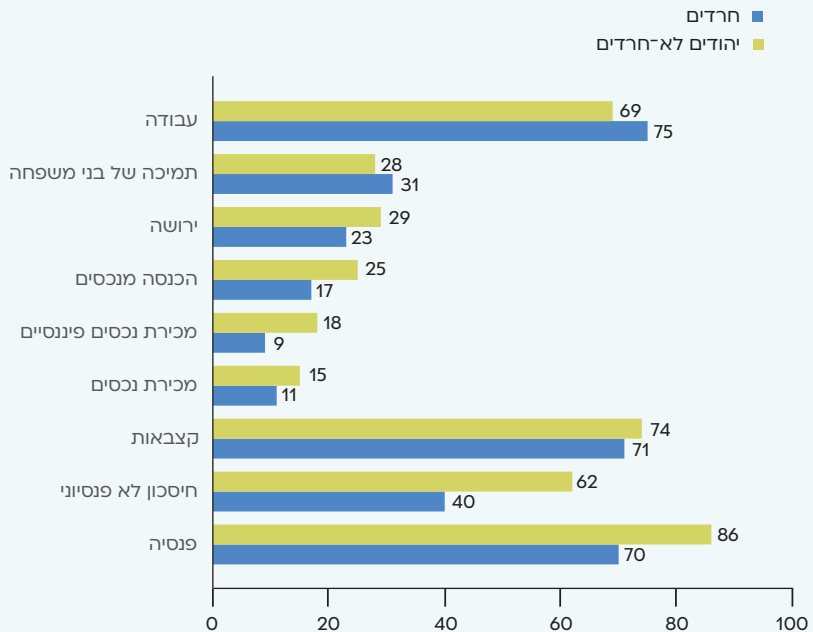
מהסקר החברתי עולה שקיימים פערים בתכנון הפנסיה בין חרדים ליהודים לא-חרדים.⁷ רק 41% מהחרדים דיווחו שתכננו את הפרישה שלהם היטב מבחינה כספית, בהשוואה ל-55% מהיהודים הלא-חרדים.

המקורות למימון הוצאות המחיה לאחר הפרישה של יהודים לא-חרדים מגוונים יותר מאלו של החרדים. 70% מהחרדים מסתמכים על הפרשה לפנסיה, לעומת 86% מהיהודים הלא-חרדים. 40% מהחרדים מתכננים לממן את ההוצאות לאחר הפרישה בעזרת חיסכון לא פנסיוני, לעומת 62% מהיהודים הלא-חרדים. 71% יסתמכו על קצבאות בהשוואה ל-74% מקרב היהודים הלא-חרדים. ייתכן שבעקבות זאת דיווחו יותר חרדים שהם ימשיכו להתפרנס מעבודה לאחר הפנסיה (75%, לעומת 69% מהיהודים הלא-חרדים).

7 השאלות בנושא הפנסיה הופנו למועסקים בכל הגילים, לגברים בני 20-64 ולנשים בנות 20-59.

תרשים 4/1

מימון הוצאות מחיה לאחר פרישה, לפי קבוצות אוכלוסייה, 2024

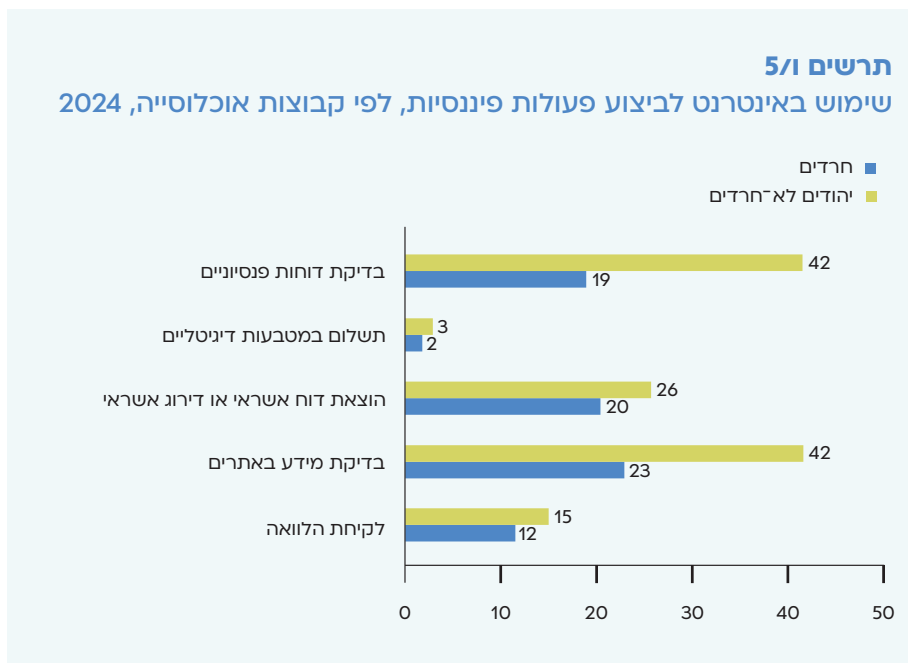
אוריינות פיננסית

הסקר החברתי מצא שרמת האוריינות הפיננסית, כלומר היכולת להבין מושגים פיננסיים ולהשתמש בשירותים פיננסיים מגוונים, בקרב חרדים נמוכה יותר מבקרב יהודים לא-חרדים, במיוחד בנוגע לאוריינות פיננסית-דיגיטלית.

29% מהחרדים דיווחו שהם בוחנים כמה מוצרים פנסיוניים מחברות וגופים שונים, לעומת 41% מהיהודים הלא-חרדים.

במקורות המידע שהשפיעו על בחירת המוצרים פיננסיים נמצאו פער קטנים בלבד בין הקבוצות. 12% מהחרדים נעזרו בעצה של יועץ מומחה תמורת תשלום והושפעו ממנו בבחירת מוצר פיננסי, לעומת 16% מהיהודים הלא-חרדים. 38% מהחרדים הושפעו מחברים ומבני משפחה בבחירת המוצרים הפיננסיים, לעומת 35% מהיהודים הלא-חרדים. 7% מהחרדים הושפעו מעצת זרים, לעומת 11% מהיהודים הלא-חרדים. פרסום מוצרים פיננסיים השפיע על 11% מהחרדים ועל 15% מהיהודים הלא-חרדים. פער גדול יותר נמצא בסיוע של נציג של חברה פנסיונית ובהתייעצות עימו - 22% מהחרדים הושפעו מייעוץ מסוג זה, לעומת 32% מהיהודים הלא-חרדים.

לעומת זאת, אפשר לראות פער מובהק בין חרדים ליהודים לא חרדים בנוגע לשימוש באינטרנט (אתרים כמו פנסיה נט, גמל נט, הר הכסף, הר הביטוח) לשם קבלת מידע פיננסי. 23% מהחרדים בדקו מידע פיננסי באתרי אינטרנט, לעומת 42% מהיהודים הלא-חרדים. 18% מהחרדים השתמשו באתרים להשוואת מחירים, לעומת 28% מהיהודים הלא-חרדים. רק 19% מהחרדים בודקים דוחות פיננסיים ברשת, לעומת 42% מהיהודים הלא-חרדים.

3. סיכום

מהסקר עולה שההתנהלות הכלכלית של חרדים שונה במובהק מההתנהלות של יהודים לא-חרדים. חרדים מאוזנים כלכלית פחות מיהודים לא-חרדים ולווים יותר מיהודים לא-חרדים. חרדים חוסכים פחות מיהודים לא-חרדים, וגם כאשר הם חוסכים רבים מהם נוטים לאמצעי חיטון שאין בהם תשואה ממשית. חרדים גם נוטים פחות מיהודים לא-חרדים להיערך למצבי חירום כלכליים: יש פער מובהק בין יהודים לא-חרדים בשיעור בעלי ביטוחי רשות (ביטוח בריאות פרטי, ביטוח סיעודי או ביטוח חיים) ובשיעור מי שסבורים שיכלו לעמוד במצב של אובדן הכנסה. ההיערכות של חרדים לפנסיה נמוכה יותר מזו של יהודים לא-חרדים: פחות חרדים מדווחים שהם ערוכים היטב לתקופת הפנסיה מיהודים לא-חרדים, וחרדים שכבר פרשו לפנסיה נסמכים על מקורות הכנסה מגוונים פחות מפנסיונרים שאינם חרדים.

ד"ר לי כהנר היא גאוגרפית חברתית. עמיתת מחקר בתוכנית "החברה החרדית בישראל" במכון הישראלי לדמוקרטיה; מרצה בכירה בחוג לגאוגרפיה ולימודי סביבה במכללת אורנים. עוסקת בהתפתחות המרחב החרדי בישראל ובקבוצות החרדיות המודרניות.

ד"ר גלעד מלאך הוא עמית מחקר בתוכנית "החברה החרדית בישראל" במכון הישראלי לדמוקרטיה. מומחה לתכנון מדיניות ציבורית לאוכלוסייה החרדית, בתעסוקה, בשירות הצבאי, בהשכלה הגבוהה ובחינוך.

משה בכר הוא רכז המערכת ואחראי הנתונים של השנתון. דוקטורנט במחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטה העברית, חוקר מגדר ותרבות בחברה החרדית.

